



KAROLINE ANGVIK IPSEN

# Trenger meklere opplæring?

EN STUDIE AV MEKLING, MEKLINGSTILNÆRMINGER  
OG OPPLÆRING I MEKLING



MASTERA VHANDLING I PEDAGOGIKK  
NLA HØGSKOLEN, BERGEN  
HØST 2008



## Forord

Jeg har fått mange spørsmål om hvorfor skrive om konflikt og mekling i en masteravhandling i pedagogikk. Svarene synes imidlertid enkle å gi. Gjennom studiet har jeg blitt særlig opptatt av menneskelig samhandling, som familiestrukturer, samarbeid og sosiale fellesskap. I alle samhandling er konflikter en potensiell realitet. Konflikthåndteringsmetoder ble derfor et naturlig tema å dreie oppgaven mot. Mekling har fremstått som den mest appellerende metoden, med sitt klare fokus på å komme fram til enighet, og derved skape konstruktive løsninger.

Interessen for mekling har vokst gjennom behandlingen av temaet. Den har beveget seg fra en praktisk tilnærming til hvordan en pedagog kan nyttiggjøre seg metoden, til en interesse for meklingsfaget som objekt for den pedagogiske analyse. Gjennom studiet har jeg blitt stadig mer opptatt av betydningen av utdanning og opplæring. Problemstillingen om meklere trenger opplæring ble derfor naturlig.

Mine støttespillere fortjener en stor takk. Veileder på NLA, Jan Gilje, var en kamp å kapre, men var verdt å kjempe for. Hans faglige entusiasme er en stadig inspirasjon.

Men også mine familiære støttespillere må nevnes. Min elskede Håkon har gjort en enorm innsats, både med det praktiske arbeidet med masteravhandlingen, engasjement og glede i hverdagen. Hans hjelp har vært av stor betydning. Svoger og historiker Hårek Sande har bidratt med viktige innspill i arbeidet med å utforme et akademisk verk. Det samme har min svigerfar in spe, professor dr. juris Ørnulf Rasmussen, som har oppfordret til å tørre å formidle klare standpunkt. Og min kjære mor har med sine uovertrufne norskkunnskaper gjort det viktige arbeidet med korrekturlesing.

Til sist må særlig nevnes stipendiat Solfrid Mykland. Hennes engasjement i prosjektet mitt har vært uvurderlig. Det er særlig gjennom henne jeg har fått øynene opp for meklingsfaget. Hun har inkludert meg i sin meklingsverden, og gitt meg faglig selvillit.

Karoline Angvik Ipsen,

Bergen, 28.10.08.



# Innhold

<b>1 Innledning og problemstilling .....</b>	<b>3</b>
1.1 Konflikter – en sosial realitet .....	3
1.2 Mekling: En konflikthåndteringsmetode.....	4
1.3 Profesjonell mekling forutsetter teoretisk kunnskap og opplæring i spesifikke praksisrettede metoder.....	6
1.4 Problemstilling .....	8
<b>2 Metode .....</b>	<b>11</b>
2.1 Litteraturstudium som forskningsmetode.....	11
2.2 Kilde og kildekritikk .....	12
2.2.1 Valg av kilder .....	12
2.2.2 Validitet og reliabilitet .....	13
2.3 Hermeneutikken og den hermeneutiske sirkel .....	14
2.3.1. Gadamer og den menneskelige forståelsen .....	15
2.3.2 Den hermeneutiske sirkelen .....	16
2.4 Tre forståelsesformer.....	19
2.5 Refleksjon.....	20
<b>3 Hva er mekling? .....</b>	<b>23</b>
3.1 Konflikter: Meklingens arbeidsfelt .....	23
3.2 Mekling som strategi for å løse konflikter .....	26
3.3 Meklerrollen .....	27
3.3.1 Mekleren – en ”buffer”.....	28
3.3.2 Krav til mekleren.....	29
3.4 Aktuelle meklingsområder for pedagoger.....	31
3.4.1 Mekling i arbeidslivskonflikter .....	31
3.4.2 Mekling i familier.....	32
3.4.3 Skolemekling.....	33
3.5 Mekling: Et alternativ til dom? .....	35
3.6 Språket og dialogen i mekling.....	35
<b>4 Dagens opplærings situasjon for meklere .....</b>	<b>41</b>
4.1 Opplæringstilbud i Norge .....	41
4.2 Opplæringstilbud i Danmark .....	42
4.3 Dagens opplærings situasjon i forhold til ulike arbeidsområder for mekling .....	43
<b>5 Meklere som lekmenn eller meklere som profesjonelle aktører? .....</b>	<b>47</b>
5.1 Meklere som lekmenn .....	47
5.2 Meklere som profesjonelle aktører.....	48
5.3 Mekling som lekmannsordning versus mekling som profesjon .....	50
5.3.1 Lekmenn – et motstykke til meklere som profesjonelle aktører? .....	50
5.3.2 Skal mekling være et fag for alle?.....	52
5.3.3 Verdien av og behovet for opplæring i mekling .....	53
5.4 Institusjonalisering av mekling som en profesjon.....	55
5.4.1 Utdannelse .....	56
5.4.2 Motivasjon.....	59
5.4.3 Yrkesmonopol .....	61
5.5 Mekling som profesjon – et mål? .....	62
5.6 Hva bør opplæring i mekling innebære? .....	63

5.6.1 ”Meklingsretorikk” .....	64
5.6.2 Meklingstilnæringer .....	65
<b>6 Ulike meklingsstilnæringer .....</b>	<b>67</b>
6.1 Den opprinnelige meklingsmodellen .....	67
6.2 Avtalefokusert meklings .....	67
6.3 Kognitiv systemisk meklings .....	68
6.4 Transformativ meklings .....	69
6.5 Humanistisk meklings.....	70
6.6 Narrativ meklings .....	71
6.7 ”En refleksiv modell” .....	72
6.8 En matrise av de ulike tilnærmingene .....	73
<b>7 En analyse av to meklingsstilnæringer .....</b>	<b>75</b>
7.1 Bakgrunn for valg av de to utvalgte tilnærmingene .....	75
7.2 En illustrert konflikt .....	77
7.3 Avtalefokusert meklings .....	78
7.3.1 Definisjon av begrepet .....	79
7.3.2 Meklerens rolle i avtalefokusert meklings.....	80
7.3.3 Hvordan løser vi konflikter rasjonelt ved bruk av forhandling? .....	81
7.4 Kognitiv systemisk meklings .....	87
7.4.1 Definisjon av begrepet .....	87
7.4.2 Meklerrollen i kognitiv systemisk meklings.....	88
7.4.3 Konfliktløsning ved bruk av kognitiv systemisk meklings .....	90
7.5 Sammenfatning av de to utvalgte tilnærmingene .....	95
7.5.1 Likheter .....	96
7.5.2 Forskjeller.....	96
<b>8 Avslutning .....</b>	<b>99</b>
8.1 Refleksjoner .....	99
8.2 Veien videre .....	101
<b>Litteraturliste.....</b>	<b>103</b>

# 1 Innledning og problemstilling

En historisk myte forteller om en uløselig knute som var knyttet til den greske kong Gordius. I følge myten skulle den som klarte å løse knuten få herredømme over Asia. På tross av en rekke forsøk syntes knuten å være umulig å løse. Dette endret seg da Alexander den Store i år 334 f. Kr. ankom byen Gordion i Lilleasia. Alexander den Store klarte å løse den gordiske knute ved å dele den i to med ett sverdslag.<sup>1</sup>

Den gordiske knuten kan brukes som et symbol på vanskelige eller uløselige konflikter. Der Alexander den Store løste konflikten som knuten representerte, ved bruk av makt med et sverdslag, kan vi i stedet velge å bruke mekling som metode for å håndtere konflikter på en mer konstruktiv måte. Når knuten ble delt i to med et sverd, ble dens elementer samtidig ødelagt. Mekling tar sikte på å løse opp ”knuter” mellom parter, men uten å skade noen av partene eller bruke en ytre, tvingende makt.

## **1.1 Konflikter – en sosial realitet**

Mellommenneskelige konflikter er en naturlig del av all samhandling mellom mennesker. Alle har erfaringer med konflikter fordi det er et universelt fenomen som oppstår på alle områder hvor menneskelig interaksjon finner sted. I følge Vibeke Vindeløv, dansk jurist og professor i konfliktmekling, er konflikter en sosial realitet som det er nødvendig å måtte forholde seg til.<sup>2</sup>

Vinteren 2007 oppsto det en politisk skandale rundt LO-leder Gerd Liv Vallas lederstil og behandling av sine medarbeidere. Skandalen ble utløst da medarbeider Ingunn Yssen sa opp sin stilling i LO og publiserte sitt oppsigelsesbrev i dagsavisen VG dagen etter.<sup>3</sup> Hennes begrunnelse var at hun følte seg mobbet og trakassert av Valla.

Ingen av aktørene var løsningsorienterte i sin tilnærming til konflikten. Yssen gikk ikke tjenestevei for å få saken løst internt. Valla på sin side, manglet totalt den ydmykheten som

---

<sup>1</sup> Aschehoug og Gyldendals leksikon, 2001:422

<sup>2</sup> Vindeløv, 2008:71

<sup>3</sup> Yssen, 2007. ”Ingunn Yssens oppsigelsesbrev”. Hentet fra VG nett, 11.01.07  
<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=178098>

kunne ha åpnet for forsoning. All energi som ble lagt i konflikten bidro til å opprettholde den, snarere enn å løse den. De kom aldri fram til en løsning nettopp fordi partene ikke gikk inn for det. Saken endte som kjent med at også Valla forlot sin posisjon i LO.

”Valla-saken” er et av mange eksempler på konflikter som har pågått i det offentlige rom. Konflikten har fått full dekning i media, og har blitt en sak de fleste voksne i Norge har kjennskap til. Mye tyder på at konflikter i stigende grad er blitt en populær form for samhandling mellom mennesker. De er både underholdende, spennende og engasjerende. Reality-program på TV spiller på menneskelig avhengighet og ulikhet, og provoserer fram situasjoner hvor konflikter oppstår. Men det er ikke bare i media konflikter er framtrepende. Den høye skilsmissestatistikken er alarmerende og truer troen på at det er mulig å leve livet ut med et annet menneske. Nye konflikter mellom ulike samfunn og nasjoner dukker opp, samtidig som gamle samfunnskonflikter vedvarer og blir enda mer fastlåste.

Hvordan kunne konflikten mellom Valla og Yssen ha blitt løst? Hva har samfunnet valgt å gjøre med konflikter som oppstår? Hvilken beredskap bør vi ha for å arbeide med konflikter? Og hvordan kan vi lære å håndtere konflikter på en rasjonell måte?

En mulig innfallsvinkel til å løse ulike konflikter er ved hjelp av mekling. Mekling som en konflikthåndteringsmetode søker nettopp mot å oppnå det motsatte av de steile frontene og den sure atmosfæren som oppsto i ”Valla-saken”. Om mekling blir anvendt på et tidlig stadium i en konflikt, kan metoden bidra til å løse konflikten på en konstruktiv måte.

## **1.2 Mekling: En konflikthåndteringsmetode**

Det er flere måter å forholde seg til uenigheter mellom mennesker på. Vindeløv deler reaksjonsformene i tre kategorier: Unnvikelse, aggresjon og åpenhet.<sup>4</sup> Likhetsstrekkene til de to første kategoriene er at begge avskjærer seg fra dialog og kontakt med motstanderen, og det vil dermed være vanskelig å gå inn i en konstruktiv løsningsprosess. Som konsekvens kan konfliktsituasjonen bli låst, noe som kan være utgangspunkt for eskalerende konfliktnivå og en alvorlig forverring av situasjonen. Er man derimot åpen for motsetninger, tilnærmer man seg konflikten på en mer hensiktsmessig måte. Åpenhet kan være en døråpner for konstruktive løsninger.

---

<sup>4</sup> Vindeløv, 2004:47



Når man ønsker å løse en konflikt er det flere måter å gjøre dette på. Noen er mer opptatt av framtidsperspektivet og velger derfor å benytte seg av LØFT. Dette er en metode som har til hensikt å unngå å dvele ved det som har gått galt og heller fokusere på framtiden.<sup>5</sup> Andre er heller fokusert på å finne fram til årsaksforholdene til en konflikt. Disse retter seg mer mot en tradisjonell løsningsmetode, hvor man går bakover i tid for å analysere hva som har gått galt og hva som er årsakene til at en konflikt har oppstått.<sup>6</sup> Et tredje alternativ å tilnærme seg en konflikt på, er å finne løsninger som tar utgangspunkt i partenes interesser og behov. I dette tilfellet benytter man seg av mekling som konflikthåndteringsmetode. Det er denne metoden som vil være utgangspunktet for masteravhandlingen.

Mekling er en av de eldste og mest vanlige metodene for å løse konflikter.<sup>7</sup> Det foregår i konflikter på alle plan, og man kan være både bevisst og ubevisst måten man mekler på. Sigmund Freud snakker om mekling i eget sinn, mens Martti Ahtisaari fikk Nobels fredspris for sin fredsmekling mellom nasjoner. I Norge er mekling institusjonalisert som konflikthåndteringsmetode for en av de mest omfattende konfliktområder i samfunnet, gjennom Riksmeklingsmannens rolle i lønnsoppgjøret mellom arbeidsgiversorganisasjonene og fagforeningene. Hva er så mekling?

Grethe Nordhelle, psykolog og jurist, karakteriserer metoden som en målorientert, strukturert og oppgaveorientert prosess, samtidig som metoden også er uformell, rimelig og fleksibel.<sup>8</sup> Vindeløv definerer meklingsbegrepet som:

En frivillig og fortrolig konfliktløsningsmetode, hvor en eller flere upartiske personer hjelper parterne med selv at finne og forhandle sig frem til en for dem tilfredsstillende løsning gjennom en strukturert proces. Mægler rammesætter og leder mæglingen, men træffer ingen afgørelse i sagen.<sup>9</sup>

Det engelske ordet for mekling, ”mediation”, stammer fra det latinske ordet ”medius”, som betyr *i midten*.<sup>10</sup> En mekler er nettopp i midten som en tredjeperson som hjelper stridende

---

<sup>5</sup> LØFT er forkortelse for løsningsfokusert tilnærming, en metode for arbeidsmiljøutvikling, lederutvikling og konfliktløsning. Se Langslet, 2005.

<sup>6</sup> Orientert mot den psykodynamiske retningen.

<sup>7</sup> NOU, 1999:22 Domstolen i første instans, kapittel 3.6

<sup>8</sup> Nordhelle, 2006:28-31

<sup>9</sup> Vindeløv, 2008:126

<sup>10</sup> Johanssen, Nygaard og Schreiner, 1998:394

parter til å komme fram til en løsning. Når partene i en konflikt ikke klarer å komme fram til en enighet på egen hånd, trenger de ofte hjelp fra en utenforstående.

Meklingsfilosofien handler om å finne løsninger som tar utgangspunkt i partenes interesser og behov, ikke ut fra hvem som har rett eller galt. Målet er å opprettholde eller gjenopprette en god dialog mellom partene, slik at de kan bearbeide og forholde seg til konflikten på en rasjonell og konstruktiv måte.<sup>11</sup> Mekleren skal tilrettelegge for at partene selv definerer problemet, kommer i dialog og bestemmer resultatet. Dette innebærer blant annet å skape regler for samtaleform, velge temaer som det rettes søkelys mot og hjelpe partene til å opprettholde fokus. Mekling kan ses på som interessebasert konflikthåndtering, der partene er aktive og deltakende i både prosess og endelig avtale.<sup>12</sup> Det er partene selv som skal komme fram til en løsning, og de må derfor bli enige om hvilke tiltak som skal iverksettes.

Mekling brukes hyppig i dagens konflikter, både innenfor konfliktrådene, rettsapparatet, bedrifter, familievernkontorer, skoler og organisasjoner. Metoden er i vekst, og det er dermed et økende behov for meklere som kan hjelpe med å løse en konflikt mellom to stridende parter. Som følge av den økende etterspørselen etter meklere, kan det være interessant å reise spørsmålet om hvilke utøvere meklere bør være.

### **1.3 Profesjonell mekling forutsetter teoretisk kunnskap og opplæring i spesifikke praksisrettede metoder**

*Vi blir ikke født kloke. Vi lærer underveis – men bare hvis vi aktivt søker sannhet. Vi må ville reflektere over ord og ideer, ønske og klarhet. Vi må gjennomskue våre tankefeil og la den strukturerte tanke hjelpe til.<sup>13</sup>*

Fra livets begynnelse til livets slutt er vi i stadig utvikling grunnet den lærdom livet byr på. Livet består kontinuerlig av læringsprosesser, og den lærdom vi møter er med på å danne oss som mennesker. Til en viss grad kan vi selv velge hvor mye vi ønsker å lære. Noen er alltid på jakt etter ny kunnskap og oppsøker til stadighet ulike arenaer for læring. Andre igjen har mindre behov for å aktivt søke kunnskap og er av den grunn lite ivrig etter å finne nye læringsområder. Likevel er det ikke til å unngå at vi alltid vil bli utsatt for situasjoner hvor

---

<sup>11</sup> Hotvedt, 2001:173

<sup>12</sup> Mykland, I: Kristiansen og Nordhaug, 2007:303

<sup>13</sup> Monsen, 2007, se baksidemtale

noe nytt skal læres. Vi sier at mennesker aldri blir ”ferdig utlærte”, da læring er en livslang prosess. Men som det siterte utdraget fra filosofen Nina Karin Monsen formidler, blir vi ikke født kloke. Det er gjennom erfaring og aktiv opplæring vi kan oppnå den klokskap Monsen snakker opp.

Pedagoger har en viktig oppgave med å legge til rette for å skape et godt grunnlag for livslang læring, både i skolen og på andre læringsarenaer. Professor Knud Illeris definerer læring som ”enhver proces, der hos levende organismer fører til en varig kapacitetsændring, og som ikke kun skyldes glemsel, biologisk modning eller aldring”.<sup>14</sup> Opplæring er et annet pedagogisk begrep som viderefører læringsbegrepet til å handle om et sosialt organisert system for målrettet læring. Aktivitetene er målrettet for å realisere læring, og deltakerne er til stede for hverandre som lærer og elev.<sup>15</sup> Læring skjer på mange ulike arenaer, og vårt samfunn betraktes i dag som et kunnskapssamfunn, nettopp fordi læring, kunnskap og kreativitet står fram som de viktigste drivkreftene for verdiskapning i samfunnet vårt.<sup>16</sup>

Det er kultur for læring innenfor mange arbeidsområder. Dette bør kanskje gjelde i større grad for mekling. Blant annet gjennom lekmannsordningens omfattende utbredelse, ser vi at det er liten kultur for spesialisering på mange områder hvor mekling utøves.

Mekling er en konflikthåndteringsmetode som krever læring på flere nivåer. For det første må meklere stadig innhente teoretisk kunnskap og spesifikke metoder om meklingsprosesser generelt, som for eksempel meklingsteknikker, meklingstilnæringer og ulike trinn i prosessen. For det andre må meklere få innsikt og forståelse om den enkelte konflikt (fagkompetanse) og lære partene å kjenne. Og for det tredje må meklere få opplæring i framgangsmåter som kan gi kreative løsninger av konflikter. Læringsaspektene er altså en viktig og betydningsfull del av meklingsprosessen. Selv om erfaring også er av betydning for mekling, er ikke dette nok. Videre i masteravhandlingen vil det reises spørsmål ved om profesjonell mekling forutsetter teoretisk kunnskap og opplæring i spesifikke praksisrettede metoder.

---

<sup>14</sup> Illeris, 2006:15

<sup>15</sup> Dale, 1989:43

<sup>16</sup> St. Meld. Nr. 30, 2003-2004, s.23

## **1.4 Problemstilling**

I virke som pedagog møter man stadig konflikter. Mekling som konflikthåndteringsmetode kan dermed tilnærmes som et redskap for pedagoger. Dette var også bakgrunnen for interessen rundt temaet. Under arbeidet med en slik tilnærming ble det i de pedagogiske øyne avdekket en ny spennende problemstilling. Undervisningslære er et sentralt tema for vårt studium. Spørsmålet om verdien av og behovet for opplæring i mekling kan synes å være underekspontert i Norge i dag. Masteravhandlingens fokus blir derfor å gå nærmere inn på dette, og temaene i masteravhandlingen vil være mekling som generelt fenomen, mekling som profesjon og ulike meklingstilnærminger.

Siden mekling praktiseres i ulike typer konflikter, må ikke opplæring i mekling nødvendigvis avgrenses til visse typer konfliktområder. På bakgrunn av dette vil masteravhandlingen ha et bredt perspektiv på mekling. Temaet vil likevel hovedsakelig konkretiseres i forhold til arbeidsliv, familie og skole. Dette er tre arbeidsområder som er særlig aktuelle for pedagogikken. Det vil også bli gitt eksempler fra mekling i domstolene. Her løses normalt konflikter på en annen, autoritær, måte. Mekling har imidlertid fått en stadig større utbredelse også her. Mekling som metode har visse universelle retningslinjer, og kunnskap om generell meklingsteori, meklingstilnærminger og opplæring i mekling kan derfor brukes på tvers av disse konfliktområdene.

I arbeidet med å finne fram til masteravhandlingens problemstilling har jeg hatt flere samtaler med ulike fagpersoner som arbeider aktivt med mekling, enten på et teoretisk eller et praktisk anvendelsesområde. Jeg ser på disse personene som mine responspartnere. Disse har hjulpet meg gjennom en nødvendig prosess med å bli kjent med fagfeltet, forskningsmiljøet og den praktiske siden ved mekling. I møte med erfarne og kunnskapsrike fagpersoner har jeg vært i stand til å se ulike nyanser rundt meklingsfaget, og det har vært en hjelp til å ta en beslutning om masteravhandlingens forskningsområde. Det er flere fagpersoner som på hver sine måter har bidratt til tenkning og reflektering rundt problemstillingene.

Særlig har Solfrid Mykland, doktorgradstipendiat i konflikthåndtering ved Norges Handelshøyskole, gitt meg et godt innblikk i mekling fra et teoretisk og akademisk perspektiv. Korrespondanse via e-post med Vibeke Vindeløv har gitt meg informasjon om hvordan

masterstudiet i konfliktmekling ved Københavns Universitet utføres.<sup>17</sup> Bjørn-Aage Skingen,<sup>18</sup> leder for familievernkontoret i Ålesund, og advokat Grete Opshaug,<sup>19</sup> har presentert mekling fra en praktisk synsvinkel. Og ikke minst har veileder Jan Gilje gitt svært verdifulle råd og innspill i arbeidet med masteravhandlingen. Kontakten med de ulike responspartnerne og mine egne forestillinger og målsettinger for denne masteravhandlingen, har resultert i at de endelige problemstillingene har tatt form.

Masteravhandlingen vil være en teoretisk studie av ulike aspekter ved mekling. På bakgrunn av teori om mekling, profesjonsteori og meklingstilnæringer vil verdien av og behovet for opplæring i mekling bli drøftet. Tema og tittel for masteravhandlingen er som følger:

*Trenger meklere opplæring?*

*En studie av mekling, meklingstilnæringer og opplæring i mekling.*

Ut fra dette vil det være tre sentrale problemstillinger som jeg vil arbeide med gjennom masteravhandlingen:

- 1) Hva er mekling, og hvilke opplæringsmuligheter finnes for meklere i dag?*
- 2) Hva slags bakgrunn bør meklere ha?*
- 3) Hvilke meklingstilnæringer skilles det mellom, og hvordan arbeider man med mekling ut fra to utvalgte meklingstilnæringer?*

---

<sup>17</sup> Korrespondanse via epost med Vibeke Vindeløv, 01.07.08.

<sup>18</sup> Samtale og uformelt intervju med Bjørn-Aage Skingen, Ålesund Familievernkontor, 07.12.07.

<sup>19</sup> Samtale og uformelt intervju med advokat Grete Opshaug, Ålesund, februar 2008. Hun har egen advokatpraksis i Ålesund og er advokatmekler etter meklingsbevilling fra fylkesmannen i saker etter barneloven og ekteskapsloven.



## 2 Metode

Pedagogikk kan karakteriseres som en praktisk vitenskap, med både en deskriptiv og en normativ funksjon. Vi er opptatt av hvordan ulike problemstillinger deskriptivt blir løst, samtidig som vi er engasjert i å finne ut av hvordan det normativt bør løses. Dette kan relateres til samfunnsvitenskapelig forskning, som har til hensikt å utføre forskning som kan støtte eller modifisere teorier og hypoteser om sosial atferd.<sup>20</sup> Målet med forskningsarbeid er å vinne ny innsikt og kunnskap om ulike temaer. Edvard Befring, professor i spesialpedagogikk, definerer forskning som systematisk arbeid rettet mot å gi ny innsikt, nye kunnskaper og erfaringer.<sup>21</sup>

I dette kapittelet vil det først bli redegjort for hvilken forskningsmetode jeg nytter i masteravhandlingen. Videre blir det presentert hvilke kilder som er sentrale, og da vil det være av interesse å se på hvordan kilder har blitt innhentet og hvilke forfattere som er særlig relevante. Deretter vil det bli redegjort for hermeneutikken og den hermeneutiske sirkel. Dette er en filosofisk retning som er forankret i teksttolkning. Den hermeneutiske sirkelen skal beskrive hvordan det er en bevegelse i tolkningen av en tekst. På bakgrunn av den hermeneutiske sirkelen kan det være interessant å rette oppmerksomheten mot ulike forståelsesformer knyttet til en tekst. Tre ulike forståelsesformer som kan nyttes i arbeidet med tekster vil derfor til slutt bli introdusert.

### **2.1 Litteraturstudium som forskningsmetode**

Det er flere innfallsvinkler å arbeide med forskning ut i fra, alt etter hva og hvordan man ønsker å forske. Det er ofte problemstillingene som avgjør hvilken metode som anvendes. Befring skriver om litteraturstudium at det i praksis innebærer å ”gå igjennom dei publikasjonar som finst på området, og ut frå det prøve å finne fram til dei konklusjonar som synest å vere gyldige”.<sup>22</sup> Ved litteraturstudium er kildene et viktig redskap i forskningsarbeidet. Det stilles høye krav til kildebruk, både med hensyn til valg av kilder og kildekritikk. I det følgende vil det bli utdypet nærmere hvilke kilder som er benyttet i masteravhandlingen, og hvordan jeg har forsøkt å være kildekritisk.

---

<sup>20</sup> Hoyle, Harris og Judd, 2002:23

<sup>21</sup> Befring, 2007:11

<sup>22</sup> Befring, 2007:51

## **2.2 Kilde og kildekritikk**

Hvordan har jeg valgt mine kilder, og hvorfor har akkurat disse kildene blitt valgt? Hvilke kilder er nyttige for å svare på forskningsspørsmålene? Hva er kildekritikk? Og hvordan kan man oppnå høyest mulig validitet og reliabilitet? Dette er nødvendige spørsmål å stille i forbindelse med kildebruk i masteravhandlingen.

### **2.2.1 Valg av kilder**

Som forsker har man en viktig oppgave med å vurdere hva som er relevante kilder for et forskningsarbeid. Det er som regel problemstillingen som bestemmer hvilke kilder som vil bli brukt, og idealet er å kartlegge de kildene som kan gi svar på problemstillingene. Kildene bør ha relevans for en problemstilling, samtidig som de skal være fullstendige og representative.<sup>23</sup> Det vil derfor være nødvendig å søke etter kilder som kan hjelpe med å besvare masteravhandlingens problemstilling.

De skriftlige kildene er fagbøker, artikler, fagtidsskrifter, forskningsrapporter og doktorgradsarbeid. Tidligere har Vibeke Vindeløv blitt omtalt, og hun er en fagperson som det vil bli brukt mye litteratur fra. Hun har publisert flere fagbøker om konfliktmekling, og er en av de fremste representanter i Norden innen meklingsfeltet. I Norge er Solfrid Mykland, Jørn Rognes og Grethe Nordhelle tre viktige representanter innen feltene konflikt og meking, og deres litteratur er blitt lest, analysert og vil bli regelmessig referert til. Mykland framstår også som en av mine ”responspartnere”, og hjelp og veiledning av henne har hjulpet meg med å finne fram til kilder som er relevante for problemstillingene. Mykland har skrevet flere artikler om både konflikt og meking, og hennes litteratur har vært til stor nytte for masteravhandlingen.

I tillegg er det mange andre forfattere og fagpersoner som det vil bli henvist til i masteravhandlingen. I utredningen om profesjonsteori har jeg valgt å hovedsakelig benytte teori og forskning av nyere dato. I 2008 ble det gitt ut en ny bok om profesjonsstudier og boken har utspring fra forskningsmiljøet ved Senter for profesjonsstudier ved høyskolen i Oslo. At denne boken baserer seg på nyere forskning anser jeg som en stor verdi i arbeidet

---

<sup>23</sup> Kjeldstadli, 1999:169



med profesjonsteori. Ved analyse av de ulike meklingstilnærmingene vil flere sentrale kilder bli benyttet. Disse vil bli omtalt nærmere i det gjeldende kapittel.

Det har blitt skrevet at ulike ”responspartnere” har vært en viktig hjelp på veien fram mot de endelige problemstillingene. Disse har også bidratt i tilknytning til kildevalg, da de har presentert ulike kildemateriale som er av interesse for masteravhandlingen.

I tilknytning til valg av kilder bør det arbeides med å finne flere kilder som har det samme meningsinnhold, samtidig som de er uavhengige av hverandre.<sup>24</sup> Dette har blitt forsøkt gjennom å finne fram til kilder med like teorier og forskningsresultat. Samtidig har det vært interessant å spore opp kilder med ulikt meningsinnhold, da dette kan bidra til å gi flere perspektiver til meklingsfeltet. Uansett *hvilke* kilder man benytter, vil det essensielle i alt forskningsarbeid være *hvordan* man benytter dem. Dette handler om å være bevisst begrepene validitet og reliabilitet.

## 2.2.2 Validitet og reliabilitet

Professor Knut Kjeldstadli bruker begrepet kildekritikk om ”et sett av håndverksregler som sier hvordan en skal behandle kilder for å ikke forvri den informasjonen en får ut av dem”.<sup>25</sup>

For at forskning skal være et kvalitetsarbeid, er det viktig at forskningen er troverdig og systematisk. Det skal altså bære preg av høy kvalitet, soliditet og gyldighet.

Forskningsbegrepene validitet og reliabilitet handler nettopp om dette.

Validitet eller gyldighet har å gjøre med i hvilken grad et forskningsresultat ikke er påvirket av systematiske eller tilfeldige feil.<sup>26</sup> Overført til denne sammenheng, handler det om hvor gyldige kildene er. En viktig oppgave for å oppnå validitet i litteraturstudium, er å finne fram til litteratur som er gyldig. Reliabilitet eller pålitelighet handler om graden av målepresisjon eller målefeil. Et forskningsresultat betraktes som reliabelt dersom det ikke er påvirket av tilfeldige feil.<sup>27</sup> Reliabilitet tilknyttet masteravhandlingen handler altså om hvor pålitelige kildene er. Det ideelle for dette forskningsprosjektet, på lik linje med alt annet

---

<sup>24</sup> Kjeldstadli, 1999:179

<sup>25</sup> Kjeldstadli, 1999:169

<sup>26</sup> Hoyle, Harris og Judd, 2002:85

<sup>27</sup> Hoyle, Harris og Judd, 2002:83

forskningsarbeid, er høyest mulig validitet og høyest mulig reliabilitet. Jeg må være kildekritisk, nettopp for å sikre validitet og reliabilitet i masteravhandlingen.

Å være kildekritisk handler også om å være nøytral og holde en objektiv profil med tanke på valg av kilder. Samtidig er det nødvendig at bruken av kildene er etisk forsvarlig.<sup>28</sup> Å plagiere, unnlate å oppgi referanser og forvri den informasjon som står i kildene, er eksempler på områder hvor etiske aspekter ved kildebruk blir svekket eller brutt. Som forsker har man samtidig som oppgave å klare å sammenfatte kildene på en god måte og gjengi meningen med egne ord, uten at man løsriver kildene fra konteksten.

Så langt som det har vært mulig, er det blitt forsøkt å finne fram til førstehåndskilder framfor andrehåndskilder. Førstehåndskilden karakteriseres som den opprinnelige kilden. Som Kjeldstadli skriver, foretrekkes førstehåndskilder framfor andrehåndskilder, fordi andrehåndskilde ”står i gjeld til en annen kilde”.<sup>29</sup> Bruk av førstehåndskilder kan også bidra til å sikre et valid og reliabelt forskningsarbeid. For det første er det større sjanser for at kildene er gyldige, altså valide. Og for det andre er det større sannsynlighet for at kildene er pålitelige, altså reliable.

Det er viktig å vurdere kildene i forhold til tematikken i masteravhandlingen. Dette har jeg forsøkt å gjøre ved å være kritisk overfor kildevalg. Denne prosessen krever samtidig at jeg leter i et stort utvalg av kilder, for så å selektere vekk litteratur som ikke synes å kunne svare på problemstillingene. Det finnes mye litteratur innen tematikken i masteravhandlingen, og det vil derfor være en sannsynlighet for at jeg kunne ha valgt andre kilder enn hva jeg har gjort. Å være kritisk til kildevalg kan på mange måter være en utfordring. Likevel har jeg gjort et bevisst valg av de ulike kilder, og jeg anser disse som et viktig redskap i arbeidet med masteravhandlingen.

### **2.3 Hermeneutikken og den hermeneutiske sirkel**

Det kan skilles mellom positivismen og hermeneutikken som to vitenskapelige hovedretninger i forskningshistorien.<sup>30</sup> Posivismen er knyttet til naturvitenskapen, hvor målet er å finne en objektiv, absolutt sannhet. Kunnskap må bygge på observasjon, fakta og

---

<sup>28</sup> Kjeldstadli, 1999:170

<sup>29</sup> Kjeldstadli, 1999:178

<sup>30</sup> Befring, 2007:220

det positivt gitte slik at kunnskap kan bli dokumentert.<sup>31</sup> Den franske filosofen Auguste Comte ønsket seg, i tråd med positivismen, et samfunn styrt av naturvitenskapen.<sup>32</sup>

Hermeneutikken kan betraktes som den andre vitenskapelige hovedretningen i forskningshistorien. Dette er en tradisjon som er forankret i teksttolkning. Mens positivistene vektlegger å forklare og finne sannheten, vektlegger hermeneutikerne forståelsen.

Hermeneutikk blir betegnet som tolkningskunst og læren om tolkning og kan videre forklares som studiet av hva forståelse er, og hvordan vi kan oppnå forståelse.<sup>33</sup> Hermeneutikk som begrep stammer fra 1600-tallet, og det greske ordet "hermeneuein" betyr på norsk å *uttrykke og forklare*.<sup>34</sup> Hermeneutikk innebærer en søken etter mening uten forventninger om å finne akkurat én mening.<sup>35</sup> Det er på denne måten rom for det relative og subjektive. Det er flere måter å forstå en tekst på, og forståelse er derfor en subjektiv opplevelse som ikke kan karakteriseres som representativt for alle mennesker.

På bakgrunn av andre sine tekster søker jeg å oppnå en forståelse for mekling. I den forbindelse vil det være aktuelt å rette seg mot hermeneutiske prinsipper. I det følgende vil det bli gitt en nærmere beskrivelse av hermeneutikken og hvilke prinsipper som ligger til grunn for metoden.

### **2.3.1. Gadamer og den menneskelige forståelsen**

Hermeneutikken har røtter tilbake til de tyske filosofene Friedrich Schleiermacher og Wilhelm Dilthey. De brukte hermeneutikken som en metode i den åndsvitenskapelige pedagogikken, som går ut på å betrakte oppdragelsesvirkeligheten som en tekst. Det gjelder å forstå, tolke og beskrive på en måte slik at alle pedagogiske fenomener trer tydelig fram og blir oppfattet som en helhet.<sup>36</sup> Både Schleiermacher og Dilthey var forgjengere til Heidelberg-filosofen Hans-Georg Gadamer. Han betraktes som den fremste representant i nyere hermeneutikk, og det er hans oppfatninger av hermeneutikken som har hatt sterkest innflytelse og skapt mest debatt i nyere tid.<sup>37</sup>

---

<sup>31</sup> Befring, 2007:220

<sup>32</sup> Saugstad, 2003:55

<sup>33</sup> Føllesdal og Walløe, 2000:89

<sup>34</sup> Lothe, Refsum og Solberg, 1999:97

<sup>35</sup> Noddings, 2001:95

<sup>36</sup> Myhre, 2003:225

<sup>37</sup> Gadamer (1900-2002) betrakter sin hermeneutikk som en filosofi, og ikke som en metode (Se Krogh m. fl., 1998). Men jeg vil se på hermeneutikken som både en filosofisk og metodisk tilnærming til en tekst.

Gadamer var elev av Martin Heidegger<sup>38</sup>, som han også var sterkt påvirket av. ”Sannhet og metode”<sup>39</sup> er Gadamers store verk, og gjennom dette verket forsøker Gadamer å beskrive den menneskelige forståelsen, som er et grunntrekk ved det å være menneske. For mennesket er det grunnleggende å prøve å forstå den verden vi lever i og er preget av. Gadamer skiller mellom hermeneutikk og metode, fordi hermeneutikken er noe mer enn metodelære og vitenskapsteori. Mens en metode er noe man lærer å gjøre, for eksempel med utgangspunkt i en lærebok, er hermeneutikken en filosofisk teori om hva forståelse er.<sup>40</sup> En metode består av ulike tankevirksomheter som vi ut i fra bestemte regler har lært å utføre bevisst. Det er noe vi lærer å gjøre. Men fra en hermeneutisk synsvinkel er det vanskelig å lære å forstå ut fra en bestemt metode, da vår bagasje vil prege vår forståelse. Vi vil alltid ha med oss elementer fra våre egne erfaringer og vår kultur.

En tekst blir lest med bestemte forforståelser, samtidig som det blir revurdert mens teksten blir lest. Denne forståelsesprosessen blir av hermeneutikere betegnet som den hermeneutiske sirkel. Sirkelen er en nødvendig betingelse for forståelse, og Gadamer definerte den hermeneutiske sirkelen som en ontologisk struktur, altså som et grunnleggende premiss for menneskelig forståelse.<sup>41</sup>

### 2.3.2 Den hermeneutiske sirkelen

Vi kan aldri bli kvitt vår bakgrunn og våre erfaringer, og ingen forståelse kan starte helt objektivt.<sup>42</sup> Forståelse har sammenheng med den konteksten det skal forstås innenfor. I arbeidet med for eksempel en tekst, et dikt eller artikkel vil leseren alltid ha en viss forutgående forståelse med seg.<sup>43</sup> Den hermeneutiske sirkelen handler nettopp om at leserens forståelse forutsetter en annen forutgående forståelse, kalt *fordom*. For Gadamer er fordom et positivt begrep fordi det ikke er noen hindring, men kan heller betraktes som positive

---

<sup>38</sup> Heidegger (1889-1976) var en tysk filosof som studerte under Edmund Husserl, grunnleggeren av fenomenologien.

<sup>39</sup> Den opprinnelige tittelen er ”Wahrheit und Methode”. Det har blitt diskutert om dette er en ironisk tittel på verket, fordi Gadamer ikke er opptatt av å finne sannhet. Comte snakker om at sannhet finnes, men det gjør ikke Gadamer, da han i stedet er orientert mot forståelsen. I tillegg har det blitt hevdet at tittelen på verket heller burde være ”Sannhet eller metode”. Dette på grunn av at Gadamer ikke betrakter sin hermeneutikk som en metode. Krogh, m. fl. 1998:240

<sup>40</sup> Krogh m. fl., 1998:240

<sup>41</sup> Lothe, Refsum og Solberg, 1999:98

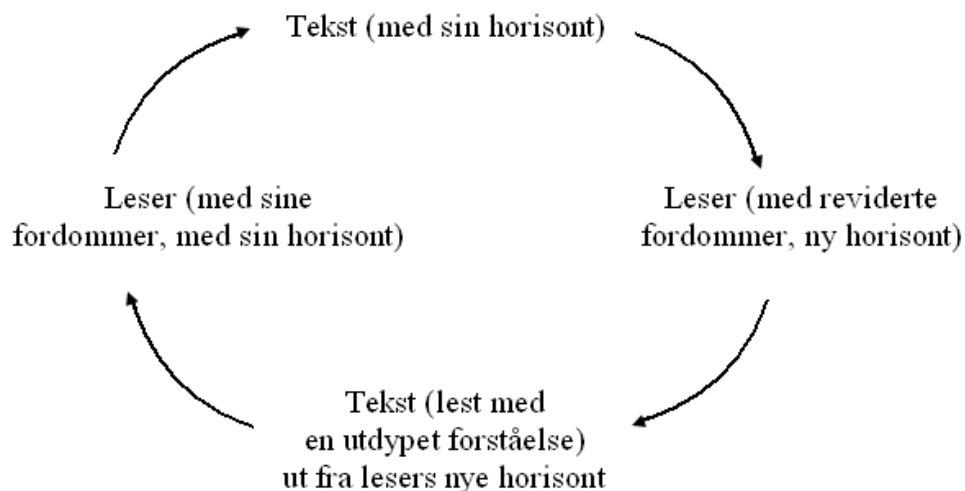
<sup>42</sup> Krogh m. fl., 1998:246

<sup>43</sup> Myhre, 1980:88

forutsetninger for forståelse og innsikt.<sup>44</sup> Forståelse er umulig uten fordommer, fordi vi blant annet tar utgangspunkt i den forståelse vår egen periode gir.<sup>45</sup>

Kjeldstadli beskriver at å forske er å prøve å nærme seg en annen horisont.<sup>46</sup> Vi har alltid en *horisont* rundt oss, en horisont som vi ikke kan bryte ut av. Men selv om vi bestandig er innenfor en horisont, er vi likevel ikke fanget av horisonten. Vår forståelseshorisont er dynamisk og endres etter hvert som vår forståelse beveger seg.<sup>47</sup> Gadamer skildrer forståelsens horisont som ”det synsfelt, der omfatter og omslutter alt det, som er synlig fra et bestemt punkt.”<sup>48</sup> Mellom to forståelseshorisonter, leserens horisont og tekstens horisont, blir en hermeneutisk sirkel etablert, idet man forstår det nye ut fra sin egen situasjon, mens man samtidig modifierer oppfatningen av ens egen situasjon ut fra tolkningen av det fremmede. Forståelseshorisontene (med hvert sitt opphav) nærmer seg hverandre og smelter sammen slik at full forståelse oppnås. Det resultatet man kommer fram til er ikke reproduksjon, men et produkt av en skapende handling.<sup>49</sup> Dette kan kalles for horisontsammensmeltning, og det er en slik tilnærming mellom leserens og verkets horisont som er det endelige resultatet av den hermeneutiske sirkelen.<sup>50</sup>

### Modell av den hermeneutiske sirkel:<sup>51</sup>



<sup>44</sup> Gadamer, 2007:264

<sup>45</sup> Krogh m. fl., 1998:246

<sup>46</sup> Kjeldstadli, 1999:41

<sup>47</sup> Krogh, 1998:250

<sup>48</sup> Gadamer, 2007:288

<sup>49</sup> Myhre, 1980:88

<sup>50</sup> Krogh m. fl., 1998:251

<sup>51</sup> Modellen er hentet fra artikkelen til Krogh m. fl., 1998:251

Videre i den hermeneutiske forståelsesprosessen legges det vekt på at all forståelse ved tekstanalyse innebærer at man aksepterer en eller annen form for *autoritet* som er overordnet en selv. Det handler om å anerkjenne og erkjenne en annens oppfatning og innsikt.<sup>52</sup> Betydningen av ordet ”autoritet” oppfattes ofte negativt. Men Gadamer skriver selv at autoritet ikke handler om lydighet overfor et annet menneske, men heller om erkjennelse. Han hevder i ”Sannhet og metode” at ”en persons autoritet har ikke sit ultimative grunnlag i en underkastelse og et afkald på fornuften, men i en anerkendelses- og erkendelsesakt”.<sup>53</sup> Vår innsikt må bygge på en annens kunnskap fordi enhver forståelse forutsetter en annens forståelse. Autoritet handler altså ikke om underkastelse, men heller om at det finnes andre mennesker som besitter mer kunnskap og innsikt i et tema enn hva vi selv gjør. Vår innsikt må bygge på en annens bedre kunnskap.

I arbeidet med masteravhandlingen har det blitt lest mange tekster om mekling. Tekstene som leses blir tolket med utgangspunkt i min forforståelse, altså mine kunnskaper, holdninger, erfaringer og så videre. For eksempel er mitt valg av de to meklingstilnærmingene som det vil bli redegjort for senere i masteravhandlingen, basert på blant annet min forforståelse og bakgrunnskunnskap. Jeg vil først presentere flere ulike meklingstilnærminger, for så å avgrense med å gi en mer dyptgående drøftelse av to tilnærminger.

Jeg har fordommer som jeg bygger videre på, og som er avgjørende for hvordan teksten blir forstått. Min etablerte forståelse av mekling vil prege mitt møte med en tekst, og jeg tolker tekstene med mine fordommer. Videre skjer det et møte med min og tekstens forståelseshorisont. Jeg forstår det jeg leser om mekling ut fra min horisont, samtidig som min oppfatning av teksten blir modifisert gjennom tolkningen av teksten. Det skjer en horisontsammensmeltning som resulterer i at jeg som leser får en ny horisont med reviderte fordommer. Teksten blir på denne måten lest med en utdypet forståelse ut fra min nye horisont, og det blir etablert ny kunnskap og innsikt. Den hermeneutiske sirkel kan paradoksalt nok sies å fungere som en spiral, da det stadig utvikles ny og revidert forståelse.

---

<sup>52</sup> Krogh m. fl., 1998:258

<sup>53</sup> Gadamer, 2007:266

## 2.4 Tre forståelsesformer

Det å ”lese” kan i mange sammenhenger bety å *tolke og forstå*.<sup>54</sup> Når vi leser, plukker vi ut et utvalg av tekstens element. Utvalget knyttes sammen til en meningsbærende helhet med bakgrunn i hvilke forventninger og den forforståelse vi har til teksten. Vi leser med forståelse, som betyr at vi danner en oppfatning av innholdet, og det blir skapt en mening med det vi leser.<sup>55</sup> Det er flere måter å lese et verk på, og forventninger og lese måte vil ha betydning for hva hver enkelt leser får ut av et verk.

Professor i allmenn litteraturvitenskap ved Universitetet i Bergen, Atle Kittang, skiller i boken ”Litteraturkritiske problem” mellom tre ulike lese måter eller forståelsesformer i litteraturforskning. Han har en hermeneutisk tilnærming til de tre forståelsesformene:

Eg vil drøfte tre grunnleggande litterære forståingsformer, slik at vi kan kjenne dei att som felles hermeneutiske fundament for høgst ulike litteraturvitenskaplege tilnæringsmåtar. Det som gjer det mulig å betrakte desse formene som fundamentale forståingsstrukturar, er at dei kviler på ulike syn når det gjeld forholdet mellom den litterære teksten og det poetiske subjektet, eller mellom litteratur og menneskeleg praksis reint allment.<sup>56</sup>

De tre forståelsesformene Kittang beskriver, er den sympatiske, den objektiverende og den symptomale forståelsesformen. Den sympatiske lese måten forutsetter at en tekst har et budskap fra forfatteren til leseren. Formen oppfatter teksten som et ekspressivt uttrykk for dikterens originale budskap. På grunnlag av at forfatteren har autoritet, baserer lese måten seg på enveiskommunikasjon: Dikter – tekst – leser. Fordi forfatteren er i sentrum og har autoritet, skjer lesingen alltid på forfatterens egne premisser.<sup>57</sup> Ut fra den sympatiske forståelsesformen er vi altså opptatt av forfatterens intensjon, og vi bøyer oss for den. Vi stiller oss ”sympatiske”, ved at vi forsøker å være på samme nivå eller bølgelengde som forfatteren.

Ifølge den objektiverende lese måten er ikke teksten lenger et produkt av menneskelig praksis. Dette er en tekstanalytisk forståelsesform som blir sett på som en motreaksjon til den sympatiske lese måten, ved at man ser på teksten som et objekt. ”Objektiverende” betyr at teksten får objektstatus. Teksten, i stedet for forfatteren, blir satt i sentrum, og hvem som har produsert teksten har derfor liten relevans. Det er leserens opplevelse av teksten som er av

---

<sup>54</sup> Lothe, Refsum og Solberg: 1999:139

<sup>55</sup> Hansteen m. fl., 2007:59

<sup>56</sup> Kittang, 1975:17

<sup>57</sup> Kittang, 1975:18-22

betydning, og tolkning av verket baseres ikke på forfatterens intensjoner. På denne måten blir det en interesseforskyvning fra dikteren til verket, og det er leserens (og ikke forfatterens) opplevelser som blir utgangspunktet for forståelsen av teksten.<sup>58</sup> Teksten er en selvstendig verbal gjenstand som løsrives fra alle sine litterære omgivelser. Med lite fokus på forfatterens intensjoner, kan man si at teksten ikke lenger er et produkt, men heller et objekt.<sup>59</sup>

Den tredje forståelsesformen som Kittang presenterer, er den symptomale forståelsesformen.<sup>60</sup> Denne formen ser teksten som et resultat av en kompleks produksjonsprosess som omfatter flere forskjellige faktorer.<sup>61</sup> Den franske filosofen og vitenskapsteoretikeren Louis Althusser har influert denne formen, ved å vise til hvordan leseren kan ha andre stemmer enn forfatterens og stille spørsmål som teksten ikke stiller.<sup>62</sup> I motsetning til den sympatiske formen hvor leseren skal lese med forfatteren, skal leseren etter den symptomale formen heller stille spørsmål og være i opposisjon til forfatterens intensjon. Med dette som utgangspunkt er den symptomale lesemåten kritisk og opptatt av andres stemmer.<sup>63</sup> Det er mange stemmer i en tekst, blant annet fordi leseren har ulike forventninger til det som leses.

Oppsummert kan den sympatiske forståelsesformen karakteriseres som en monologisk diskurs, hvor forfatteren er tekstens siste betydningsinstans, og leserne er underlagt forfatterens manipulasjoner. Den symptomale forståelsesmåten er i motsetning en dialogisk diskurs, og leseren er ikke underlagt forfatterens stemme. Ved den objektiviserende lesemåten blir det ikke vektlagt at teksten er et produkt av menneskelig aktivitet. Teksten blir i stedet sett på som et objekt, uavhengig av forfatterens intensjoner, da det er selve leseropplevelsen som er av betydning.

## **2.5 Refleksjon**

I tilknytning til denne masteravhandlingen er det den symptomale lesemåten som blir mest anvendt i møtet med en tekst. Som leser er jeg ikke underlagt forfatterens stemme. I stedet er det rom for å stille spørsmål, være kritisk og reflektere over tekstens budskap. Dette gjelder også i arbeidet med kildebruk. Jeg må bruke litteraturen til å utvikle min egen tenkning,

---

<sup>58</sup> Kittang, 1975:31-34

<sup>59</sup> Kittang, 1975:36-39

<sup>60</sup> Også kalt den kritiske forståelsesformen.

<sup>61</sup> Lothe, Refsum og Solberg, 1999:82

<sup>62</sup> Kittang, 1975:44

<sup>63</sup> Kittang, 1975:45-52



gjennom å reise spørsmål, rette kritikk og sammenlikne. På den måten finnes det muligheter for å trekke klare årsakssammenhenger. Dette er også utgangspunktet i den hermeneutiske metode, hvor siktemålet er å oppnå forståelse. Hermeneutikken innebærer en søken etter en mening, uten forventninger om å finne akkurat én korrekt mening. Dette vil være en retningslinje for masteravhandlingen, da det arbeides med å drøfte om meklere trenger opplæring.

Som leser forstår vi en tekst ulikt, blant annet med bakgrunn i våre fordommer og vår horisont. Det er flere stemmer i en tekst, nettopp fordi hver leser har forskjellige forventninger til det som leses. Hermeneutikken skal ikke bare formidle, opprettholde og videreføre en tradisjon, men også problematisere og stille spørsmål. Gadamer går også fra en forfatterorientert til en saksorientert hermeneutikk, der det avgjørende spørsmålet alltid vil være hva teksten har å si til oss.<sup>64</sup> Innenfor pedagogikken er denne metoden hyppig anvendt. Den hermeneutiske pedagogikk støtter seg i hovedsak til metoder som spør etter sammenheng og mening, og som primært sikter mot å gi forståelse.<sup>65</sup>

Ut fra et hermeneutisk perspektiv og med en symptomal lese måte, vil min forståelse av mekling videreutvikles i det ulike tekster blir lest og analysert. Det vil kunne skje en horisontsammensmeltning, mellom verket og meg som leser, og på den måten vil jeg som leser få en ny horisont med reviderte fordommer.

---

<sup>64</sup> Hansteen m. fl., 2007:76

<sup>65</sup> Myhre, 1980:84-85



### 3 Hva er mekling?

I dette kapittelet vil det bli gitt en framstilling av generell meklingsteori. Ulike aspekter ved meklingsfaget vil bli belyst. Det vil også redegjøres for meklerrollen og de ulike krav som kan stilles til utførelsen av prosessen. Mekling i arbeidslivskonflikter, mekling i familier, skolemekling og mekling i domstolene vil bli brukt som eksempler på sentrale meklingsinstanser i Norge. Til sist rettes det fokus mot språket og dialogen i mekling.

En forutsetning for en meklingsprosess er at det har oppstått en konflikt mellom to eller flere parter. Konflikter er meklingsens arbeidsfelt og kapittelet vil derfor starte med å gi en innføring i konfliktteori.

#### 3.1 Konflikter: Meklingens arbeidsfelt

*Kanskje er det mulig å leve et beskyttet liv der en ikke blir utsatt for konflikter, men dette ville være et fattig liv uten nyanser og dybde, og vi ville sannsynligvis til slutt dø ganske skuffet.<sup>66</sup>*

Konflikt stammer fra det latinske ordet ”conflictio”, som betyr *sammenstøt*.<sup>67</sup> Et sammenstøt forutsetter en eller annen form for samhandling, frivillig eller ufrivillig, planlagt eller spontan.<sup>68</sup> Når samhandling innebærer sammenstøt av motstridende interesser kan konflikt oppstå. Det finnes mange ulike forklaringer og perspektiver på hva konflikt er og hvorfor de oppstår. Det er derfor vanskelig å komme fram til en definisjon av konfliktbegrepet som vektlegger alle aspekter ved fenomenet konflikt. Vindeløv legger vekt på hvilken betydning motsetninger og spenninger får for utfallet i en konflikt. Hun definerer konflikt som ”uoverensstemmelser mellom to eller flere parter, der fremkalder spændinger i den enkelte”.<sup>69</sup> Morton Deutsch, amerikansk forsker på området konflikthåndtering, er opptatt av at det kan oppstå en konflikt når det er uoverensstemmelser mellom ulike aktiviteter, verdier eller følelser. Han har denne definisjon på konflikt: ”A conflict exists whenever incompatible activities occur”.<sup>70</sup>

---

<sup>66</sup> Wahlström, 1996:11

<sup>67</sup> Johanssen, Nygaard og Schreiner, 1998:135

<sup>68</sup> Nordhelle, 2006:13

<sup>69</sup> Vindeløv, 2008:72

<sup>70</sup> Deutsch, 1973:10

Disse to definisjonene kan utfylle hverandre, da den ene vektlegger uoverensstemmelser mellom mennesker som framkaller spenninger i den enkelte, mens den andre definisjonen vektlegger uoverensstemmelser mellom spesielt aktiviteter, verdier og følelser. Begge definisjonene av konfliktbegrepet vil benyttes i masteravhandlingen.

I konfliktteori er det vanlig å skille mellom intrapsykiske og interpersonlige konflikter. Konflikter på det intrapsykiske plan er den spenningstilstanden eller den uoverensstemmelsen i sinnet som oppstår på grunn av to impulser som krever uforenlige handlinger.<sup>71</sup> Interpersonlige konflikter handler om konflikter som oppstår i samhandling mellom mennesker, grupper og kulturer.<sup>72</sup> Det hevdes at "it takes two to tango", og på samme måte kreves det også to for at konflikter oppstår.<sup>73</sup> En annen måte å forklare en konflikt, er at "it takes two to tangle". Det engelske ordet "tangle" betyr på norsk "flope", og en konflikt kan skildres som en flope eller knute mellom to eller flere mennesker.

Masteravhandlingen vil omhandle både intrapsykiske og interpersonlige konflikter. Noen orienterer seg mot konflikter på det intrapsykiske plan, mens andre er mer rettet mot interpersonlige konflikter. For eksempel vil utgangspunktet til Vindeløvs definisjon være intrapsykisk, da hun vektlegger spenninger som oppstår *i sinnet*. Det kan synes som om Deutsch sin definisjon på konfliktbegrepet redegjør for konflikter på både det intrapsykiske- og interpersonlige plan, med tanke på at han retter seg mot spenninger ved både *aktiviteter og følelser og verdier*.

Hver konflikt er unik med sitt særegne opphav og sine særegne årsaker. For å forstå konfliktens natur, bør man også ha forståelse for hvilke faktorer som kan ligge til grunn. Emosjonelle spenningstilstander, sviktende kommunikasjon og manglende frihet er noen årsaker til at konflikter oppstår. En annen medvirkende årsak, er det faktum at de berørte parter gjerne oppfatter virkeligheten ulikt. Det kan alltid finnes minst to sannheter i en konflikt, og like mange virkeligheter som det finnes personer involvert i konflikten.<sup>74</sup>

---

<sup>71</sup> Bø og Helle, 2002:131

<sup>72</sup> Deutsch og Coleman, 2000:166

<sup>73</sup> Vindeløv bruker dette utsagnet i forbindelse med forhandlingsbegrepet. Se Vindeløv, 2008:105.

<sup>74</sup> Mykland, 2007 "Vallas rot med virkeligheten". Hentet fra Bergens Tidende, 15.01.07  
<http://www.bt.no/meninger/kronikk/article333571.ece>

Ulikt konfliktstoff er lettere eksplosivt hos noen mennesker enn hos andre, nettopp fordi vi reagerer forskjellig på situasjoner. Dette er avhengig av blant annet personlighet, verdier, erfaringer og forventninger. Konflikters årsaker er komplekse, og ulike konfliktkilder kan opptre i en og samme konflikt. I mange tilfeller er det en sammenheng mellom de ulike årsakene til en konflikt, ved at årsakene kan skape og forme hverandre. Dette kan føre til at komplekse årsakssammenhenger blir dannet.

Mykland legger særlig vekt på ulikhet og avhengighet som to sentrale årsaker til at konflikter oppstår.<sup>75</sup> Det vil alltid foreligge større eller mindre ulikheter mellom mennesker. Jo større ulikhet, dess større potensial er det for at en konflikt oppstår.<sup>76</sup> Slike situasjoner kan lett oppfattes som utrygt og usikkert. Det er særlig kulturelle og verdimeslige ulikheter som blir pekt på som konfliktutløsende, hvis de ikke respekteres.<sup>77</sup>

Avhengighet kan også være konfliktskapende. I arbeidslivet står for eksempel den enkelte medarbeider i et avhengighetsforhold til sine overordnede, samtidig som den overordnede også er avhengig av sine medarbeidere. Man opplever da som medarbeider at ens overordnedes væremåte får konsekvenser for en, og på samme måte vil det være for den overordnede. Hierarkiske systemer er hensiktsmessige for å sikre effektiv ledelse. Men jo større opplevd avhengighet det er mellom to personer, dess større vil sannsynligheten være for at det oppstår en konflikt.<sup>78</sup>

Når man er part i en konflikt kan det lett føles opprivende og energitappende. Det kan føre til et indre ubehag som påvirker store deler av livssituasjonen til et individ. En konflikt som vedvarer over tid, kan sette dype spor og påvirke livskvaliteten. Samtidig kan konflikter være en kilde til vekst og utvikling. Konflikter skaper energi, noe som kan frambringe endringer og drive noe framover. På denne måten kan det genereres innovasjon.<sup>79</sup> Avhengig av hvordan en konflikt blir løst, kan sammenstøt mellom to parter bidra til å forbedre en situasjon eller praksis.

---

<sup>75</sup> Mykland, "Konflikthåndtering og retorikk", 2007:65

<sup>76</sup> Nordhelle, 2006:13

<sup>77</sup> Hotvedt, 2001:27

<sup>78</sup> Mykland, 2007 "Lett antennelig, lenge ulmende". Hentet fra Bergens Tidende, 08.02.08.

<http://www.bt.no/meninger/kronikk/article505071.ece>

<sup>79</sup> Innovasjon er en planlagt endring som har til hensikt å forbedre praksis. Skogen, 2004:49

Konflikter behøver derfor ikke nødvendigvis å unngås. Et viktig mål er heller å lære hvordan de kan løses, slik at partene i konflikten kan få hjelp til å komme ut av situasjonen på en best mulig måte. Mekling som konflikthåndteringsmetode søker nettopp å gi optimale utfall i konflikten, ved å la partene selv komme fram til hva som er de gode løsninger.

### **3.2 Mekling som strategi for å løse konflikter**

Kenneth Kressel og Dean Pruitt forklarer mekling som ”third-party assistance to people who are trying to reach agreement in a controversy”.<sup>80</sup> Nordhelle benytter seg av følgende definisjon på begrepet mekling:

Mekling er en uformell prosess der en upartisk tredjeperson hjelper partene til å komme frem til en gjensidig akseptabel løsning på en konflikt. Mekleren har ingen autoritet til å fastsette løsningen.<sup>81</sup>

I begge definisjonene blir det vektlagt at mekleren skal være en tredjepart som hjelper parter i konflikt med å komme fram til en løsning. I tillegg fastslår Nordhelle at mekleren er en upartisk person uten autoritet til å bestemme og fastslå en løsning.

Ingen konflikt er lik, og på samme måte vil ingen meklings situasjoner være identiske.

Meklerens og partenes personlighet, type konflikt og konfliktens eskalering er med på å gjøre hver meklings situasjon forskjellig. En forutsetning for at mekling kan anvendes er at partene samtykker og har et ønske om at mekling skal praktiseres for å løse konflikten mellom dem. Dette er en frivillig prosess, noe som betyr at partene når som helst kan forlate meklingsprosessen uten å være bundet til noe. Unntaket er når en eventuell avtale blir signert.<sup>82</sup>

Ved ekteskapsbrudd eller samboerbrudd med barn involvert må foreldre møte til mekling.

Dette er i dag lovpålagt og blir dermed en tvunget form for mekling. I denne sammenheng er ikke mekling basert på prinsippet om frivillighet, slik det i utgangspunktet skal være.

Hensikten med mekling mellom foreldre ved samlivsbrudd, er å ta vare på barna og finne fram til hva som er best for dem i situasjonen som har oppstått. Tvunget mekling kan by på store utfordringer, da foreldrene som oftest ikke er motivert for å møte til mekling. Som regel

---

<sup>80</sup> Kressel og Pruitt, 1989:1

<sup>81</sup> Nordhelle, 2006:22

<sup>82</sup> Vindeløv, 2004:96

er det slik at kravet om samtykke fra begge parter og prinsippet om frivillighet, bidrar til å sikre større sannsynlighet for at partene er motiverte til å komme fram til en løsning.

Meklingsprosessen hviler på en rekke verdier som likhet, respekt, nærvær og autonomi. Det er en anerkjent og stadig mer utbredt metode som har mange positive muligheter, og forskning viser at mekling gir store muligheter for at motstridende parter kommer konstruktivt ut av en konfliktsituasjon.<sup>83</sup>

### **3.3 Meklerrollen**

Sigmund Freud<sup>84</sup> beskriver id, ego og superego som tre ulike instanser i personligheten. Id er forankret i det ubevisste og virker etter lystprinsippet. Denne instansen krever øyeblikkelig tilfredsstillelse og lever i en egen "fantasiverden". Ego fungerer som en motpol til id, ved å fungere ut fra realitetsprinsippet. Ego lever i "den virkelige verden" og krever tilfredsstillelse kun når det passer. Den siste instansen, superego, er menneskets moralske side og har en dømmende og kontrollerende funksjon. På grunn av de ulike kravene id og superego stiller, er ego i en konstant meklerposisjon mellom de to andre instansene.<sup>85</sup>

Freud sin teori om personlighetsinstansene er ment som et eksempel på hvordan vi mennesker har erfaringer med mekling. I følge Freud vil ego konstant forsøke å mekle mellom id og superego sine uforenelige krav. Selv om dette er på det indre, mentale plan, illustrerer det likevel at det ligger i menneskets iboende natur å mekle mellom ulike behov. Vi er ofte i en meklingssituasjon der vi må forsøke å forene ulike krav mellom stridende drifter. På det ubevisste plan har altså alle mennesker erfaringer med mekling.

I tillegg til at vi mekler mellom indre behov, har vi også erfaringer med hvordan det er å gå mellom to parter. I skolen opplever elever og lærere at de inntar en meklerrolle når uenigheter oppstår. Som foreldre mekler man mellom søsken som krangler. Og i arbeidslivet vil det kunne oppstå konfrontasjoner mellom arbeidskollegaer eller mellom ledelsen og ansatte. Overalt hvor det er menneskelig aktivitet finnes det situasjoner hvor vi automatisk inntar en meklerrolle.

---

<sup>83</sup> Se Kressel og Pruitt, 1989

<sup>84</sup> Grunnleggeren av psykoanalysen, en psykologisk retning og metode for vitenskapelig kartlegging av det menneskelige sjel liv, særlig det ubevisste og dets innvirkning på menneskers fantasier, drømmer og relasjoner til andre mennesker. Egidius, 2002:408

<sup>85</sup> Raaheim, 1999:87-90

Jeg vil her imidlertid se på mekling som en strukturert og planlagt prosess. Det vil derfor bli fokusert videre på mekling som en kompetanse meklere er opplært i, altså som en yrkesoppgave en fagperson utøver. Likevel kan det påstås at våre personlige erfaringer med mekling på det indre plan kan ha relevans for hvordan vi klarer å mekle i en profesjonell sammenheng. Å forstå oss selv er viktig for å kunne forstå andre.

### **3.3.1 Mekleren – en ”buffer”**

I en mer uformell språksammenheng kan en mekler karakteriseres som en ”buffer”. Med dette menes en person som prøver å forsone parter som er uenige. Nordhelle mener at det å stå i midten innebærer å være involvert, samtidig som man kan se konflikten fra flere perspektiver enn hva partene gjør.<sup>86</sup> På samme tid bør meklere forsøke å få partene til å få innsikt i sine egne og hverandres perspektiver. Mekleren skal tilrettelegge for at partene selv definerer problemet, kommer i dialog og bestemmer resultatet.<sup>87</sup> Dette innebærer å skape regler for samtaleform, velge temaer som det rettes søkelys mot og hjelpe partene til å opprettholde fokus. Mekleren har ansvaret for prosessen og saksgangen, men det er partene som har ansvaret for hvilket resultat konflikten får.<sup>88</sup> Man har altså som mekler prosesskontroll, men ikke beslutningskontroll.<sup>89</sup>

All mekling skal være fortrolig, noe som betyr at en mekler har taushetsplikt.<sup>90</sup> I meklingsprosessen gjelder prinsippet om fortrolighet ikke bare for meklere, men også for de involverte partene. Dette vil fungere som en ”psykologisk kontrakt”, altså en avtale mellom partene om at all informasjon som tar sted i prosessen vil holdes innenfor ”meklingens lukkede rom”. Denne psykologiske kontrakten skal i prinsippet håndheves av både meklere og partene.

Optimalt skal meklere fungere som en rollemodell for partene i konflikten. Blant annet bør vedkommende vise partene hvordan gode kommunikasjonsmønstre kan etableres. Mekleren bør også utstråle meklingsfaglig trygghet og myndighet. Dette er svært viktig for at partene skal kunne være trygge på at meklere vet hva han eller hun gjør. En mekler kan oppnå

---

<sup>86</sup> Nordhelle, 2006:22

<sup>87</sup> Nordhelle, 2006:31

<sup>88</sup> Nordhelle, 2006:28

<sup>89</sup> Rognes, 2001:91

<sup>90</sup> Vindeløv, 2004:96



autoritet gjennom blant annet sin kompetanse, erfaring, utstråling av tillit og evne til å bringe partene sammen tross deres ulike interesser.<sup>91</sup> Hvordan en mekler utøver sin posisjon, vil være en viktig faktor for om konflikten får optimalt utfall.

Selv om mekleren ikke har autoritet til å bestemme over hvilke avtaler som skal inngås, har han eller hun likevel stor innflytelse. Innspill fra mekleren kan ha en sentral funksjon i prosessen. Likevel er det for mange en barriere å ta imot hjelp fra en tredjeperson. Det er ikke uvanlig at en utenforstående er uønsket.<sup>92</sup> Partene kan synes at konflikten mellom dem er privat, og at det derfor vil være problematisk å få hjelp fra en mekler. Noen kan fornekte at behovet for en mekler er nødvendig, og det vil dermed være et stort nederlag å be om hjelp. I noen konflikter er det heller ikke samsvar mellom partenes oppfattelse av konfliktens innhold og om det overhodet har oppstått en konflikt. I slike situasjoner stilles det ofte ekstra store krav til mekleren, da han eller hun er uønsket. Mekleren må overbevise partene om at hans kompetanse og rolle gir nytte. For å øke sjansen for at mekleren bidrar til løsningsresultater, kan det stilles ulike krav til mekleren.

### **3.3.2 Krav til mekleren**

Det kan stilles ulike formelle krav til meklerrollen.<sup>93</sup> For det første bør mekleren ikke være involvert i konflikten. Det er ikke en forutsetning at mekleren er fremmed for partene. Men dette kan være en fordel med tanke på at mekleren ikke skal ha interesse i et bestemt utfall. Mekleren skal ikke ta stilling til hva som er rett eller galt og hvordan konflikten skal ende.<sup>94</sup> En mekler må derfor aldri ta noen av partenes parti i konflikten. Dette er et viktig prinsipp i meklingsprosessen, slik at mekleren er upartisk ved å møte og behandle begge parter likt.

Enhver mekler skal også være nøytral med hensyn til de involverte partene. Meklerrollen handler om å være nøytral både i forhold til partene og til sakens innhold. Dette er en stor utfordring som kan by på både moralske og etiske dilemmaer. I de siste årene blir nøytralitetsbegrepet ikke nyttet i meklingsdefinisjoner. Dette har som årsak at nøytralitet i meklingsprosessen anses for å være en illusjon. Alle mennesker, meklere inkludert, kan fort treffe en avgjørelse om hvem av partene vi holder med. Vi vil alltid ha ulike preferanser, men likevel

---

<sup>91</sup> Moore, 2003:18

<sup>92</sup> Deutsch, 1973:376

<sup>93</sup> Nordhelle, 2006:35

<sup>94</sup> Vindeløv, 2004:96-97

må disse aldri få spillerom.<sup>95</sup> Det er derfor viktig å skille mellom meklerens holdninger og dens atferd. Det avgjørende er ikke holdningene mekleren har, men hvordan disse kommer til uttrykk. Nøytralitet er en forutsetning for den tryggheten som er nødvendig for at partene skal ha tillit til mekleren og meklingsprosessen.<sup>96</sup>

Et annet krav er at mekleren har egnede personlige egenskaper. Vedkommende bør ha en profil som gjør det naturlig å innta en meklerrolle. De personlige egenskapene til en mekler, som evne til empati og imøtekommenhet, er viktige bidrag til at meklingen resulterer i konstruktive løsninger. Meklerens personlighet i møte med partene kan være av betydning, og det er mange menneskelige egenskaper som gjør at en person er kvalifisert som mekler eller ikke. Nordhelle mener at meklerrollen blant annet innebærer å være tilstede, aktiv, initiativrik og vise at man har tro på at konflikten kan løses. En realistisk optimisme og tro på at det er mulig, kan smitte over på partene.<sup>97</sup> Samtidig som egnede personlige egenskaper har relevans, er dette ikke avgjørende for utfallet av meklingsprosessen. Mekling er et fag som kan læres, og personlig egnethet kan ikke alene være avgjørende for en slik prosess.

En annen betingelse som kan nevnes, er at mekleren har den teoretisk kunnskap, kompetanse og de ferdigheter som kreves.<sup>98</sup> Som mekler har man et viktig oppdrag med å gjennomføre en vellykket prosess. Det handler ikke bare om å komme fram til et løsningsresultat. Partene skal også ha positive opplevelser med meklingen. Dette er nødvendigvis ingen enkel oppgave for en mekler. Men teoretiske kunnskaper og spesifikke praksisrettede ferdigheter kan være en hjelp på veien. Kompetanse kan erverves gjennom erfaringer, men ikke alene. Mekleres kompetanse bør også være basert på kunnskap fra teori og forskning, samt fra opplæring i forskjellig meklingsmetodikk. Å mekle mellom to parter kan læres, og opplæring i mekling kan gi kvalifikasjoner i konfliktforståelse, meklingsteknikker, meklingstilnæringer, relasjonsforståelse og så videre.

---

<sup>95</sup> Forelesning med Vindeløv, ”Kurs i konfliktmekling” ved det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen, 23.09.08

<sup>96</sup> Adrian, 2001:91

<sup>97</sup> Nordhelle, 2006:37-43

<sup>98</sup> Einarsen og Pedersen, 2007:185

### **3.4 Aktuelle meklingsområder for pedagoger**

Mekling kan stort sett brukes i alle typer konflikter. Avgjørende er partenes holdninger og vilje til metoden.<sup>99</sup> Utgangspunktet er at mekling egner seg i alle saker der partene er interessert i selv å finne en løsning. Et unntak er i saker hvor en av partene er umyndig, psykisk syk eller rusavhengig. Disse menneskene vil i mange tilfeller ha vansker med å ivareta sine egne interesser.<sup>100</sup>

Domstolene, konfliktrådene, familievernkontorer, skoler, organisasjoner og virksomheter i næringslivet er eksempler på institusjoner og områder hvor mekling blir nyttet som konflikthåndteringsmetode. Lønnsoppgjør og jordbruksoppgjør er andre eksempler. Innledningsvis ble det skrevet at arbeidsliv, familievernkontor og skole er tre sentrale arbeidsområder for pedagoger, og det vil derfor være av interesse å gi en kort presentasjon av meklings plass innenfor disse arenaene.

#### **3.4.1 Mekling i arbeidslivskonflikter**

Mange forbinder mekling med Riksmeklingsmannen og hans rolle mellom arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene i Norge. Riksmeklingsmannen har til oppgave å mekle om opprettelse eller revisjon av tariffavtaler. Riksmeklingsordningen er statlig og ble innført i Norge i 1915, i forbindelse med at den første arbeidstvistloven ble vedtatt.<sup>101</sup> Dette er imidlertid ikke den eneste formen for mekling som foregår i arbeidslivet. Siden den gang har mekling vært en sentral oppgave i lønnsforhandlinger spesielt, men og arbeidskonflikter generelt.

Konflikter i arbeidslivet er en naturlig følge av de mål, strukturer, arbeidsprosesser og arbeidsfordelinger som til enhver tid gjelder i organisasjonen eller virksomheten. Årsaker til konflikter i arbeidslivet kan for eksempel være autoritær ledelse, dårlig kommunikasjon, helseproblemer, lav motivasjon, fravær eller en statisk organisasjonskultur. Ståle Einarsen, professor i arbeids- og organisasjonspsykologi, og Harald Pedersen, jurist og spesialist på arbeidsmiljørett, mener at det i alle tilfeller er arbeidsgiveren som har det overordnede

---

<sup>99</sup> Vindeløv, 2004:103

<sup>100</sup> Adrian, 2001:101-102

<sup>101</sup> Hentet fra nettsiden til Riksmeklingsmannen, 14.04.08.  
<http://www.riksmeklingsmannen.no/index.php>

ansvaret for at konflikter håndteres på en hensiktsmessig måte, enten det er ved hjelp av mekling eller en annen form for konflikthåndtering.<sup>102</sup>

Konflikter i arbeidsforhold er regulert av samfunnets lover og av bindende avtaler mellom partene.<sup>103</sup> Arbeidstvister vil altså kunne løses rettslig i mange situasjoner.<sup>104</sup> Det behøver likevel ikke bety at de mellommenneskelige konflikter løses, snarere tvert i mot. Disse vil lett forverres av en tung og omfattende rettslig prosess. Selv om rettigheter fastslås kan framtidig samarbeid bli umulig. Det vil derfor være langt mer hensiktsmessig å prøve å løse konflikten internt på arbeidsstedet før den tas til rettsapparatet. Det er også mange konfliktsituasjoner som ikke umiddelbart har juridiske løsninger. En dårlig tone mellom kollegaer behøver ikke være lovstridig. Svært mange konflikter i arbeidslivet vil løses lettere ved hjelp av mekling enn en rettsprosess.

### **3.4.2 Mekling i familier**

Konflikter i familien oppstår ofte på grunn av problemer med samspillet mellom de ulike familiemedlemmene. Å leve så tett opp til hverandre som en familie gjør, byr på mange utfordringer som ikke alltid er like lett å mestre. Det kan være alt fra søsken som krangler med hverandre, til vedvarende konfrontasjoner mellom foreldre og barn, og til foreldre som er så uenige at konsekvensen blir samlivsbrudd. I håp om å bedre familiesituasjonen, er det mange familier som søker hjelp.

Det er særlig ved samlivsbrudd med barn involvert at det mekles mellom familiemedlemmer. Slik mekling er i dag lovpålagt. Etter barneloven § 51 skal gifte eller samboende foreldre med barn under 16 år møte hos godkjent mekler ved samlivsbrudd.<sup>105</sup> Alle familievernkontorer i Norge driver med godkjent mekling, og meklere tilknyttet familievernkontorene skal ha kunnskap om problemer som kan oppstå i forbindelse med skilsmisse, barns reaksjoner på separasjon og om juridiske forhold rundt separasjon og skilsmisse.<sup>106</sup> Barneloven sier videre i § 48 at ved behandling av spørsmålet om foreldreansvar, samværsrett og om hvor barna skal bo fast, herunder mekling, skal foregå ut fra hensynet til hva som er best for barna.

---

<sup>102</sup> Einarsen og Pedersen, 2007:23-24

<sup>103</sup> Blant annet arbeidsmiljøloven av 17.juni 2005 nr. 62

<sup>104</sup> En konflikt transformeres til en rettslig tvist når den blir behandlet i domstolene. Vindeløv, 1997:225

<sup>105</sup> Se lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr. 7

<sup>106</sup> Barne- og likestillingsdepartementet, "Mekling for foreldre". Hentet fra nettsiden til Regjeringen, 28.02.08. [http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/veiledninger\\_brosjyrer/2008/mekling-for-foreldre.html?id=501555](http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/veiledninger_brosjyrer/2008/mekling-for-foreldre.html?id=501555)

”Skilsmissebarn” byr på mange tunge og vanskelige pedagogiske utfordringer, fordi målet er å gjøre situasjonen til barnet best mulig. Mekling ved familievernkontorer er derfor et viktig tiltak for å beskytte barn, så langt det er mulig, ved skilsmisse. Psykolog Odd Arne Tjersland viser i boken ”Samlivsbrudd og foreldreskap”, at skilsmisse i familien kan føre til tilpasningsvansker, psykiske problemer og andre former for sosiale og emosjonelle vansker hos barna.<sup>107</sup> Barn kan reagere sterkt når de lever i familier preget av høyt konfliktnivå. Det er derfor en viktig oppgave for foreldre etter skilsmisse å sørge for at ”foreldreskapet består selv om ekteskapet forgår”.<sup>108</sup>

Det er likevel viktig å poengtere at ikke all mekling i en familiesammenheng er grunnet skilsmisse. Noen søker mekling for å unngå samlivsbrudd, andre trenger det for å løse konflikter mellom foreldre og barn. Atter andre behøver hjelp til å løse de hverdagslige konfliktene som oppstår i familien, ofte grunnet dårlig eller manglende kommunikasjon. Gode teknikker i forhandlinger og konfliktløsning kan tilegnes og læres, og mekling i en familiepedagogisk kontekst handler ofte om å opprettholde eller etablere god kommunikasjon med hverandre, slik at familien kan fungere på en best mulig måte.

### **3.4.3 Skolemekling**

I alle skoler finnes det konflikter: Konflikter mellom lærer og elev, mellom lærere, mellom elever, mellom lærere og foreldre og mellom skolen og styresmaktene. Skolen som institusjon byr på mange utfordringer både for lærere og elever. Å lære barn og unge om konflikthåndtering gir dem et redskap til å forme sin egen virkelighet. Håndtering av ens egne og andres konflikter er en ressurs som bygger på troen på at det nytter å handle.<sup>109</sup>

Skolemekling har blitt en utbredt metode for å løse de dagligdagse konfliktene som oppstår i skolen. Utvalgte elever blir opplært og utfører mekling i konflikter mellom elever, eventuelt også mellom lærere og elever. Hensikten med skolemekling er å utvikle elevers sosiale kompetanse, slik at de blir flinkere til å løse konflikter og finne fram til løsninger på egen hånd og sammen med andre.<sup>110</sup>

---

<sup>107</sup> Tjersland, 1992:38

<sup>108</sup> Evenshaug og Hallen, 1997:214

<sup>109</sup> Djuliman og Hjort, 2007:350

<sup>110</sup> Hareide, 2006:110

L97<sup>111</sup> er opptatt av at opplæringen skal ruste elevene til å møte livets oppgaver og mestre utfordringer sammen med andre.<sup>112</sup> Utvikling av det allmenndannede menneske er et sentralt mål i L97, og her blir det lagt vekt på at:

Opplæringen skal gi god allmenndannelse ved konkret kunnskap om menneske, samfunn og natur som gir overblikk og perspektiv; ved kyndighet og modenhet for å møte livet – praktisk, sosialt og personlig og ved egenskaper og verdier som letter samvirket mellom mennesker og gjør det rikt og spennende for dem å leve sammen.<sup>113</sup>

Vi ser en lignende målsetting i LK 06,<sup>114</sup> da den også vektlegger at elevene skal utvikle seg til å bli allmenndannede. I følge Læringsplakaten i LK 06 punkt nr 4, skal skolen:

Stimulere elevene og lærlingene/lærer kandidatene i deres personlige utvikling og identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og evne til demokratiforståelse og demokratisk deltakelse.<sup>115</sup>

Skolemekling er forankret i både L97 og LK 06, ved at elevene skal lære å mestre det praktiske, sosiale, personlige, etiske og kulturelle livet. Elevene skal også lære å leve sammen med andre mennesker. Demokrati verdsettes høyt i vårt samfunn, noe som også preger den norske skole. Ferdigheter i demokratiske handlingsmåter er derfor et sentralt læringsmål i skolen. Mekling er en demokratisk form for konfliktløsning da metoden ikke benytter tvang eller autoritet, og ut fra målet om at opplæring skal stimulere til personlig vekst, sosial kompetanse og forståelse for samvirke mellom mennesker, er ferdigheter i mekling svært aktuelt. Konflikter vil alltid være mer eller mindre til stede i vårt liv, og det vil derfor være betydningsfullt å lære seg måter å løse konflikter på.

Hos mange skoler er skolemekling en integrert del av det pedagogiske opplegget. For eksempel er mobbing et problem blant barn og unge i den norske skolen. Det jobbes derfor mye med å redusere dette problemet, og skolemekling kan være en hjelp på veien. At elever lærer selv å håndtere og løse sine egne og andres konflikter er uten tvil en stor ressurs, både med tanke på læreplaners målsettinger, utvikling av elevens identitet og på skolen som en inkluderende institusjon.

---

<sup>111</sup> Forkortelse for "Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen" fra 1997.

<sup>112</sup> L97, 1996:18

<sup>113</sup> L97, 1996:35

<sup>114</sup> Forkortelse for "Kunnskapsløftet" fra 2006.

<sup>115</sup> LK 06, 2005:31

### **3.5 Mekling: Et alternativ til dom?**

Innenfor rettsvesenet har det vært økt fokus på mekling som løsningsmetode for rettslige tvister. I den gamle tvistemålsloven av 1915, § 99, het det at retten ”kan paa ethvert trin av saken forsøke mægling mellem partene”.<sup>116</sup> I den nye tvisteloven av 2005, § 8-1, heter det at retten ”skal på ethvert trinn av saken vurdere muligheten for å få rettstvisten helt eller delvis løst i minnelighet gjennom mekling eller rettsmekling”.<sup>117</sup> Mekling har altså gått fra en mulig vurdering til en obligatorisk vurdering.

Hensikten med mekling i domstoler er at partene skal få hjelp til å legge grunnlaget for en minnelig ordning. Dersom partene blir enige og kommer fram til en løsning, resulterer konflikten i et rettslig forlik. Mekling er ment som et alternativ til dom, slik at en tung og omfattende rettsprosess unngås. I noen konflikter stilles det reelt et ultimatum mellom å få en dom eller å finne fram til en felles løsning. De fleste vil oppleve en rettslig prosess som krevende og utmattende, og partene kan derfor bli mer motiverte til å løse konflikten ved bruk av mekling i stedet for å ty til en rettslig prosess.

I neste avsnitt vil det bli rettet fokus på språket og dialogen i mekling, da dette legger viktige føringer for en meklingsprosess. Hvilken måte man anvender språket på og hvordan en dialog utspiller seg, kan ha mye å si for meklingsprosessen og derav løsningsresultatet.

### **3.6 Språket og dialogen i mekling**

Den russiske litteraturteoretikeren og språkfilosofen Mikhail Bakhtin<sup>118</sup> tar utgangspunkt i ytringen. Ut fra ”dialogismen”, som er Bakhtins dialogiske prinsipp, er en ytring aldri isolert, den inngår i en dialog. Ytringen er språkets grunnenhet, og siden den alltid inngår i en dialogisk kontekst, må språket være dialogisk i utgangspunktet.<sup>119</sup> Bakhtin er opptatt av språkets dialogiske aspekt, ved at språklig mening blir til gjennom samtale. I en dialogisk struktur får stemmene innbyrdes relasjoner, og deres forhold til forfatteren er likestilt

---

<sup>116</sup> Lov om rettergangsmåten for tvistemål 13. august 1915

<sup>117</sup> Lov om mekling og rettergang i sivile tvister 17.juni 2005 nr. 90

<sup>118</sup> Bakhtin (1895-1975) er særlig kjent for omfattende studier av Dostojevskij og Rabelais. Hans litteratursyn om karnevalisme ble utformet i kritisk opposisjon til 1920-årenes russiske formalisme.

<sup>119</sup> Bakhtin, 2003: 12

dialogisk. I ”dialogismen” er alle stemmene likeverdige. På samme måten skal mekling bestå av likeverdige stemmer.

Bakhtin er kjent for begrepene polyfoni og karnevalisme. Han relaterer polyfoni til dialogprinsippet og setter begrepet i kontrast til en monologisk struktur der forfatterens stemme representerer en overordnet instans i teksten. Polyfoni handler om å degradere forfatteren, ved at ulike stemmer i en tekst er sidestilt og ikke underordnet forfatterens stemme.<sup>120</sup>

Det er en sammenheng mellom dette og det som ble beskrevet i kapittel 2, om den symptomale lesemåten. Både Bakhtin og den symptomale lesemåten står for en dialogisk diskurs, der leseren er sidestilt med forfatteren, i stedet for å være underlagt forfatterens stemme. Det er mange stemmer i en tekst, fordi leserne har ulike forventninger til det som leses. På samme måte finnes det også flere likeverdige stemmer i en meklingsprosess, nettopp fordi det er parter involvert med ulike virkelighetsoppfattelser. I mekling må man lytte til forskjellige stemmer. Det er flere mennesker involvert i en konflikt, og ved hjelp av sine fordommer, erfaringer og verdier bygger menneskene opp et verdensbilde og en virkelighetsforståelse. Primært skjer dette gjennom språket, da språket er med på å skape virkelighetsoppfatningene.<sup>121</sup>

Karnevalisme kan forstås som en motkultur til den dominerende eller offisielle kulturen i samfunnet. Denne folkelige latterkulturen oppsto som opposisjon til middelalderens offisielle kultur og dens uttrykksformer.<sup>122</sup> Karnevalet var en unntakstilstand som gjorde at menneskene fikk en slags ”frihet”. De fattige og lavstilte fikk lov til å gjøre narr av kongen og autoritetene. Med andre ord hadde karneval-maskene den funksjon at det var lov til å ”trone” seg selv som konge. I litteraturen til Bakhtin blir ideologien til karnevalismen og den folkelige humoren nedfelt i tekster. Ved at man tenker seg dialogen som et karneval, legger man til rette for latter og lekenhet.<sup>123</sup> I dagligspråket benytter vi oss av ulike metaforer eller språklige bilder.<sup>124</sup> Dette gjelder også for meklere og parter i en meklingsprosess. Avhengig av hvilke metaforer

---

<sup>120</sup> Lothe, Refsum og Solberg, 1999:197

<sup>121</sup> Mykland og Schei, 2007:260

<sup>122</sup> Børtnes, 1993:124

<sup>123</sup> Angvik, 2005:11

<sup>124</sup> Oversatt fra gresk, betyr metafor ”overføring”. Det er en retorisk trope, ord eller uttrykk som brukes i billedlig eller overført betydning. Lothe, Refsum og Solberg, 1999:154



som blir brukt og hvordan man velger å bruke disse, kan metaforer være en god anledning til å legge til rette for både latter og lekenhet i mekling.

I tilknytning til språket og dialogen i mekling, skiller Mykland mellom domstolsretorikk og meklingsretorikk. Hun definerer domstolsretorikk som den språkbruken som finnes i domstolene; det juridiske språket og den juridiske diskurs. Språket i domstolen er bygget opp med utgangspunkt i gjeldende lover, regler og rettspraksis.<sup>125</sup> Mykland skriver at domstolsretorikken tar utgangspunkt i lover og regler som er utformet, og er dermed vinn-tap-orientert.<sup>126</sup> Domstolene skal avgjøre hvem som har rett og hvem som har feil. I mekling er man derimot opptatt av å avdekke de ulike virkelighetsbildene til partene ved å få på bordet hvilke interesser de har, hva behovene er og så videre. På den måten kan meklingstilnærmingen betraktes som mer dialogisk enn juridisk.<sup>127</sup>

Mykland har videre utført en analyse av bruk av metaforer i rettsmekling. Her viser hun hvordan ulike språklige bilder kan ha innvirkning på en meklingsprosess. Metaforer som krig, reise, gave, fest og konkurranse kan gi forskjellig utslag i meklingsprosessen. For eksempel kan ”krig” understreke konfliktnivået, kampen og posisjoneringen mellom partene, mens ”gave” er et bilde på at man får eller gir noe.<sup>128</sup> Eksemplene viser hvordan ulike billedlige ord kan påvirke en meklingsprosess, enten i positiv eller negativ retning. Ofte er metaforbruken usynlig, noe som er forårsaket av meklerens ubevisste forhold til språklige bilder. I analysen av metaforer i meklingsprosessen, drøfter Mykland betydningen av meklerens bevisste bruk av metaforer. Ved å være bevisst sitt språk og bruk av språklige bilder, kan meklere lære å tilpasse språkbruken og bildene til meklingsprosessen.<sup>129</sup> Om de ulike språklige bildene blir anvendt på en dyktig og kløktig måte, kan de ha en svært positiv innvirkning på mekling.

Også Nordhelle presiserer språkets betydning i mekling. I den anledning skriver hun at som mekler er det viktig å være klar over konsekvensene av språket og trene seg i å være bevisst på å bruke få og velvalgte ord med klar og enkel mening.<sup>130</sup> Nyansene i språkbruken kan være avgjørende for om budskapet tas inn, og for om det reageres positivt eller negativt på det.

---

<sup>125</sup> Mykland, I: Kristiansen og Nordhaug, 2007:299

<sup>126</sup> Mykland, I: Kristiansen og Nordhaug, 2007:299

<sup>127</sup> Mykland, ”Konflikthåndtering og retorikk”, 2007:69

<sup>128</sup> Mykland, 2008:8

<sup>129</sup> Mykland, 2008:18

<sup>130</sup> Nordhelle, 2006:146

Nordhelle skiller mellom opptrappende og nedtrappende konfliktspråk. Disse begrepene formidler at språket kan enten være egnet til å trappe opp konflikten eller motsatt avspenne konflikten. Språket vi bruker har stor betydning for både om en konflikt oppstår eller eskalerer, og for mulighetene til å finne en konstruktiv løsning. Bevissthet rundt valg av ord kan være avgjørende for konfliktens utvikling.<sup>131</sup>

I Norge har psykolog Gro Langslet vært en sentral pådriver for LØFT-metodikken. Et av prinsippene til LØFT er nettopp at språk skaper virkeligheter. Med dette mener Langslet at språket har betydning for fortolkninger, oppfatninger og handlinger.<sup>132</sup> Som forklaring på denne påstanden, legger hun fram følgende eksempel, om hvorvidt medarbeidere betrakter deres leder som god eller dårlig:

Dersom man har hyppige samtaler om styrken ved lederens måte å lede på, vil medarbeiderne sammen konstruere et fordelaktig bilde av henne. Dersom man i stedet velger å snakke om de problematiske sidene ved lederens ledelsesutøvelse, vil bildet av den dårlige leder lettere tre fram ved lederens bevissthet. De bildene som framtrer, legger føringer på de forventninger medarbeiderne har til lederen.<sup>133</sup>

Konflikter blir ofte forsterket når det blir brukt et problemorientert språk i meklingen. Følelser som er tilknyttet konflikten og motparten, kan bli gjenskapt hver gang det poengteres eller snakkes om. Å stadig samtale og vie oppmerksomhet til de negative aspektene ved konflikten, kan ofte gjøre vondt verre.

Samtidig kan det i mange sammenhenger være en fordel å snakke om konflikten med dens bakenforliggende årsaker, for å få en bedre forståelse av den. Ofte har partene behov for å fortelle om sine opplevelser rundt konflikten, og det kan lett oppstå frustrasjoner om de ikke får fortelle om fortiden og konfliktens årsaker. Et overdrevent løsningsfokus kan gi premature løsninger som ikke er dekkende, fordi man står i fare for å ikke forstå problemet godt nok. Videre kan problemorienterte samtaler vanskelig føre til raske løsninger. En balanse mellom fortidssnakk og framtidssnakk, kan kanskje være det mest hensiktsmessige i en meklingskontekst.

---

<sup>131</sup> Nordhelle, 2006:153

<sup>132</sup> Langslet, 2005:31

<sup>133</sup> Langslet, 2005:31

Både språket og dialogen er av stor betydning for enhver meklingsprosess. Mykland hevder at språket er meklerens viktigste verktøy.<sup>134</sup> Hvordan språket blir brukt og hvordan dialogen formes, for eksempel gjennom metaforer, legger viktige føringer for en meklings situasjon. Mekling er en prosess som består av dialog mellom partene og deres mekler. Språket vi bruker er derfor med på å skape ”den gode samtale” mellom partene og mekleren.

Det er viktig å kunne beherske dialogens kunst. I følge ”dialogismen” skal alle stemmer være likeverdige. Dette er et sentralt poeng som kan overføres til meklingsprosessen. Vi tar del i en dialog hvor alle har like stor betydning, til tross for ulike stemmer. Som Bakhtin påpeker, blir den språklige mening til gjennom samtale, og gjennom en karnevalistisk forståelse kan en mekler bidra til å oppheve skillet mellom partene. Kanskje skal vi derfor i meklingsprosessen la oss påvirke av karnevalismen og bli flinkere til å bruke både latter og lekenhet i språket og dialogen?

---

<sup>134</sup> Mykland, 2008:19



## 4 Dagens opplærings situasjon for meklere

I dag finnes det ulike muligheter for opplæring i mekling ved noen universiteter og høyskoler i Norge. Likevel er ikke dagens opplærings situasjon særlig omfattende, da tilbudene er deltidsstudium eller noen dager med kurs. Sammenlignet med særlig Danmark, er opplæringstilbudene i Norge noe fragmentert.

Fokuset videre vil hovedsakelig være å gi noen eksempler på dagens opplærings muligheter i Norge. Men jeg vil også presentere noen eksempler på hvordan Danmark har opplæring for meklere, da det synes som om de har en bredere og mer organisert opplæring enn Norge. Avslutningsvis vil de ulike opplæringstilbudene bli relatert til de ulike arbeidsområdene for mekling. På den måten gis det mulighet til å se på forholdet mellom opplæring og praksis.

### 4.1 Opplæringstilbud i Norge

Diakonhjemmet Høgskole i Oslo tilbyr et tverrfaglig deltidsstudium i konflikthåndtering. Studiet gir 30 studiepoeng, fordelt på to semestre. Opplæringen ved Diakonhjemmet har som opptakskrav at deltakerne må ha minst to år arbeidserfaring etter endt grunnutdanning. Studiet tar primært sikte på å utvikle kompetanse i konflikthåndtering i felt som familie, næringsmiljø og arbeidsliv. Det blir lagt vekt på å formidle kunnskaper og ferdigheter fra ulike meklingsteorier som er nyttige verktøy for å utvikle forståelse og ferdigheter i konflikthåndtering og mekling. Opplæringen består av ulike temaer som konfliktanalyse, konfliktspråk, ulike faser i konflikthåndtering/mekling, forskjellige meklingstradisjoner og barn involvert i konflikt.<sup>135</sup>

Norges Handelshøyskole tilbyr valgfri undervisning i forhandlinger for sine masterstudenter. Kurset gir 7,5 studiepoeng og er et lukket studium hvor kun høyskolens studenter har tilgang. Som målsetting skal kurset gjøre studentene kjent med ulike måter å analysere og gjennomføre forhandlinger på, samtidig som studentene skal få trening i selve forhandlingsprosessen. Øvelser og aktiviteter i forhandlinger er en sentral del av opplæringen, slik at studentene skal få trening i å både analysere og gjennomføre forhandlinger.

---

<sup>135</sup> Hentet fra nettsiden til Diakonhjemmet Høgskole, 12.08.08  
[http://www.diakonhjemmet.no/hogskole/modules/module\\_123/proxy.asp?D=2&C=97&I=237&mids=a167a238a254a259a](http://www.diakonhjemmet.no/hogskole/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=97&I=237&mids=a167a238a254a259a)

Forhandlinger og konflikthåndtering, forhandlingsprosesser og forhandlingsstrategier er kursets tre hovedtemaer.<sup>136</sup>

I tillegg til Norges Handelshøyskoles opplæringstilbud, startet også Universitetet i Bergen med undervisning i konfliktmekling høsten 2008. Kursene er knyttet til Det juridiske fakultet og inngår som valgemner masterstudentene ved fakultetet kan velge mellom. Det juridiske fakultet tilbyr to ulike kurs i konfliktmekling, hvor hver av kursene tilsvarer 10 studiepoeng. Kursene har som formål å gi studentene både en teoretisk og en praktisk forståelse av konfliktmekling. Temaer som blir behandlet er blant annet konfliktforståelse, meklings ulike trinn og metode, forhandlingsteknikker og rettsmekling.<sup>137</sup>

## **4.2 Opplæringstilbud i Danmark**

Master i Konfliktmægling (Master of Mediation and Conflict Resolution) ble opprettet i 2002 og er i regi av Det juridiske fakultet ved Københavns Universitet. I Norden er dette det mest omfattende opplæringstilbudet i konflikt og meklings, med både et høyt akademisk nivå og godt internasjonalt omdømme.

Utdanningen er et deltidsstudium som strekker seg over to år. Som opptakskrav må deltakerne ha gjennomført videregående skole, en grunnutdannelse som tilsvarer minst en bachelorgrad og to års arbeidserfaring. Formålet med masterstudiet er å gi deltakere med tidligere arbeidserfaring et solid teoretisk og praktisk fundament i konfliktmekling. Utdannelsen har fire hovedområder: Konfliktmekling, konfliktforståelse, forhandling og til sist en masteravhandling med vitenskaps- og samfunnsteori. Masterstudiet legger vekt på både teoretisk innsikt, praktisk forståelse og erfaring. På den måten kan deltakerne oppnå målet å få en helhetsforståelse for konfliktmekling. Teori, diskusjon, refleksjon, trening og feedback er sentrale elementer ved opplæringen og skal på en syklisk måte være gjentakende og påvirke hverandre ved undervisningen.<sup>138</sup>

---

<sup>136</sup> Hentet fra nettsiden til Norges Handelshøyskole, 12.08.08  
[http://www.nhh.no/studentsider/faginformatjon/studier-ved-nhh-\(studiehandboken\)/studiehandboken.aspx?Kurs=STR425](http://www.nhh.no/studentsider/faginformatjon/studier-ved-nhh-(studiehandboken)/studiehandboken.aspx?Kurs=STR425)

<sup>137</sup> Hentet fra nettsiden Studentportal UIB, 10.08.08  
[http://www.studentportal.uib.no/?link\\_id=2480&sublink\\_id=2502&toplink\\_id=551&mode=show\\_page&content\\_id=3533&modus=vis\\_emne&kode=JUS261-2-A](http://www.studentportal.uib.no/?link_id=2480&sublink_id=2502&toplink_id=551&mode=show_page&content_id=3533&modus=vis_emne&kode=JUS261-2-A)

<sup>138</sup> Hentet fra nettsiden til Københavns universitet, det juridiske fakultet, 12.08.08  
[http://cms.ku.dk/upload/application/pdf/8606b752/MKM\\_brochure.pdf](http://cms.ku.dk/upload/application/pdf/8606b752/MKM_brochure.pdf)

”Center for Konfliktløsning” er et annet opplæringsforum for mekling i Danmark. Senteret ble opprettet i 1994 og har som siktemål å utvikle konfliktarbeid som en konkret kompetanse som kan læres av alle, både voksne og barn.<sup>139</sup> Det blir tilbudt både kurs og lengre utdannelse i konfliktløsning. Kursene strekker seg fra tre til fem dager og er tilgjengelig for alle. Det trengs ingen spesielle forutsetninger for å delta. Eksempler på emner for opplæring ved kursene er praktisk konfliktløsning, introduksjon til mekling og konflikt og kommunikasjon. De lengre utdannelsene ved senteret er mer dyptgående enn kursene, og formålet er å gi deltakerne praktisk trening i løsningsarbeid. Eksempler på slike utdannelse er grunnutdannelse i konfliktløsning, grunnutdannelse i konfliktmekling, interkulturell konfliktløsning og mekling for unge.<sup>140</sup>

### **4.3 Dagens opplærings situasjon i forhold til ulike arbeidsområder for mekling**

De ulike kurs- og undervisningstilbudene illustrerer at det i dag finnes opplæring for meklere, både nasjonalt og internasjonalt. Likevel er det variasjon mellom omfang, opptakskrav, innhold og studiepoeng. På tross av at det finnes ulike muligheter for opplæring i mekling ved universiteter og høyskoler i Norge, kan det likevel stilles spørsmål ved om opplæringstilbudene er tilstrekkelige. Som tidligere pekt på, synes Danmark å ha et mer organisert opplæringstilbud, da der tilbys et eget masterprogram i konfliktmekling. Også utenfor en nordisk sammenheng er det andre eksempler på organisert opplæring i mekling. I USA er for eksempel Harvard Law School et ledende universitet med opplæringsmuligheter for meklere.<sup>141</sup>

Det vil variere hvilke arbeidsgrupper de ulike presenterte opplæringstilbudene henvender seg til. For eksempel er forhandlingskursene ved Norges Handelshøyskole et lukket studium, og det kan dermed antas at dette retter seg hovedsakelig mot økonomiske fag. På den andre siden er Diakonhjemmets Høgskole en videreutdanning som er åpen for både pedagoger, prester, psykologer, leger, jurister og så videre. Selv om mekling er en konfliktløsning metode som praktiseres av ulike arbeidsområder, stilles det likevel varierende krav til opplæring i faget. For eksempel er opplæringskravene tilknyttet arbeidslivet vanskelig å kartlegge. Dette

---

<sup>139</sup> Hentet fra nettsiden til Center for Konfliktløsning, 26.08.08

[http://www.konfliktloesning.dk/side/11/om\\_os](http://www.konfliktloesning.dk/side/11/om_os)

<sup>140</sup> Hentet fra nettsiden til Center for Konfliktløsning, 26.08.08

[http://konfliktweb.dk/side/14/kurser\\_og\\_uddannelser\\_fra\\_center\\_for\\_konfliktloesning](http://konfliktweb.dk/side/14/kurser_og_uddannelser_fra_center_for_konfliktloesning)

<sup>141</sup> For mer informasjon om opplæringstilbud ved Harvard Law School, se:

<http://www.law.harvard.edu/academics/>

grunnet av at det ikke er noen bestemte instruksjoner om hvem som skal mekle ved en konflikt på en arbeidsplass. Mekleren kan være både en intern, nøytral tredjeperson eller en ekstern, nøytral tredjeperson. Hvilke teoretiske kunnskaper og spesifikke ferdigheter man besitter, må nødvendigvis ikke være et krav til meklingen.

Til forskjell fra mekling i arbeidslivet har mekling ved familievernkontorer større krav til opplæring i mekling. I denne instansen blir det stilt krav om at alle ansatte skal ha gjennomgått en etterutdanning i mekling.<sup>142</sup> Likevel er det noe uklart hvilken opplæring som er obligatorisk:

Mekler må ha gode kunnskaper om voksnes og barns reaksjoner i og etter samlivsbrudd. Mekler bør være godt orientert om faglige og juridiske spørsmål som er relevante i forhold til saksfeltet, så som barne- og familiepsykologi, relevant forskning, meklingsmetodikk, lover og forskrifter mv. Innen denne rammen bestemmer fylkesmannen hvilken opplæring som anses påkrevet.<sup>143</sup>

Det er fylkesmannen som skal bestemme hvem som skal få meklingsbevilling. Sitatet tilsier at fylkesmannen også skal avgjøre *hvilken* opplæring meklere skal gjennomføre. Det synes altså å være uklart hvilken opplæring som anses påkrevd.

Kursene i konfliktmekling ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen, vitner om den store pågangen og interessen som er for å utvikle et organisert opplæringstilbud i mekling, også i tilknytning til juridiske problemstillinger. Mekling blir stadig mer framtrædende i rettsystemet i form av rettsmekling. Dette er ment som et alternativ til alminnelig domstolsbehandling. Rettsmeklere kan være den forberedende dommer i saken, en av de andre dommerne fra domstolen, en person fra utvalget av rettsmeklere for domstolen eller en annen person som partene enes om.<sup>144</sup> Selv om denne ordningen ble formalisert ved innføring av ny tvistelov 01.01.08, er det likevel ingen obligatoriske krav i opplæring for rettsmeklerne. Det finnes imidlertid noe kurstilbud på to pluss to dager, men dette er ikke pålagt. Sammenlignet med Danmark har Norge langt mindre krav til opplæring, også ved

---

<sup>142</sup> Hentet fra nettsiden til Bufetat, 13.08.08

<http://www.bufetat.no/filestore/Bufetatno-dokument/Informasjon/Faktaark/Mekling.pdf>

<sup>143</sup> Hentet fra nettsiden til regjeringen: Barne- og likestillingsdepartementet, 13.08.08.

[http://www.regjeringen.no/upload/kilde/bld/rus/2007/0001/ddd/pdfv/303305-200605111\\_00002\\_vedlegg\\_22120.pdf](http://www.regjeringen.no/upload/kilde/bld/rus/2007/0001/ddd/pdfv/303305-200605111_00002_vedlegg_22120.pdf)

<sup>144</sup> Kjelland-Mørdre m. fl., 2008:112



rettsmekling. I Danmark har rettsmeklere syv dager med obligatorisk opplæring, i tillegg til at der er påkrevd etterfølgende supervisjon<sup>145</sup> og veiledning.<sup>146</sup>

Som vist, finnes det ulike institusjoner hvor opplæring i mekling blir tilbudt. De fleste kurs synes imidlertid å være rettet mot spesielle fagområder, som for eksempel advokater, familieterapeuter, ledere i bedrifter og lignende. Disse kursene arrangeres gjerne av disse gruppens egne interesseorganisasjoner.

Det kan stilles spørsmål ved om dagens opplæringssituasjon tilfredsstillende kompleksiteten i meklingsfaget. Dette spørsmålet kan besvares forskjellig ut fra to ulike tilnærminger til faget. For det første kan dagens omfang av opplæringstilbud ses i lys av en oppfatning om at mekling skal hvile på demokratiske prinsipper og ”gis tilbake til folket”. Etter en slik ideologi skal konfliktløsere være folkelige uten noen spesiell kompetanse. Ut fra en slik synsvinkel kan dagens opplæring synes å være tilfredsstillende. På den annen side kan det argumenteres for institusjonalisering og profesjonalisering av mekling. Dette bygger på oppfatningen av mekling som et innfløkt fag med mange aspekter som krever en nærmere fordypning, og dermed vil nyte godt av profesjonalisering. Oppsummert kan de to utfallene se slik ut: Lekmannsordning versus mekling som profesjon.

---

<sup>145</sup> Supervisjon består av en gruppe meklere som møtes regelmessig for å samtale og drøfte ulike problemstillinger, utfordringer og erfaringer omkring mekling. Vindeløv, 2008:215

<sup>146</sup> Presentert av Vindeløv under forelesning om rettsmekling. ”Kurs i Konfliktmekling”, ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen, 25.09.08.



## 5 Meklere som lekmenn eller meklere som profesjonelle aktører?

En av problemstillingene i masteravhandlingen er hva slags utøvere meklere bør være. En mulig måte å drøfte dette spørsmålet på, er å skille mellom meklere som lekmenn og meklere som profesjonelle. Et slikt skille synes å ha sitt utspring i motstridende syn på verdien av og behovet for opplæring av meklere. I det følgende vil det gis en presentasjon og sammenligning av de to gruppene, samt en nærmere drøftelse av de bakenforliggende syn på verdien av og behovet for opplæring.

### 5.1 Meklere som lekmenn

Lekmenn er en betegnelse på mennesker fra lokalsamfunnet og er uten noen form for spesialkompetanse eller utdanning knyttet til oppgavene som skal utføres. Ordningen har sitt opphav i rettssystemet, med det formål at lekmenn skal fungere som meddommere med myndighet til å delta i avgjørelser ved domsavsigelser.<sup>147</sup> Dette er i jussen en omstridt ordning og det er mange harde innvendinger mot at alminnelige folk med ”sunt bondevett” skal være med på å avgi en dom.

Bruk av lekmenn i rettssystemet hevdes å by på både fordeler og ulemper. Hovedlinjene i argumentasjonen mot ordningen synes å være at ikke-jurister vil ha problemer med å forstå vanskelig juss. Lekmenn vil også kunne være lettere å bevege eller påvirke enn fagdommere, noe som kan føre til uriktige domfeller eller frifinnelser og dermed taler mot ordningen. Videre hevdes det at lekmenn vil ha dårligere forutsetninger enn fagdommere til å foreta en riktig bevisvurdering.<sup>148</sup> Argumenter som taler for ordningen bygger først og fremst på demokratiske motiver og spiller på prinsippet om at vi skal være likemenn. Vårt demokrati bygger på folkesuverenitetsprinsippet og maktfordelingsprinsippet. Folket skal derfor ha innflytelse, samt kunne føre kontroll med kongemakten og regjeringen. I stedet skal retten speile samfunnet, ikke forme det. I rettssystemet har bruken av lekmenn først og fremst demokratiske og historiske årsaker:

Straffeprosessloven fra 1887, som innførte både juryordningen og meddommersystemet, ble til i en tid som var preget av en dyp politisk konflikt mellom en konservativ embetsstand på den ene siden, og et mer radikalt ”bondevenstre” på den andre siden. Det systemet med

---

<sup>147</sup> Gisle, m. fl. 2003:181

<sup>148</sup> Hov, 2007:138

meddomsrett og lagrette vi endte opp med, var resultatet av den radikale fraksjons bestrebelser for å demokratisere rettsvesenet, eller sagt annerledes: å bryte embetsdommerens makt.<sup>149</sup>

Det vil i denne sammenheng være for omfattende å by opp til en videre drøfting om bruken av lekmenn (meddommere) i rettsystemet. Det har likevel blitt gitt noen eksempler på argumenter som synes å tale for og i mot ordningen. Det er av særlig interesse i denne sammenheng at den generelle bruken av lekmenn ikke synes å være pedagogisk vurdert. Med dette menes at lekmannsordningen baserer seg på demokratiske motiver uten krav om kompetanse.

Ved bruk av lekmenn i meklingsprosessen blir ”folkets fornuft” representert i arbeidet med konflikter. Meklingsprosessen baserer seg på en mekler som er hentet fra lokalsamfunnet, uten formelle krav om kompetanse innen meklingsområdet.

## **5.2 Meklere som profesjonelle aktører**

Aristoteles (384 f.Kr.-322 f.Kr.) skilte mellom tre ulike kategorier av leger eller medisinske praktikere. Leger i den første kategorien baserte sin kunnskap på dagligdagse erfaringer. Den andre kategorien var leger som var praktikere, og som i tillegg relaterte sine diagnoser til teorier. Den siste kategorien besto av leger som utvidet sitt perspektiv og relaterte sin kunnskap til de allmenne fagfeltene.<sup>150</sup> Aristoteles skilte gruppene etter måten de tilegnet seg sin kompetanse på. Diskusjonen om profesjon og profesjonsstudier kan altså relateres tilbake til Aristoteles sin tid.

Erling Lars Dale, professor i pedagogikk, skriver at ”enhver profesjon forutsetter kompetanse, men enhver kompetanse er ikke en profesjon”.<sup>151</sup> Med dette sitatet som utgangspunkt kan det være nødvendig med en definisjonsavklaring på profesjonsbegrepet før det blir tatt videre til en meklingskontekst. Begrepet er særlig forsket på i en sosiologisk sammenheng, men har engasjert en rekke teoretikere på tvers av ulike fagdisipliner, fra Aristoteles til Dale.

---

<sup>149</sup> Hov, 2007:139

<sup>150</sup> Smeby, I: Molander og Terum, 2008:88

<sup>151</sup> Dale, 1989:18

*Profesjoner* er yrker som utfører tjenester basert på teoretisk kunnskap ervervet gjennom en spesialisert utdanning.<sup>152</sup> Disse yrkene er relatert til høyere utdanning og forskning, og omtales dermed som kunnskapsbaserte yrker. Anders Molander og Lars Inge Terum, begge tilknyttet senter for profesjonsstudier ved Høgskolen i Oslo, forklarer begrepet profesjon som en type yrkesmessig organisering av arbeid. En personkrets med en viss utdannelse får rettigheter til å utføre bestemte arbeidsoppgaver, og til å gjøre det mer eller mindre autonomt.<sup>153</sup> Her er det særlig to viktige begreper som er nødvendig å forklare nærmere. Det første er monopolisering, som betyr at en personkrets får enerett til å utføre bestemte arbeidsoppgaver. Profesjoner blir betraktet som monopolyrker, da yrkesutøverne gjennom utdannelsen blir sertifisert til eksklusivt å forvalte bestemte typer oppgaver. Det andre viktige begrepet i definisjonsavklaringen er autonomi. Autonomi handler om at profesjoner har intern kontroll og dermed har frihet i utførelsen av sine arbeidsoppgaver. Standardene for hvordan disse skal utføres er ikke definert av en ekstern autoritet, men av profesjonen selv på grunnlag av den kunnskap den forvalter. Innenfor sitt virksomhetsområde gir profesjonene selv sine regler og retningslinjer.<sup>154</sup>

*Profesjonsstudier* betegnes som yrkesrettede utdanninger som leder fram til et spesifikt yrke. De opprinnelige og klassiske profesjonene er medisin, teologi og jus. Men i dag er profesjonsbegrepet langt mer utbredt, og eksempler på flere slike studier er sykepleie, fysioterapi og psykologi. Den norske samfunnsforskeren og professoren Ulf Torgersen, skriver i boken ”Profesjonssosiologi” at:

Vi sier at vi har en profesjon hvor 1) en bestemt langvarig formell utdanning erverves av 2) personer som stort sett er orientert mot oppnåelse av bestemte 3) yrker som ifølge sosiale normer ikke kan fylles av andre personer enn de med denne utdannelsen.<sup>155</sup>

Torgersen legger vekt på at formell utdanning er sentralt for utviklingen av en profesjon. Den profesjonelle kompetansen bygger på vitenskapen, og utdanningen må derfor finne sted ved en høyskole eller universitet. Samtidig må personene være motivert til å oppnå et bestemt yrke. For eksempel er teologer motivert i retning av å fungere som teologer, og som teologer alene. I tillegg kan ikke yrkene anvendes av andre personer enn de med kompetansen og utdannelsen til det. Det må altså være en formalisert offentlig godkjenning av yrkesutøverne.

---

<sup>152</sup> Molander og Terum, 2008:13

<sup>153</sup> Molander og Terum, 2008:20

<sup>154</sup> Molander og Terum, 2008:18

<sup>155</sup> Torgersen, 1972:10

På bakgrunn av dette presiserer Torgersen at utdanning, motivasjon og yrkesmonopol er uløselig knyttet sammen i profesjonsstudier.<sup>156</sup>

Profesjonelle er altså spesialiserte yrkesutøvere som har gått gjennom en formell utdanning, og disse yrkesutøverne er sertifisert til å forvalte bestemte typer kunnskap. I dag er ikke mekling en profesjon i Norge. Utøvere med forskjellig yrkesbakgrunn kan mekle uten formelle krav til utdanning, motivasjon eller yrkesmonopol.

I forbindelse med problemstillingen om hva slags bakgrunn meklere bør ha, vil det være interessant å drøfte om det skal være lekmenn eller profesjonelle. Skal meklere være lekmenn som tar utgangspunkt i ”folkets fornuft” eller skal de være profesjonelle med særlig kompetanse og opplæring i meklingsfaget?

### **5.3 Mekling som lekmannsordning versus mekling som profesjon**

Det har blitt gitt en kort innføring i lekmannsordningen og profesjonsordningen. Videre vil det stilles spørsmål ved om meklere bør være lekmenn eller profesjonelle. Utgangspunktet for drøftelsen er dagens store utbredelse av meklere som lekmenn. Spørsmålet blir om profesjonalisering gir fordeler som kan overføres til mekling.

Diskusjonen om profesjonalisering av meklere tar utgangspunkt i kompetanse i mekling som metode. Spørsmålet om behovet for spesifikk fagkunnskap innen de enkelte konfliktområder vil ikke bli reist i denne sammenheng.

#### **5.3.1 Lekmenn – et motstykke til meklere som profesjonelle aktører?**

Den norske kriminologen og samfunnsforskeren Nils Christie skrev i 1977 en artikkel med tittelen ”Konflikt som eiendom”. Her redegjør Christie for hvorfor man bør respektere partenes ”eiendomsrett” til deres egne konflikter. Han hevder at en konflikt har gått fra å være en konflikt mellom de involverte parter til å være en konflikt mellom partene og staten. Konflikten blir tatt bort fra folket og blir i stedet juristenes og domstolenes ”eiendom”. Dermed er ikke konflikten lenger privat, men den tilhører staten. Christie skriver:

Min mistanke er at kriminologien i noen grad har forsterket en prosess hvor konflikter har vært tatt fra de direkte involverte parter og på den måten enten er blitt borte eller er blitt andres

---

<sup>156</sup> Torgersen, 1972:11

eiendom. I begge tilfelle et sørgelig utfall. Man burde ikke la konflikter forvitre, de burde brukes. Og de burde brukes og bli nyttige for dem som opprinnelig var involvert i konflikten.<sup>157</sup>

Christie sikter altså til at staten stjeler partenes konflikter, og dette er en konsekvens av profesjonalisering av konfliktløserne. Han ser på profesjonalisering av konfliktløserne som en ”hovedfiende” ved at de får tilstrekkelig makt til å hevde at de har oppnådd egenskaper som bare bør bli håndtert av fagfolk.<sup>158</sup> Dermed fronter Christie tanken om en avprofesjonalisering av konflikthåndteringsarbeidet.

Hvis det først skal være domstolene som håndterer konflikter, så bør det i følge Christie være en domstol bestående av lekmenn og ikke av profesjonelle aktører.<sup>159</sup> Dette er også idealet til konfliktrådsordning i Norge, en statlig ordning som tilbyr gratis mekling til parter som er i konflikt. Christies argumentasjon for en offerorientert og lekmannsorientert domstol har vært en inspirasjonskilde for etableringen av denne ordningen.<sup>160</sup> Arbeidsmetoden som brukes i konfliktrådene er mekling, og formålet er å løse tvister mellom private parter eller mellom individet og det offentlige.<sup>161</sup>

Konfliktrådene baserer seg på en lekmannsordning, da hensikten er å bringe konflikten tilbake til folket. Lov om mekling i konfliktråd ble vedtatt 15. mars 1991 og ved denne loven ble Norge det første land i verden som fikk en lovfestet konfliktrådsordning.<sup>162</sup>

Ved innføring av lov om konfliktrådsmekling ble det ikke problematisert hvilken opplæring meklere skal ha. I lovens forarbeider ble det imidlertid lagt til grunn at det ønskelige er at ”den enkelte opparbeider erfaring gjennom mekling i flere og ulike typer saker”.<sup>163</sup> I dette ligger det at meklerne skal være lekmenn uten formelle forutsetninger for å drive med mekling. I konfliktrådene søkes det mot å lage en sammensetning av meklere med ulik alder, kjønn, utdanning, yrkesbakgrunn og erfaring. Det kreves altså ingen formell utdanning og som eneste krav må meklerne være fylt 18 år og ha plettfri vandel. Det som i stedet blir vektlagt, er ”personlige egenskaper, som evne til å takle mellommenneskelige problemer og

---

<sup>157</sup> Christie, 1977:113

<sup>158</sup> Christie, 1977:127-128

<sup>159</sup> Christie, 1977:128

<sup>160</sup> Austbø og Engebretsen, 2006:194

<sup>161</sup> Jf. § 1 i lov om mekling i konfliktråd. Se mer om dette på nettsiden til Konfliktrådet

<http://www.konfliktraadet.no/Om-konfliktradet/>

<sup>162</sup> Austbø og Engebretsen, 2006:194

<sup>163</sup> Ot.prp. nr. 56, 1989-1990, s. 52

evnen til å være upartisk, samt at det er en person som er respektert i lokalsamfunnet”.<sup>164</sup> Med dette som utgangspunkt gis det mindre muligheter til at profesjonelle aktører stjeler partenes konflikter. Det er igjen en åpenbar parallell mellom konfliktrådernes ideologi og Christies grunntanker: Det ytres fra begge fløyer at partene skal få mulighet til å delta aktivt i sin egen konflikt. På den måten unngår man at konflikten blir de ”profesjonelles eiendom”.

Overskriften til dette avsnittet reiser spørsmålet om konfliktrådene er et motstykke til meklere som profesjonelle aktører. Lekmannsordningen som både Christie og konfliktrådene støtter seg til, synes å være en motpol til den profesjonelle mekleren, da den førstnevnte er mest opptatt av mekleren som en folkelig og ufaglært person, framfor de sistnevnte som viser til en lærd og spesialisert person.

Ut fra Christies artikkel vil jeg trekke ut to viktige poeng som har relevans for drøftingen. Det første er at konfliktene må tilbake til de involverte parter. Dette poenget er svært sentralt for meklingsfaget, da formålet er at de involverte parter skal få være deltakere i sin egen konflikt. Hensikten med mekling er at partene skal selv finne fram til en løsning som de begge aksepterer og godkjenner. Det andre sentrale poenget jeg ønsker å trekke ut fra Christies artikkel, er hans forhold til profesjonelle konfliktløserne. Christie hevder at ”spesialisering av konfliktløserne er hovedfienden”.<sup>165</sup> Idealet er dermed å utvikle en konfliktløsningsordning som baserer seg på prinsippet om lekmenn.

Det er det siste poenget til Christie jeg stiller meg kritisk til, altså forholdet han har til profesjonelle. Å bruke ordet ”kreftsvulst” som en metafor for profesjonelle, er et drastisk utspill som lett kan by opp til debatt.<sup>166</sup>

### **5.3.2 Skal mekling være et fag for alle?**

Prinsippet om lekmannsordningen finner vi i flere meklingsinstanser, som for eksempel konfliktrådsmekling og forlikrådsmekling. Det kan synes som om disse instansene først og fremst er opptatt av å finne en løsning ved hjelp av alminnelig fornuft.<sup>167</sup> På den andre siden

---

<sup>164</sup> Hentet fra Konfliktrådets hjemmeside, 06.06.08

<http://www.konfliktraadet.no/Om-konfliktraadet/Meglere/>

<sup>165</sup> Christie, 1977:127

<sup>166</sup> Christie, 1977:128

<sup>167</sup> Forlikrådet er en juridisk instans som kun behandler sivile saker. Siktemålet med ordningen er å få til et forlik mellom partene. Men forlikrådet har også autoritet til å avsi en dom i en del saker om dette blir



kan det argumenteres for at meklere oppnår den beste innsikt og de beste prosessene hvis de har en form for utdannelse i mekling.<sup>168</sup>

Min intensjon er ikke å angripe eller kritisere den konfliktrådsordningen som er i Norge. Konfliktrådene spiller på et mangfold av mange gode hensikter og er en sentral meklingsinstans. Sammen med rettsmekling, forliksrådsmekling og familiemekling er dette lovbestemte meklingsinstanser i Norge. Ordningen har mange positive elementer selv om det ikke blir redegjort for det i masteravhandlingen. Det jeg heller ønsker å rette et søkelys mot og som jeg stiller meg kritisk til, er bruken av lekmenn som meklere i stedet for meklere som profesjonelle aktører. For eksempel stilles det ikke krav om tidligere opplæring og kompetanse i mekling. Selv om det vil bli gitt en viss opplæring og oppfølging til nye konfliktrådsmeklere, kreves det likevel ingen bakgrunnskunnskap eller teoretisk kompetanse i meklingsprosessen, meklingsteknikker, meklingstilnærminger og så videre. Det betyr at alt fra frisører til lærere kan mekle ved konfliktrådene.

Med dette som utgangspunkt, vil man fra et profesjonsteoretisk perspektiv kunne stille spørsmål om ikke egnede personlige egenskaper er en subjektiv vurdering som er vanskelig å kvalitetssikre. Bør ikke meklere både ha personlige egenskaper som egner seg til meklerrollen, og teoretisk kunnskap og opplæring i spesifikke metoder?

Når Christie stiller spørsmålet om ”hvem blir ikke i det minste lettere urolig ved behandling av hans eller hennes egne sosiale konflikter, hvis vi får vite at det er en ekspert på problemet til stede ved det samme bord?”<sup>169</sup>, kan det i stedet stilles spørsmål om ”hvem blir ikke i det minste lettere urolig om vi får vite at meklingsprosessen ikke utføres av en mekler med teoretisk kunnskap og opplæring i spesifikke praksisrettede metoder?”

### **5.3.3 Verdien av og behovet for opplæring i mekling**

Det finnes flere holdepunkter for hvorfor meklere trenger opplæring. Som det tidligere har blitt vist til finnes det ulike muligheter for opplæring i meklingsfaget, men omfanget er likevel svært begrenset. I tillegg er det flere viktige meklingsinstanser som ikke stiller formelle krav

---

nødvendig. Hvis det verken inngås forlik eller avsies dom i forliksrådet, henvises saken til retten hvis en part forlanger det. Forliksrådet har tre medlemmer, normalt ikke-jurister/lekmenn. Dermed er dette også en ordning som er basert på lekmannsprinsippet og er en svært omstridt ordning. Gisle m. fl. 2003:94

<sup>168</sup> Boserup og Humle, 2001:110

<sup>169</sup> Christie, 1977:129

til sine meklers kompetanse. For eksempel gis det i dag tilbud i opplæring av rettsmeklere, men dette er begrenset til kun noen få dager med kurs og er heller ikke obligatorisk. Dette skiller seg fra lignende rettsmeklingsordninger i Danmark, hvor mekleren er pålagt å gjennomføre et obligatorisk syv dagers kurs.

I tilknytning til mekling i domstolene har det etter hvert blitt pekt på behovet for opplæring og profesjonalisering av konfliktløserne. For eksempel ble det i november 1993 lagt fram et notat om alternativ konfliktmekling i domstolene. Notatet ble lagt fram på eget initiativ av en gruppe av Norges mest framtreddende jurister. De framhevet en oppfatning av at den eksisterende konfliktløsningsordningen var preget av for lite profesjonalitet.<sup>170</sup> Det kan tolkes at disse juristene ønsket å bevege seg bort fra den rene lekmannsordningen mot et mer profesjonalisert konflikthåndteringsarbeid.

I en artikkel fra Nordhelle i ”Advokatbladet” kritiserer også hun den mangelfulle opplæring rettsmeklere har. Hun skriver at meklingsfaget ikke blir tatt på alvor når alle kan fungere som rettsmeklere etter gjerne kun to dager med kurs. I følge Nordhelle er denne meklingsordningen kritisert fra utlandet, særlig på bakgrunn av kvalifikasjonskravene. Nordhelle skriver at om man kunne ta et to dagers kurs for å bli rettshjelper, ville mange advokater reagere.<sup>171</sup>

Innen forhandlingsstrategien vektlegger også Jørn Rognes, professor ved Norges Handelshøyskole, betydningen av kompetanse. Han skriver som følger:

Til tross for omfanget og betydningen av forhandlinger i arbeidslivet har det vært lite fokus på kompetanseutvikling på dette området i Norge. Holdningene har gjerne vært at fagkunnskap om det man forhandler om (produktet, markedssituasjonen, teknologi, faglig profesjonell kompetanse, lovverket etc.) er tilstrekkelig for å forhandle fram en god avtale. En konsekvens av dette er at forberedelsene til forhandlingene ofte blir mangelfulle, at forhandlingsprosessen blir tilfeldig og at resultatet av forhandlingen blir dårlig.<sup>172</sup>

Det er altså mange som argumenterer for en utvikling av bedre kompetanse i mekling. I tråd med dette blir det også stilt spørsmål om sertifisering og offentlig godkjenning av meklere. I Norge har dette spørsmålet blitt løst ved at de forskjellige meklingsordningene, som

---

<sup>170</sup> Ot.prp.nr.41, 1995-1996

<sup>171</sup> Hentet fra nettsiden til Advokatbladet, 26.08.08.

<http://www.advokatbladet.no/Nyheter1/Advokatbladet-Nyheter-2007/Mekling-2007-1/>

<sup>172</sup> Rognes, 2001:13

konfliktråd, familiemekling og rettsmekling, har opprettet egen grunnopplæring for de meklerne som tilhører ordningen. Disse kursene synes å være arrangert av disse gruppernes egne interesseorganisasjoner. For eksempel har mekling i regi av familievernkontorer ulike kurstilbud som rettes spesielt mot deres meklingspraksis. Noen av meklingsordningene har kurs som strekker seg over noen få dager, mens andre har lenger opplæring med etterfølgende veiledning. Likevel kan det hevdes at man ikke kan bli utlært mekler av å gå på noen dagers kurs. Kursene er for korte til at man vil få en grunnleggende forståelse for mekling.<sup>173</sup>

At en formalisert og organisert opplæring fremdeles ikke er obligatorisk, vitner om at Norge har et stykke igjen før vi kan påstå at vi praktiserer mekling på en profesjonell måte. Selv om ikke alle vil hevde at dette skal være et mål, kan det på bakgrunn av de presenterte argumentene konkluderes med at også mange ønsker kompetente meklere gjennom en formalisert opplæring. Vi beveger oss dermed på mange måter i retning av mekling som profesjon. Det kan derfor være interessant å drøfte om mekling kan utvikles til et eget profesjonsstudium, som på den måten kan utdanne spesialiserte yrkesutøvere med både kompetanse, motivasjon og monopol på sitt arbeid.

#### ***5.4 Institusjonalisering av mekling som en profesjon***

Det har blitt forklart at profesjonalisering leder fram mot en institusjonalisering av et bestemt yrke. Ønsker vi å institusjonalisere mekling som en profesjon, eller vil vi ha et åpent marked for meklere på tvers av ulike fagdisipliner? Som det er blitt vist til, finnes det flere argumenter som taler for og imot dette spørsmålet.

Profesjonsbegrepet er et omstridt begrep, og det er store forskjeller mellom de ulike synspunkter som finnes. Ulike argumenter og synspunkter vil bli presentert med utgangspunkt i Torgersens tre betingelser for dannelse av profesjon: Utdanning, motivasjon og yrkesmonopol.

---

<sup>173</sup> Kjelland-Mørdre m. fl., 2008:261

### 5.4.1 Utdannelse

*Det kan skje en endring i utdannelses art og omfang. Vi snakker gjerne om profesjonalisering dersom vi i tillegg til monopolordninger og høy motivering får en forlenget og mer formalisert utdanning.<sup>174</sup>*

#### Utdanningseksplasjon

Etter andre verdenskrig har Norge og alle andre industrialiserte land gjennomgått en utvikling og vekst i utdanningssystemet.<sup>175</sup> I Norge har interessen for å ta høyere utdanning økt de siste 30-40 årene. I 2007 var det cirka 220.000 studenter i høyere utdanning, mens det ved inngangen til 1970-tallet bare var cirka 50 000 studenter.<sup>176</sup> Det har altså vært en vekst i høyere utdanning i Norge, noe som kan karakteriseres som en utdanningseksplasjon. Det er en ekspansjon både i utdanning og forskning, og dette kan også få innvirkning på spørsmålet om mekling bør institusjonaliseres og profesjonaliseres.

Framveksten av et utdanningssamfunn innebærer et krav om formell utdanning. En konsekvens av dette kravet er et økende behov for profesjonalisering.<sup>177</sup> Det søkes mot å danne spesialiserte fagfelt og yrkesutøvere. Dette vil også ha relevans for meklingsfeltet, da det store antall studenter med høyere utdanning, enten det er fra universiteter eller høyskoler, gjør at det er stadig flere som er i posisjoner hvor mekling kan praktiseres. Mekling er i utgangspunktet en tverrfaglig aktivitet som går på tvers av ulike yrkesgrupper, som for eksempel lærere, jurister og økonomer. Vekst i utdanning medfører derfor at flere er i posisjon til å mekle. Av disse yrkesaktive kan det likevel være hensiktsmessig at en spesialisert gruppe får godkjenning til å praktisere mekling. Når det er flere som er i posisjon til å mekle, blir risikoen for at mindre egnede meklere opptrer større.

#### Arbeidsmarked for meklere

Veksten i utdanning er drevet fram av endringer i arbeidsmarkedet<sup>178</sup>, individuelle preferanser og politiske prioriteringer.<sup>179</sup> Gjennom perioden med vekst i høyere utdanning, har det blitt stilt spørsmål om ”overkvalifikasjon”, om arbeidsmarkedet vil være mettet med akademikere.

---

<sup>174</sup> Torgersen, 1972:15

<sup>175</sup> Grøgaard og Aamodt, I: Grøgaard og Støren, 2006:17

<sup>176</sup> Opplysninger fra Statistisk Sentralbyrå sin historiske statistikk, hentet fra nettsiden ssb.no, 22.10.08.

<sup>177</sup> Grøgaard og Aamodt, I: Grøgaard og Støren, 2006:49

<sup>178</sup> Et arbeidsmarked kan forklares som en arena for kjøp og salg av arbeidskraft (Mastekaasa I: Molander og Terum:2008:103).

<sup>179</sup> Grøgaard og Aamodt, I: Grøgaard og Støren, 2006:29

Dette kan enten resultere i økt arbeidsledighet blant akademikere, eller at mange med høyere utdanning må ta jobber som ikke tilsvarer den kompetansen og de ferdighetene som studentene har tilegnet seg.<sup>180</sup> Profesjonsstudier er avhengig av arbeidsmarkedet, som både bestemmer og regulerer hvilke profesjonelle aktører det til enhver tid er bruk for. De profesjonelle er avhengig av at klienter vil ”kjøpe” deres tjenester, og må som følge av dette tilpasse seg arbeidsmarkedets behov for kvalifisert arbeidskraft.

Innledningsvis ble samfunnets små og store konflikter omtalt. Noen konflikter blir eksponert for det offentlige rom, mens andre konflikter holdes innenfor ”husets fire vegger”. Uansett offentlige eller private konflikter, det økende omfang vitner om at etterspørselen etter spesialisert meklingskompetanse er utbredt. Arbeidsmarkedet for meklere synes å være stort, noe som også kan påvirke en eventuell etablering av meklingsprofesjon.

### **Sammenheng mellom teori og praksis**

Kunnskap, verdier og ferdigheter tilegnet gjennom høyere utdanning blir tradisjonelt sett på som en viktig forutsetning for å kunne utføre et yrke på en kompetent måte. Teoretisk kunnskap betraktes som en viktig forutsetning for profesjonell praksis. Randall Collins, amerikansk professor i sosiologi, hevder imidlertid at tilegnelsen av nødvendig kunnskap og nødvendige ferdigheter først og fremst foregår i arbeidslivet. I følge Collins bidrar ikke utdanning med yrkesrelevant kunnskap og ferdigheter på et høyt nivå, og videre er det ikke et stadig økende behov for personer med høyere utdanning.<sup>181</sup>

I følge Collins er ikke ”the existence of knowledge that is crucial, but how it is socially organized”.<sup>182</sup> Profesjonsstudier er først og fremst sertifisering og inngangsbilletter til bestemte privilegerte posisjoner i yrkeslivet. Collins peker på at utdanning i liten grad har en kvalifiserende funksjon, og at ekspansjonen i høyere utdanning hovedsakelig er et resultat av yrkesgruppers strategier for å monopolisere adgangen til lukrative yrker. Dette argumenteres ut i fra at det i liten grad har vært mulig å påvise noen sammenheng mellom karakterer i høyere utdanning og senere yrkesmessig suksess.<sup>183</sup>

---

<sup>180</sup> Grøgaard og Aamodt, I: Grøgaard og Støren, 2006:21

<sup>181</sup> Smeby, I: Molander og Terum, 2008:87

<sup>182</sup> Collins, I: Torstendahl og Burrage, 1990:18

<sup>183</sup> Smeby, I: Molander og Terum, 2008:89

Mens Collins argumenterer for at profesjonalisering fungerer som en inngangsbillett til lukrative yrker, argumenterer den amerikanske sosiologen Talcott Parsons for verdien av profesjonalisering. Han hevder at institusjonalisering av profesjonsstudier ved universitetene er viktig både for universitetene som institusjon og for de enkelte profesjonene. Profesjonene tjener på at utdanningen er institusjonalisert ved universitetene, nettopp fordi universitetenes standard for vitenskapelig kunnskap bidrar til utvikling av profesjonenes kunnskapsgrunnlag. Dette kunnskapsgrunnlaget utgjør selve basisen for profesjonell yrkesutøvelse og autonomi.<sup>184</sup>

Parsons har vært en aktiv deltaker innen profesjonsstriden. Han interesserte seg for profesjonenes funksjoner i det moderne samfunn, og ved hjelp av hans engasjement ble profesjonsbegrepet brakt inn som et viktig element i sosiologien og samfunnsvitenskapen. Med ”det profesjonelle komplekset” ønsket Parsons å koble sammen utførelsen av visse typer tjenester med den vitenskapelige institusjonen via utdanningssystemet. Funksjonene i profesjonskomplekset deler Parsons opp i tre ledd, hvor det første er den direkte utførelsen av tjenester overfor lekfolk. Det andre leddet er undervisning av den kunnskap og de ferdigheter som trengs for å utføre disse tjenestene. Og det tredje, siste leddet er kunnskapsutvikling i form av forskning.<sup>185</sup> Overført til mekling som en eventuell egen profesjon, trenger partene (lekfolkene) den kompetanse og kunnskap som forvaltes av profesjonelle meklere. Samtidig stoler partene på at denne kompetansen er til stede når de søker hjelp hos profesjonelle meklere. De profesjonelle påtar seg på sin side et ansvar for å forvalte partenes saker på en best mulig måte.

Den grunnleggende antakelsen for institusjonalisering av profesjonsutdanninger er at teoretisk kunnskap er en viktig forutsetning for profesjonell praksis.<sup>186</sup> I pedagogikken legger vi samtidig vekt på ”learning by doing”, et velkjent pedagogisk slagord lansert av den amerikanske psykologen og filosofen John Dewey. Hans pragmatiske syn på kunnskap innebærer at kunnskap blir skapt gjennom aktivitet, og at læringens kontekst er viktig.<sup>187</sup> Dette synet er grunnleggende for det sosiokulturelle perspektiv på læring, et perspektiv som legger vekt på at læring skjer gjennom deltakelse og gjennom samspillet mellom deltakere.<sup>188</sup> Hovedlinjene til det sosiokulturelle perspektivet er at læring blir sett på som deltakelse i et

---

<sup>184</sup> Smeby, I: Molander og Terum, 2008:88

<sup>185</sup> Molander og Terum, 2008:14

<sup>186</sup> Smeby, I: Molander og Terum, 2008:97

<sup>187</sup> Dysthe, 2001:34

<sup>188</sup> Det sosiokulturelle perspektivet har røtter tilbake til John Dewey og Georg Herbart Mead på den ene siden, og Mikhail Bakhtin og Lev Vygotskij på den andre siden. Dysthe, 2001:36

sosialt praksisfellesskap. Kunnskap blir konstruert gjennom praktisk aktivitet der grupper med mennesker samhandler innenfor et kulturelt fellesskap. Samtidig er kunnskapen alltid integrert i en historisk og kulturell kontekst, og man sier derfor at kunnskapen er ”situert”.<sup>189</sup>

Siden kunnskap blir konstruert gjennom samhandling og i en kontekst og ikke gjennom individuelle prosesser, blir interaksjon og samarbeid sett på som grunnleggende for læring.<sup>190</sup> Dette kan synes å underbygge Collins syn om at profesjonsstudier i begrenset grad har en kvalifiserende funksjon. Møtet med arbeidslivet beskrives ofte som et gap mellom teori og praksis.<sup>191</sup> I følge Collins argument vil mekling lært i utdannelsen være vanskelig å overføre til praksis. Mye av meklingsferdighetene vil derfor opparbeides og utvikles i arbeidslivet, da man ”lærer ved å gjøre”. Ut fra det sosiokulturelle læringsperspektivet vil all læring om mekling være situert i en spesifikk kontekst, og kunnskap om mekling kan dermed ikke overføres fra en kontekst til en annen.

På den annen side hevdes det at profesjonsyrker er primært basert på at ferdigheter og kunnskaper læres utenfor en bestemt bedrift, organisasjon, virksomhet og så videre. De ferdigheter som kreves av jurister, leger eller lærere er i stor grad de samme på tvers av advokatfirmaer, sykehus eller skoler. Det forventes høy mobilitet mellom jobber blant profesjonelle.<sup>192</sup> Dette må også gjelde for mekling, da dette er en metode basert på samme prinsipper og regler, uavhengig av konflikt og konfliktområde. Kompetansen er like verdifull uavhengig av arbeidsplass.

#### 5.4.2 Motivasjon

*Vi snakker gjerne om profesjonalisering hvis yrkesmotivasjonen snevres inn og konsentreres på færre og færre yrkesmuligheter eller yrkestyper.*<sup>193</sup>

Dale mener at om man identifiserer seg med kravet om å opprettholde og videreutvikle sin særegne kompetanse, har man utviklet en motivasjon basert på profesjonenes premisser.<sup>194</sup>

Det velges i denne sammenheng å avgrense motivasjonsbegrepet til arbeidsmotivasjon. Dette

---

<sup>189</sup> Dysthe, 2001:36

<sup>190</sup> Dysthe, 2001:42

<sup>191</sup> Smeby, I: Molander og Terum, 2008:97

<sup>192</sup> Mastekaasa, I: Molander og Terum, 2008:107

<sup>193</sup> Torgersen, 1972:15

<sup>194</sup> Dale, 1989:20

kan defineres som et ”sett av krefter med utspring både innenfor og utenfor individet, og som initierer arbeidsrelatert atferd, og som bestemmer dens form, retning, intensitet og varighet”.<sup>195</sup> Arbeidsmotivasjon omfatter ikke bare den enkeltes innsats og atferd i en gitt jobb, men også i hvilken grad vedkommende deltar i arbeidslivet i det hele tatt.<sup>196</sup>

Profesjonsstudium kan virke motiverende for yrkesutøvere, både ut fra faktorer som lønn, status, arbeidsforhold og fellesskap med andre utøvere med samme ekspertise. Etablering av mekling som profesjon kan bidra til at nettopp disse motivasjonsfaktorene blir forsterket. Mekling på tvers av ulike yrkesgrupper kan være med på å svekke et faglig fellesskap. Det er lite rom for felles læring, og det finnes få samlingssteder hvor meklere kan utveksle erfaringer, utfordringer, fagkunnskaper og så videre. Siden mekling praktiseres både som en tilleggsoppgave og som et heltidsarbeid, vil det også variere mellom ulike arbeidsforhold. Å organisere dette, noe etablering av profesjonsstudium kan bidra til, vil for mange meklere være en motivasjonsfaktor.

I følge den psykologiske retningen behaviorismen, er den klassiske motivasjonsfaktoren belønning. Belønning relatert til arbeidslivet er gjerne lønn, status, anerkjennelse og respekt. Mekling som profesjon kan bidra til å organisere lønn, noe som videre vil påvirke både status, anerkjennelse og respekt for meklere som profesjonelle yrkesutøvere. Likevel har økonomiske belønninger også negative sider, som for eksempel at ytre motivasjon (som belønning) vil undergrave indre motivasjon. Om en mekler belønnes med penger eller andre lignende goder, kan dette bidra til å forsterke oppfatningen av at aktiviteten utføres fordi den er verdifull i seg selv.<sup>197</sup> Likevel kan man se i flere tilfeller at yrkesutøvere som har god lønn, også har flere indre motivasjonsfaktorer. For eksempel har leger angivelig god lønn, men i tillegg har svært mange både yrkesstolthet og sterkt engasjement for sitt fag.

Høy arbeidsmotivasjon kan antas å bidra til god yrkesutøvelse.<sup>198</sup> Innenfor alle arbeidssjangere er idealet å ha utøvere med høy grad av arbeidsmotivasjon, som på den måten kan bidra til en god yrkesutøvelse. Dette gjelder også for mekling. Vi ønsker meklere med motivasjon for sitt arbeid og fag. Relatert til arbeidslivet består motivasjon ofte av både indre og ytre faktorer. For meklere kan gode lønnsvilkår og arbeidsforhold være eksempler på ytre

---

<sup>195</sup> Mastekaasa, I: Molander og Terum, 2008:306

<sup>196</sup> Mastekaasa, I: Molander og Terum, 2008:306

<sup>197</sup> Mastekaasa, I: Molander og Terum, 2008:315

<sup>198</sup> Mastekaasa, I: Molander og Terum, 2008:307



motivasjonsfaktorer, mens status, anerkjennelse og yrkesstolthet er eksempler på indre faktorer. For å oppnå den ønskelige arbeidsmotivasjon bør det helst være et samspill mellom de ulike faktorene. Gode lønnsordninger vil fort komme til kort om yrkesstolthet er fraværende. Profesjonsstudier kan ofte bidra til å samle de ulike motivasjonsfaktorene og ut fra dette kan det argumenteres for meklings som en egen profesjon, da arbeidsmotivasjon er med på å ”drive” meklere framover.

### 5.4.3 Yrkesmonopol

*Vi snakker gjerne om profesjonalisering når bestemte yrker i økende grad monopoliseres av en bestemt type utdanning.<sup>199</sup>*

#### Monopolisering av yrker

Yrkesmonopol er den siste faktoren Torgersen mener er nødvendig for etablering av en profesjon. Til profesjon hører det sosiale normer som anerkjenner at bare personer med en bestemt utdanning kan utføre de oppgaver som et yrke består av.<sup>200</sup> Det blir monopol på arbeidsoppgavene, og kun utøvere med den bestemte formelle utdannelsen får godkjenning til å praktisere de aktuelle arbeidsoppgavene. Slik er det ikke for meklere i dag.

Profesjoner er monopolordninger.<sup>201</sup> Gjennom profesjonsstudier blir kvalifisering formalisert og institusjonalisert. Yrkesutøvere får en offentlig godkjenning, sertifisering, til å praktisere et yrke. Og det er kun de med slik godkjenning som får praktisere på det aktuelle arbeidsområdet. Leger får praktisere som leger, og jurister får praktisere som jurister. Ingen andre yrkesgrupper har adgang til deres arbeidsområder, nettopp fordi de ikke har den formelle utdannelsen til det. Dette anses dermed som lukkede studier, og yrkesutøverne har en spesiell autonomi og kompetanse som ingen andre yrkesgrupper kan innfri.

Likevel har det blitt rettet kritiske søkelys mot profesjonenes monopolisering av arbeidsoppgaver og maktutøvelse.<sup>202</sup> Monopolisering av yrker har ikke bare ensidige positive elementer, da det hevdes at dette blir ekskluderende yrkesgrupper. Som det er vist til tidligere i kapittelet, påpekte Collins at profesjoner først og fremst er yrkesgruppers strategier for å

---

<sup>199</sup> Torgersen, 1972:15

<sup>200</sup> Dale, 1989:19

<sup>201</sup> Molander og Terum, 2008:18

<sup>202</sup> Fauske, I: Molander og Terum, 2008:31

monopolisere adgangen til lukrative yrker. Monopolisering fungerer dermed som en inngangsbillett til privilegerte posisjoner i yrkeslivet.

### **Utvikling av en ekspertkultur**

Framveksten av utdanningssamfunnet øker også etterspørselen etter et mer spesialisert samfunn. En ekspertkultur er på frammarsj, noe som ses på både som godt og vondt. Det strides fra flere hold mot å utvikle en ekspertkultur, noe de ulike profesjonsstudier bidrar til. Profesjonelle er sertifisert til å forvalte bestemte typer oppgaver, og dette kan være med på å bygge opp under argumentet om at profesjoner utvikler en ekspertkultur. Vi blir spesialiserte i vårt kunnskapsområde, og vi får godkjenning til å gjøre kun et bestemt yrke. Profesjoner undergraver ideen om at arbeidsoppgaver kan gå på tvers av ulike arbeidsområder og yrkesutøvere, slik mekling gjør i dag.

Profesjonelt arbeid anses som en intellektuell virksomhet med et stort individuelt ansvar. Den profesjonelle kompetansen bygger på vitenskapen og er ervervet gjennom utdanning.<sup>203</sup> En ekspertkultur kan bli sett på som en konsekvens av profesjonsstudier, da dette baserer seg på å gi formell utdanning til elever innenfor et bestemt læringsområde. Noen vil kunne hevde at det vil være nødvendig å regulere dette i den hensikt å unngå en ekspertkultur. ”Må man være sosionom for å kunne drive sosialt ansvar?”, spør professor Harald Grimen, i forsøk på å problematisere dette dilemmaet.<sup>204</sup> Vil en etablering av mekling som profesjon bidra til monopolisering og utvikling av en ekspertkultur, eller vil det gi bedre kompetanse og yrkesutøvelse i meklingsarbeidet?

### **5.5 Mekling som profesjon – et mål?**

Oppsummert kan profesjon og profesjonsstudium forklares som yrkesrettede utdanninger som leder fram mot et spesifikt yrke. Etter endt utdanning kan studentene fungere som spesialiserte yrkesutøvere med kompetanse, monopol og autonomi til å forvalte en bestemt type kunnskap. Lekmenn er derimot utøvere uten noen form for spesialisert kompetanse i arbeidsoppgavene.

---

<sup>203</sup> Fauske, I: Molander og Terum, 2008:34

<sup>204</sup> Grimen, I: Molander og Terum, 2008:71

Med utgangspunkt i Torgersens tre betingelser for opprettelse av en profesjon har det blitt argumentert for både fordeler og ulemper med profesjonsstudier. Det kan hevdes at utvikling av mekling som en egen profesjon er veien å gå for å kunne kvalitetssikre meklere og gi dem den opplæring som er nødvendig for å kunne utføre arbeidsoppgavene på en best mulig måte.

Mekling er i dag en tverrfaglig aktivitet.<sup>205</sup> Yrkespersoner med ulik fagkompetanse og yrkesbakgrunn mekler i forskjellige typer konflikter. Dette er også et argument for at det bør være en organisert opplæring, slik at de ulike yrkesgruppene får lik opplæring. Det bør være samsvar i den felles forståelsen for mekling, selv om meklere har ulik fagkompetanse.

Siden mekling er en tverrfaglig aktivitet som kan foregå på alle livsområder, vil det kunne være vanskelig å legge opp til et tre- eller femårig profesjonsstudium i mekling. Dette trenger nødvendigvis ikke å være et mål. Likevel kan man stille seg kritisk til de manglende krav til kompetanse og opplæring. Lekmannsordningen viser til at det er liten kultur for læring og spesialisering innenfor mange meklingsordninger. Det kan likevel stilles spørsmål om hvordan meklere kan få kunnskap om og forståelse i for eksempel språket og dialogen i meklingen, meklingsteknikker og meklingstilnærminger hvis de ikke får opplæring i dette. Mekling er vanskelig og komplekst, og en obligatorisk opplæring med et visst omfang bør derfor være en forutsetning for at utøvere skal få praktisere mekling.

Som en forlengelse av dette kan det være aktuelt å reise spørsmål om hva meklere trenger opplæring i, og hvilke aspekter som bør være integrert i en organisert meklingsopplæring?

### **5.6 Hva bør opplæring i mekling innebære?**

Profesjonsstudium vil som vist bidra til å organisere opplæring i mekling. Kompetanse står i fokus for profesjonsstudium, og profesjonsutøvere betraktes derfor som ”kunnskapsanvendere”.<sup>206</sup> Meklere anvender også kunnskap, og teoretisk kunnskap og opplæring i spesifikke praksisrettede metoder kan dermed anses som en forutsetning for utøvelsen av faget.

---

<sup>205</sup> Vindeløv, 2004:345

<sup>206</sup> Molander og Terum, 2008:15

Eksempler på noen områder for læring som kan være integrert i en organisert meklingsopplæring er ulike trinn i meklingsprosessen, yrkesetisk kompetanse, språket og dialogen i meklingen og ulike meklingsstilmæringer. Det er mange aspekter å fordype seg i. Det vil derfor være for omfattende å gi en nærmere beskrivelse av alle områder for læring innenfor meklingsfaget. Videre vil jeg peke på to av disse aspektene, mens kun en av dem vil bli belyst og analysert mer inngående. Det vil bli gitt en kort introduksjon av ”meklingsretorikk” som en arena for læring, og en mer detaljert presentasjon og analyse av ulike meklingsstilmæringer.

### **5.6.1 ”Meklingsretorikk”**

Som det har blitt vist til, er språket og dialogen i meklingen svært viktig i en meklingsprosess. Dette er en prosess som består av dialog mellom partene og deres mekler. Som mekler bør man derfor være bevisst hvordan man bruker sitt språk og innleder en dialog. Opptrappende versus nedtrappende konfliktspråk, fortidssnakk versus framtidssnakk, og metaforen ”krig” versus metaforen ”reise” – alt dette er aspekter ved språket vårt som kan være utslagsgivende for et positivt eller negativt løsningsresultat.

Språket og dialogen i mekling handler i stor grad om å skape gode relasjoner mellom partene. I boken ”Relasjonskompetanse” skiller Jan Spurkeland mellom tre ulike samtaleformer. Den første formen er dialog, hvor formålet er å bedre kontakt og forståelse mellom to personer. Den andre samtaleformen er diskusjon. Her er formålet å drive fram en dypere innsikt i et tema, ofte på bekostning av kontakt og relasjon. Til sist peker Spurkeland på debatt som en tredje samtaleform. Dette er en verbal kampform som preges av kamp, angrep og forsvar.<sup>207</sup>

I meklingen er det dialogen som er den foretrukne samtaleformen. I motsetning til de to andre formene, bygger dialog på likeverdighet på tvers av kulturelle og sosiale skillelinjer. Formen skal bygge på relasjonen mellom partene og har et sterkt vinn-vinn-aspekt. Dialogen skal preges av spørsmål, lytting, refleksjon og læring.<sup>208</sup> Opplæring, og ikke minst bevisstgjøring, om bruken av de ulike samtaleformene vil være viktig for meklere. Å lære betydningen dialogen kan ha for partenes relasjoner til hverandre er av stor verdi med tanke på hva opplæring i mekling bør innebære.

---

<sup>207</sup> Spurkeland, 2005:47-48

<sup>208</sup> Spurkeland, 2005:48

Begrepet ”meklingsretorikk” er hentet fra Myklands artikkel ”Domstolsretorikk versus meklingsretorikk”. I artikkelen legger Mykland vekt på hvordan språket eller retorikken kan skape enhet eller avstand mellom mennesker. Dette kan være særlig aktuelt for meklingsforhandling fordi språket vi bruker vil ha stor betydning for om en konflikt oppstår, eskalerer og for muligheten til å finne en løsning.<sup>209</sup>

På samme måte som ved karnevalismen tar vi også i meklingsforhandlingen del i en dialog hvor begge parter skal ha like stemmer, uavhengig av makt, status, autoritet og så videre. Språket kan hevdes å være meklingsforhandlingens viktigste verktøy.<sup>210</sup> Dette kan derfor være en viktig arena for læring. Likevel synes bevisstheten å være generelt lav i forhold til dette fra meklers side. I tilknytning til studien om språklige bilder i rettsmekling, skriver Mykland dette om meklers bevissthet om bruk av metaforer og opplæring av meklere:

Siden metaforer både påvirker meklingsprosessen, og det synes å være lav bevissthet rundt bruken, betyr det at det er viktig for meklere å få mer innsikt i egen språkbruk. Det er samtidig viktig å utvikle kompetanse i forhold til dette i fremtidig opplæring av meklere.<sup>211</sup>

Det vil kunne være nødvendig med opplæring i hvordan man kan utnytte og bruke språket på en positiv og hensiktsmessig måte i meklingsforhandlingen. Å bruke språket på en konstruktiv måte er nødvendigvis ikke en intuitiv eller medfødt egenskap hos mennesker. Å skape ”den gode samtalen” er derfor en ferdighet som det kan gis opplæring i.

### **5.6.2 Meklingstilnæringer**

Innenfor meklingsfaget finnes det flere meklingsstilnæringer. Gjennom en organisert opplæring kan meklere få kunnskap, teoretisk kompetanse og opplæring i spesifikke praksisrettede metoder innenfor de ulike tilnærmingene. På den måten kan meklere lære å være bevisst og være i stand til å ta et valg mellom hvilken tilnærming man ønsker å praktisere.

Hvilke tilnærming meklere velger å benytte seg av kan være avhengig av type konflikt, partenes personlighet involvert og meklers forhold til en tilnærming. Noen meklere

---

<sup>209</sup> Mykland, I: Kristiansen og Nordhaug, 2007:300

<sup>210</sup> Mykland, 2008:19.

<sup>211</sup> Mykland, 2008:1

forholder seg konsekvent til én metode, mens andre veksler avhengig av forholdene rundt konflikten. En målsetting med å gi meklere kunnskap og opplæring i hver enkelt metode er å lære meklerne å være fleksible i bruken av dem, for på den måten å kunne veksle mellom tilnærmingene avhengig av hvilken type konflikt det gjelder. Å kunne anvende de ulike tilnærmingene på en adekvat måte, kan bidra til å styrke meklerens profesjonelle kompetanse.

”Master i Konfliktmægling” ved Københavns Universitet vektlegger også at det er viktig med opplæring i ulike meklingstilnærminger. Innenfor området *konfliktmekling*, som er et av masterprogrammets hovedområder for læring, blir det gitt innføring i tre ulike meklingstilnærminger. Opplæring i de ulike tilnærmingene er en viktig målsetting, ut fra formålet om å gi deltakerne en grundig teoretisk og praktisk innføring i konfliktmekling.<sup>212</sup>

For å vise nærmere betydningen ulike meklingstilnæringer har, og for å illustrere at dette er et viktig område for læring i mekling, vil jeg i de to følgende kapitler gi en presentasjon av ulike meklingstilnærminger. Opplæring i ulike meklingstilnærminger er ett aspekt ved læring som kan bidra til å styrke og utvikle mekleres kompetanse.

---

<sup>212</sup> Hentet fra nettsiden til Københavns universitet, det juridiske fakultet, 09.10.08  
[http://cms.ku.dk/upload/application/pdf/8606b752/MKM\\_brochure.pdf](http://cms.ku.dk/upload/application/pdf/8606b752/MKM_brochure.pdf)

## 6 Ulike meklingstilnæringer

Hans Boserup, dansk universitetslektor, advokat og mekler, skiller mellom seks ulike meklingstilnæringer. Dag Hareide, tidligere styreleder i Nordisk Forum for Mekling og Konflikthåndtering, støtter seg også til denne inndelingen. Det samme gjør Vibeke Vindeløv, men hun har i tillegg en syvende tilnærming. De ulike tilnærmingene er den opprinnelige modell, avtalefokusert mekling, kognitiv systemisk mekling, transformativ mekling, humanistisk mekling, narrativ mekling og til slutt Vindeløv sin refleksjonsmodell.<sup>213</sup> Det vil bli gitt en kort presentasjon av disse ulike tilnærmingene, for å illustrere at meklingsteorien er omfattende og kompleks, og at dette er et aspekt ved faget det er viktig å få opplæring i.

### 6.1 Den opprinnelige meklingsmodellen

Følelsesmessige opplevelser er utgangspunktet for den opprinnelige meklingsmodellen, en tilnærming som etablerte seg på 1970-tallet. Modellen var utgangspunktet for konfliktrådene og meklingen i straffesaker da dette startet i Norden.<sup>214</sup> Mekling i denne tilnærmingen utføres i fem ulike faser, og en forutsetning for en vellykket meklingsprosess er at en fase blir fullført før man går videre til neste. Om dette ikke blir gjort, må man regne med å måtte gå tilbake til en av de foregående fasene, for så å fullføre den.

Første fase er åpning og presentasjon av prosessen. Dette blir kalt for redegjørelsesfasen. Videre i andre fase blir problemene avklart og formulert, ved at begge parter forteller sine historier. Tredje fase består av at ulike løsningsforlag blir presentert. En naturlig følge av løsningsforlag er å forhandle seg fram til en avtale. Dette er meklingsens fjerde fase. Til slutt skal avtalen inngås, og femte fase krever at avtalen formuleres, sjekkes og godkjennes.<sup>215</sup>

### 6.2 Avtalefokusert mekling

Når parter med motstridende interesser prøver å komme fram til en felles beslutning, forhandler de.<sup>216</sup> Avtalefokusert mekling bygger på forhandlingslogikken, blant annet ved at man ønsker å inngå avtaler mellom to parter. Selv om avtale er det overordnede målet, betyr det likevel ikke at man ønsker avtale for enhver pris. For at partene overhodet skal kunne

---

<sup>213</sup> Se Boserup, 2007, Hareide, 2006 og Vindeløv 2004

<sup>214</sup> Hareide, 2006:270

<sup>215</sup> Boserup, 2007:44

<sup>216</sup> Rognes, 2001:13

komme fram til en avtale, bør det være en positiv forhandlingssone mellom dem. Dette betyr at dersom partene ikke oppnår en avtale med positiv forhandlingssone som utgangspunkt, vil partene ofte opptre usaklig i forhandlingen.<sup>217</sup> Og med usaklig atferd sett i forhold til en mulig løsning, vil det være vanskelig for partene å kunne inngå en avtale.

Retningen slo seg opp i 1980-årene, med Roger Fisher og William Ury som ledende teoretikere. De har utviklet en forhandlingsmetode som bygger på et syn om at partene er rasjonelle aktører. De presenterer fire råd for forhandlingsprosessen: 1) Skille mellom sak og person. 2) Fokuserer på partenes interesser, ikke på de posisjonene de inntar. 3) Skape løsninger som kan skape vinn-vinn-situasjoner for partene. 4) Kreve at det skal brukes objektive kriterier i forhandlingene.<sup>218</sup>

Avtalefokusert mekling blir brukt som metode for å kunne ivareta partenes interesser. Relasjonen mellom partene er av underordnet betydning, da meklingsprosessen er mer opptatt av innholdet i konflikten. Om prosessen fører til forbedring av relasjonene mellom partene, ses dette på som en positiv gevinst, men er ikke et mål i seg selv.<sup>219</sup> Dette kan være en utfordring, da man skal komme fram til en avtale i samspill mellom parter som er uenige. Måten meklingen utføres på, har dermed en avgjørende betydning for hvilke resultater som kan oppnås i en konflikt.

### **6.3 Kognitiv systemisk mekling**

Den kognitive systemiske meklingen har rot i kognitiv psykologi. Kognisjon handler blant annet om hukommelse, læring, tenkning og refleksjon. Tradisjonen er mer opptatt av tanke og kunnskapsliv, enn følelse og viljesliv. Grunnleggende innen den kognitive psykologien er analysen av menneskelig atferd i henhold til hvilken kunnskap personen har. Mennesket ses som et system som handler rasjonelt på grunnlag av sin kunnskap.<sup>220</sup>

Den kognitive systemiske meklingsformen vektlegger fremtiden i større grad enn fortiden i sin tilnærming til en meklings situasjon. Denne meklingstilnærmingen er inspirert av Milanoskolens systemiske teori, som i hovedsak fokuserte mer på systemene som individene

---

<sup>217</sup> Rognes, 2001:40

<sup>218</sup> Fisher, Ury og Patton, 1992:31

<sup>219</sup> Vindeløv, 2004:248

<sup>220</sup> Egidius, 2002:259-262



er en del av, enn på individene i seg selv. Forståelse av systemer gir en forståelse av dynamikken i en konflikt. Systemer kjennetegnes blant annet av at helheten er mer enn summen av delene. For å forstå den enkelte personen i systemet må derfor mekleren forstå hvordan systemet fungerer. Når vi skal forstå et system, kan vi heller ikke forstå en del uten å forstå helheten.<sup>221</sup>

De amerikanske psykologene John Haynes og Larry Fong videreutviklet på 1970-tallet Milanoskolens systemiske teori, ved å konstruere ulike systemiske spørreteknikker som i meklingsprosessen skal anvendes til å ”utvikle tanker om hvordan man tenker”.<sup>222</sup> Ulike sirkulære spørsmål er nyttige for å forstå samhandlingen i et system og for at mekleren og partene skal kunne se sin konflikt i et systemisk perspektiv. Som mekler har man en framtrekkende rolle i prosessen, med en bevisst kognitiv innstilling. Dette er med tanke på at partene skal øke sin intellektuelle forståelse.<sup>223</sup>

#### **6.4 Transformativ mekling**

To sentrale representanter for den transformativ meklingsstilnærmingen, Robert Bush og Joseph Folger, beskriver en konflikt som ”crisis of deorientation in human interaction”.<sup>224</sup> Konflikter oppstår på grunn av en krise mellom menneskelig interaksjon, og tilnærmingen ser på mekling som en prosess der en tredjepart arbeider med parter i konflikt for å hjelpe dem til å endre kvaliteten på deres samspill fra negativ og destruktiv, til positiv og konstruktiv.<sup>225</sup> Tilnærmingen ble dannet på 1990-tallet og er påvirket av datidens kamp om de avmektige i samfunnet. Utgangspunktet er at enhver mekling er knyttet til bestemte verdigrunnlag, med hovedvekt på empowerment<sup>226</sup> og anerkjennelse (recognition) av partene i en konflikt.<sup>227</sup>

Det primære målet til denne tilnærmingen er å arbeide med relasjonen mellom partene. Dette er en prosessorientert tilnærming hvor mekleren ikke arbeider med spesifikke faser i

---

<sup>221</sup> Nordhelle, 2007:25

<sup>222</sup> Vindeløv, 2004:249

<sup>223</sup> Vindeløv, 2008:22

<sup>224</sup> Bush og Folger, 2005:46

<sup>225</sup> Vindeløv, 2004:251

<sup>226</sup> Empowerment betyr overføring av makt. Makten må gis eller tas tilbake av de avmektige. Begrepet brukes i dag i forbindelse med forskjellige grupperinger som befinner seg i en avmektig posisjon. Se Askheim, 2005.

<sup>227</sup> Bush og Folger, 2005:55

prosessen, men følger den agenda partene til enhver tid setter. Målet er å transformere partene, som betyr at partene overskrider sine egne grenser gjennom meklingsprosessen.<sup>228</sup>

Det var Bush og Folger som introduserte denne retningen. De er opptatt av at partene skal få selvtillit, for på den måten å øke sjansene for at de klarer å leve seg inn i hverandres situasjoner. Dette er en verdi i seg selv, i tillegg til at det kan være lettere å få til en avtale. Kvaliteten på interaksjonen mellom partene blir særlig vektlagt i meklingsprosessen. God interaksjon kan få en samtale til å løsrive seg fra konfliktens begrensninger.<sup>229</sup>

Tilnærmingen kan ses på som en reaksjon på avtalefokusert mekling, da vektlegging av empowerment og anerkjennelse av partene står sentralt. Hensikten er at brukerne av et tjenestetilbud, i dette tilfellet partene, skal selv ha kontroll og styring over tjenestene de mottar.<sup>230</sup> Denne meklingsformen er ikke en prosess i faser, men virker heller som et kretsløp ved at mekler velger å fokusere på en situasjon med mulighet til å oppnå et høyere nivå av empowerment og anerkjennelse. Prosessen foregår i flere nivåer eller i flere dimensjoner.<sup>231</sup>

Partenes følelser er sentrale i enhver mekling, da følelsesmessige ytringer er av like stor verdi som andre ytringer. Boserup hevder at ut fra den transformativ modell skal nonverbale ytringer behandles på samme måte som verbale ytringer. Mekleren skal ikke styre eller kontrollere prosessen, da dette reduserer empowerment og anerkjennelse fra partenes side.<sup>232</sup> I stedet skal mekleren følge partenes flyt, følge dem hvor de ønsker å bevege seg, og dra nytte av situasjoner hvor partene etterspør eller gir uttrykk for myndiggjøring og anerkjennelse.<sup>233</sup>

## **6.5 Humanistisk mekling**

Meklingstilnærmingen bygger på humanistisk psykologi, en gren av psykologien som framtrådte på 1960-tallet som ”en tredje kraft” – et alternativ til behaviorismen og psykoanalysen. I ønsket om å bevege seg vekk fra det mekaniske menneskesynet både behaviorismen og psykoanalysen representerte, ville den humanistiske retningen ha mer fokus på det eksistensielle mennesket. Mennesket blir sett på som et vesen som arbeider mot en mer

---

<sup>228</sup> Nordhelle, 2007:20

<sup>229</sup> Hareide, 2006:272

<sup>230</sup> Askheim, 2005:103

<sup>231</sup> Boserup, 2007:77

<sup>232</sup> Boserup, 2007:81

<sup>233</sup> Hareide, 2006:272

fullstendig eller bedre funksjon, og som aktivt er i stand til å ta valg mellom ulike muligheter for handling. I følge humanistisk psykologi er mennesket herre over sin egen skjebne ved å ha mulighet til å frigjøre seg, både fra sin egen livssituasjon og den ytre situasjonen (miljøet).<sup>234</sup>

Humanistisk mekling har sitt utspring fra 1990-tallet og Mark Umbreit, grunnleggeren av ”Center for Restorative Justice & Peacemaking” i USA, er en sentral bidragsyter til humanistisk meklingsteori. Han vektlegger ulike prinsipper eller verdier som bør være gjeldende i humanistisk mekling. Blant annet er dialog, personlig utvikling, selvrealisering og forståelse sentrale aspekter ved meklingsprosessen.<sup>235</sup> Gjennom å bli involvert i den andre parts følelsesmessige liv, kan man lettere oppnå forståelse for hverandre.<sup>236</sup> Økt forståelse for hverandre er et mål i humanistisk mekling, og siden det er vektlagt at partenes følelser skal bli identifisert, blir relasjonsbygging en sentral del av meklingsprosessen. Det er et mål at mekleren skal ha en så tilbaketrukket rolle som mulig.<sup>237</sup>

## **6.6 Narrativ mekling**

Narrativ mekling etablerte seg på 1990-tallet, og tilnærmingen bærer preg av å vokse fram i det postmoderne samfunn.<sup>238</sup> Professorene John Winslade og Gerald Monk fra New Zealand, har utviklet denne meklingstilnærmingen fra narrativ terapi. Ved narrativ mekling skal partene fortelle sine historier, for så å dekonstrueres og konstrueres på nytt til alternative historier. Partene skal i meklingen skrive en ny historie, for på den måten å flytte seg fra en gammel til en ny fortelling. Formålet med å dekonstruere partenes historier, er en endring i den måten de ser på seg selv i konflikten på. Dermed kan det åpnes opp for nye muligheter for løsning av konflikten, samtidig som det er potensial for å utvikle en relasjon som bygger på respekt, forståelse og samarbeid.<sup>239</sup>

Ideen bak narrativ mekling er at mennesker har en tendens til å organisere opplevelser i historier.<sup>240</sup> Dette er ment å føre til anerkjennelse, myndiggjøring, forståelse og gjerne en

---

<sup>234</sup> Raaheim, 1999:100

<sup>235</sup> Umbreit, 2001:7

<sup>236</sup> Umbreit, 2001:5

<sup>237</sup> Vindeløv, 2008:24

<sup>238</sup> Winslade og Monk, 2000:41

<sup>239</sup> Vindeløv, 2008:23

<sup>240</sup> Winslade og Monk, 2000:3

avtale. Fokus rettes på partenes historier, og mekleren skal være medforfatter i partenes historier.<sup>241</sup>

Tilnærmingen tar utgangspunkt i at vi lever i språket og i historier. Ved at mekleren får partene til å fortelle en historie fra et annet ståsted enn parten selv er i, vil vedkommende kunne ha mulighet for å sette seg inn i andres perspektiv. Det vil være fokus på noe annet enn konflikten slik man selv oppfatter den. Meklere skal få partene til å oppleve potensialet for en forandring i oppfattelse av identitet, selvet og følelsene i en av de andres historier. Historiene som blir presentert, blir brukt i meklingen ut fra tanken om at historiene får utløp for innestengte følelser, for å få andres reaksjoner og for å forstå seg selv. Partenes historier skaper også oppmerksomhet og mulighet for oppmuntring.<sup>242</sup>

Som det er blitt vist til tidligere i masteravhandlingen, har språket og dialogen en viktig betydning. Ved å endre språkbruken er det mulighet for å endre konflikten. Gjennom å dekonstruere og konstruere alternative historier åpnes det opp nye muligheter til å se konflikten på en annerledes måte enn hva partene har gjort før. En ny mening kan dermed tillegges eller erstatte den tidligere meningen.<sup>243</sup>

## **6.7 "En refleksiv modell"**

Hareide hevder at det i Norden har vært en generell motstand mot å følge meklingstilnærmingene som om det var en skript.<sup>244</sup> Mange meklere benytter seg av ulike meklingsprinsipper, uten å særlig reflektere over hvilken tilnærming dette er. Men det finnes også meklere som forholder seg konsekvent til en retning. Andre igjen er mer eklektiske og veksler avhengig av situasjonen, type konflikt og personligheter involvert.

I den forbindelse må Vindeløv sin refleksjonsmodell nevnes. Hun mener at de forskjellige tilnærmingene kan bli for kategoriske, og at det derfor er mest hensiktsmessig å kombinere de ulike retningene.<sup>245</sup> Hennes mekling passer ikke inn i noen av de nevnte tilnærmingene, fordi hun mener man vil overse noen grunnleggende verdier i mekling og antakelsen om

---

<sup>241</sup> Hareide, 2006:273

<sup>242</sup> Boserup, 2007:124-126

<sup>243</sup> Nordhelle, 2007:31

<sup>244</sup> Hareide, 2006:275

<sup>245</sup> Vindeløv, 2008:3

konflikter.<sup>246</sup> Meklingstilnærmingen bør primært være partenes valg, nettopp fordi det er partene som vet best hva som fungerer for dem. Å følge konsekvent en modell vil bli en tvangstrøye som ikke tar på alvor at partene er ”eksperter på eget liv”.<sup>247</sup> Den refleksive modellen står fritt med hensyn til å anvende forskjellige måter å arbeide på. Det viktigste er at tilnærmingen er i overensstemmelse med partenes ønske om hvilken meklingstilnærming som skal benyttes. Med andre ord; prosessen skal tilpasses partene.<sup>248</sup>

Den refleksive modellen kan gi et integrert perspektiv på de ulike meklingstilnærmingene jeg har presentert. Vindeløv viser en skepsis mot å underlegge seg en tilnærming fullstendig, da det viktigste er at tilnærmingen som benyttes er i overensstemmelse med partenes ønsker. Det skal likevel være en sammenheng mellom meklingstilnærmingene og hvordan prosessen utføres i praksis. Refleksjon over hvilke verdier man står for er derfor viktig for alle meklere, derav navnet en reflektiv modell.

## **6.8 En matrise av de ulike tilnærmingene**

Det har nå blitt gitt en kort oversikt over syv tilnærminger som er sentrale i meklingsfaget. Tilnærmingene gir en filosofisk bakgrunnsforståelse og en ramme rundt mekling som fag, da det illustrerer at mekling er en kompleks disiplin med inspirasjon fra flere retninger. De ulike tilnærmingene viser også at det er en bred interesse for meklingsfeltet, og at etablerte fagtradisjoner brukes som utgangspunkt for meklingsprosessen.

Jeg vil gi en oppsummering av de ulike tilnærmingene ved å skissere opp en matrise med forskjellige hovedpunkter som er sentrale for de ulike tilnærmingene. En slik matrise kan lett oppfattes som svært kategorisk. Tanken bak en slik matrise er likevel at den kan gi en oversiktlig introduksjon over de ulike tilnærmingene med deres kjernemomenter. På denne måten vil det også være mulighet for å sammenligne og trekke noen likheter og forskjeller mellom dem.<sup>249</sup>

---

<sup>246</sup> Hareide, 2006:275

<sup>247</sup> Vindeløv, 2008:16

<sup>248</sup> Vindeløv, 2004:263-264

<sup>249</sup> Matrisen er inspirert av en modell av Hareide, 2006:273. Modellenes innhold er ikke identiske, selv om noen av hovedpunktene vil gå igjen.

	<b>Den opprinnelige meklingsmodell</b>	<b>Avtalefokusert mekling</b>	<b>Kognitiv systemisk mekling</b>	<b>Transformativ mekling</b>	<b>Humanistisk mekling</b>	<b>Narrativ mekling</b>	<b>En refleksiv modell</b>
<b>Tidsepoke for etablering</b>	1970 – tallet	1980 – tallet	1980 – tallet	1990 – tallet	1990- tallet	1990 – tallet	2000-tallet
<b>Sentrale teoretikere</b>	Det er ikke fokusert på noen bestemte teoretikere	Roger Fisher, William Ury, Bruce Patton	John Haynes, Larry Fong	Robert Bush, Joseph Folger	Mark Umbreit	John Winslade, Gerald Monk	Vibeke Vindeløv
<b>Etablerte tradisjoner som utgangspunkt</b>	Ingen tydelige tradisjoner som utgangspunkt	Forhandlings-teori	Kognitiv terapi	Datidens kamp om de avmektige i samfunnet	Humanistisk psykologi	Det postmoderne samfunn	En syntese av de andre tilnærmingene
<b>Meklerens rolle</b>	Skal lede partene gjennom ulike faser i meklingsprosessen	Har en dominerende rolle	Arbeider bevisst kognitivt. Fremtredende rolle	Skal ikke styre eller kontrollere prosessen	Har en tilbaketrukket rolle	Medforfatter i partenes historie	Forskjellige roller avhengig av hva som skjer under prosessen
<b>Partenes relasjoner til hverandre</b>	Vektlegging av å forbedre relasjonene	Individualistisk, hvor relasjonen ikke vektlegges	Blir i liten grad vektlagt	Endring av kvaliteten mellom partene	Bli involvert i den andre parts følelsesmessige liv	Utvikle en relasjon som bygger på respekt, forståelse og samarbeid	Partenes relasjoner til hverandre er viktig, uten at man presser partene.
<b>Nøkkelbegrep</b>	Følelsesmessige opplevelser	Vinn-vinn-situasjoner	Tanke- og kunnskapsliv	Empowerment og anerkjennelse	Dialog og forståelse	Dekonstruering og konstruering	Eklektisk bruk av tilnærmingene
<b>Hovedmål</b>	Få til avtale basert på en prosess som vektlegger følelser	Skape en avtale basert på begge partenes interesser, men ikke for enhver pris	Partene og meklerne arbeider som et system i løsningsarbeidet	Partene skal selv få kontroll og styring over meklingsprosessen	Økt forståelse for hverandre via relasjonsbygging	Historiene skal hjelpe å endre måten partene ser på seg selv i konflikten	Tilnærmingen skal tilpasses partene, da partene er eksperter på eget liv

Noen av meklingstilnærmingene avviker sterkt fra hverandre og er vidt forskjellige, mens andre er til dels like og har flere fellestrekk. For eksempel har transformativ mekling og humanistisk mekling noen like karaktertrekk, mens avtalefokusert mekling har elementer ved seg som avviker betydelig fra begge de to tilnærmingene. Noen meklere forholder seg konsekvent til en tilnærming, mens andre veksler avhengig av type konflikt. Atter andre henter inspirasjon fra ulike retninger og bruker prinsipper fra flere forskjellige tilnærminger. Meklingstilnærmingene viser likevel, uavhengig av hvordan man anvender dem, at meklingsprosesser kan praktiseres på flere ulike måter og at det er en faglig, vitenskapelig bredde i meklingsfeltet.

## 7 En analyse av to meklingstilnæringer

Meklingsprosesser kan utføres på ulike måter, avhengig av blant annet type konflikt, partenes personlighet, og meklerens kunnskap og tro på en metode. I en konflikt grunnet lønnsforhold i en bedrift kan det være hensiktsmessig å benytte seg av avtalefokusert mekling. I konflikter mellom kjærestepar grunnet relasjonelle problemer, kan derimot kognitiv systemisk mekling være en mer egnet metode framfor for eksempel avtalefokusert mekling. I dette kapittelet vil det bli gitt en analyse av hvordan mekling beskrives i nettopp disse to meklingstilnærmingene: Avtalefokusert mekling og kognitiv systemisk mekling.

Ved valg av litteratur om den avtalefokuserede meklingstilnærmingen, har jeg brukt tekster fra blant annet Jørn Rognes og Solfrid Mykland. Begge tilhører forskningsmiljøet ved Norges Handelshøyskole og har skrevet en rekke artikler og bøker om forhandling og mekling. Vibeke Vindeløv vil det også bli benyttet litteratur fra. I tillegg vil det refereres særlig fra boken "Fra nei til ja", skrevet av tre amerikanske forfatterne, Roger Fisher, William Ury og Bruce Patton. Dette er en sentral bok innenfor forhandlinger, og er et viktig bidrag til utviklingen av kreativ forhandlingsteknikk.

Ved analysen av kognitiv systemisk mekling vil det bli anvendt litteratur fra blant annet den kognitive terapiformen innen psykiatrien. Den norske psykiateren og professoren Ingvard Wilhelmsen<sup>250</sup> vil være en sentral bidragsyter, og gjennom sine bøker om kognitiv terapi viser han både til relevant forskning om behandlingsformen og om hvordan metoden skal utføres i praksis. Videre vil litteratur fra psykologene Torkil Berge og Arne Repål være et bidrag. Den amerikanske psykologen John Haynes vil også være en fagperson som det benyttes litteratur fra. Hans interesseområde for den kognitive systemiske meklingsformen er særlig i tilknytning til familiemekling.

### **7.1 Bakgrunn for valg av de to utvalgte tilnærmingene**

Den avtalefokuserede meklingstilnærmingen kan anses for å være hovedretningen innen mekling i Norge i dag. På tvers av ulike konflikter blir denne tilnærmingen anvendt, alt fra Riksmeklingsmannens forhandlinger om lønnsavtaler til skoleelever som forhandler om bruk

---

<sup>250</sup> Wilhelmsen har hypokondri som spesialfelt, og siden 1995 har han drevet Norges eneste hypokonderklinikk. Wilhelmsen betraktes som en av de fremste representanter for kognitiv terapi i Norge.

av fotballbanen i friminuttene. Dette medfører at avtalefokusert mekling har vært gjenstand for omfattende akademisk analyse og gjør metoden godt egnet for en teoretisk studie.

Til forskjell fra avtalefokusert mekling er kognitiv systemisk mekling i mye mindre grad belyst. Å analysere denne tilnærmingen gir derfor en egen verdi utover en studie i lys av opplæringsbehov. Tilnærmingen er også interessant i denne sammenheng da den kan benyttes på samme typer konflikter som avtalefokusert meklingstilnærming. De har flere likhetstrekk, samtidig skiller de seg vesentlig i måten konflikter blir betraktet og løst på.

Som vist skiller konfliktteori gjerne mellom intrapsykiske og interpersonlige konflikter. Den kognitive systemiske meklingstilnærmingen er først og fremst opptatt av tanke- og kunnskapsliv, og ved hjelp av mekling søkes det her å løse konflikter ved å endre fastlåste tankemønstre. Dermed synes perspektivet å dekke konflikter på det intrapsykiske plan. På den andre siden er avtalefokusert mekling mer sentrert rundt uoverensstemmelser mellom to eller flere mennesker. Løsningen av konflikter handler hovedsakelig om å skape muligheter for vinn-vinn-situasjoner, og på den måten skape muligheter for gjensidige avtaler. De to utvalgte meklingstilnærmingene synes altså til en viss grad å reflektere de to forskjellige definerte konfliktypene.

Foruten den nevnte verdi av de to tilnærmingene, er det interessant å benytte disse som eksempel fordi de inngår som to av tre tilnærminger som det undervises i, ved masterstudiet i København. Den tredje tilnærmingen som det undervises i er transformativ mekling.

Etter hvert som jeg har fordypet meg i meklingstilnærmingene, ser jeg at det kunne være flere andre tilnærminger som ville være interessante å belyse. For eksempel Vindeløvs refleksjonsmodell, som både er av nyere dato og som er en syntese av alle de andre meklingstilnærmingene. Det var imidlertid nødvendig å avgrense oppgaven. Den refleksive modellens brede tilnærming gjorde den mindre interessant i denne sammenheng. Ved å velge to ”rene” tilnærminger er det forsøkt å få klarere fram de ulike aspekter ved dem. De to valgte tilnærmingenes praktiske relevans, samt at den ene er godt belyst i litteraturen mens den andre er mer utforsket, gjør at de framstår både som mest interessante, og som mest egnet til dette formålet, nemlig å belyse kompleksiteten i mekling som fag og derved behovet for opplæring i mekling.



## 7.2 En illustrert konflikt

Hva kjennetegner tilnærmingene? Hvilken profil og rolle har meklere ut fra de to tilnærmingene? Og hvordan løses konflikter rasjonelt ved bruk av avtalefokusert mekling og kognitiv systemisk mekling?

For å vise hvordan meklingsprosessen kan foregå ved bruk av avtalefokusert mekling og kognitiv systemisk mekling, vil det først bli presenteret en illustrert konflikt mellom en skoleleder og en ansatt. Med denne tenkte konflikten vil jeg ut fra en teoretisk framstilling vise hvordan begge meklingsmetodene kan brukes for å løse denne konflikten.

Det er ansatt en ny skoleleder<sup>251</sup> ved en videregående skole. Den tidligere skolelederen sluttet på grunn av pensjon, noe de ansatte tok svært tungt. De ansatte beskriver at han var en leder som hadde god kontakt med alle, og hans lederstil var preget av struktur, empati, rettferdighet og fokus på personlig utvikling av de ansatte.

Den nye skolelederen, Lars, har en annen lederstil enn sin forgjenger. De ansatte mener Lars er autoritær og lite demokratisk, og at han er mest opptatt av skolens resultater og omdømme. Utvikling og vedlikehold av et godt arbeidsmiljø er lite prioritert. Lærernes behov, ønsker og interesser blir tilsidesatt, og de har generelt liten påvirkning på hvordan skolen skal drives. Dette står i kontrast til den tidligere skolelederens politikk.

Stort sett alle lærerne er misfornøyde med Lars, men de prøver å forholde seg til han på en best mulig måte for å unngå ubehagelige sammenstøt. Per, en av de ansatte ved skolen, er også misfornøyd. Men han forholder seg til Lars på en annen måte enn sine kollegaer. Per er en lærer med lang ansiennitet, han blir regnet som en god samarbeidspartner, han er populær blant elevene og oppfattes som faglig kompetent. Samtidig er han en lærer som har vansker med å innrette seg etter en autoritær leder, og han kommer derfor opp i flere uoverensstemmelser og sammenstøt med Lars.

Per mener Lars misbruker sin makt ved å bestemme og herske over hvordan han skal undervise. På denne måten føler Per seg lite verdsatt og respektert, noe han aldri har opplevd tidligere. Per er både frustrert, sint og provosert, og han mister arbeidslysten. Det er kommet til et punkt hvor Per må gjøre noe med situasjonen hvis han overhodet skal klare å fortsette som ansatt ved skolen. Også de andre ansatte er berørt av situasjonen. Per uttaler at han for første gang har vurdert å skifte arbeidsplass på grunn av forholdene.

---

<sup>251</sup> Opplæringsloven sier at "Kvar skole skal ha ei forsvarleg fagleg, pedagogisk og administrativ leiing. Opplæringa i skolen skal leiast av rektorar". Jf. lov av 17.juli 1998 nr 61 § 9-1. Loven bruker betegnelsen rektor for den som skal lede skolen. Men nyere og moderne språkbruk bruker heller begrepet skoleleder. Jeg velger å bruke denne betegnelsen, og med en skoleleder mener jeg altså en person som er ansatt for å lede og administrere en skole.

Per bestemmer seg for å snakke om problemene med Lars på en saklig måte. Men hele samtalen ender med kranling. Lars blir oppfarende og sint, og Per reagerer tilbake på samme måte. Situasjonen mellom Per og Lars er låst, og sammenstøtet har dermed blitt til en konflikt som går utover arbeidsforholdet. Den opptrappende konflikten skaper også dårlig stemning blant de andre ansatte. De merker konflikten som er på fremmarsj, og det fører til mer baksnakking og økt oppmerksomhet på Lars sin dårlige lederstil.

Enkelte av de ansatte har et greit forhold til skolelederen, og de ser saken fra to sider. Lars er i en vanskelig situasjon hvor han ikke mestrer oppdraget som skoleleder like godt som han forventet. Han liker heller ikke måten han blir konfrontert av Per på. Han synes Per er lite ydmyk og mottakelig for andres bestemmelser, og mener at han må lære å innrette seg etter hva lederen bestemmer.

Jeg har nå illustrert en konflikt mellom Per og Lars som et eksempel på en klassisk konflikt som kan oppstå i en arbeidssammenheng. Dette er ikke en spesielt uvanlig eller alvorlig konfliktsituasjon, men i frykt for at konflikten skal slå rot og eskalere til det verre, kan det være hensiktsmessig å løse konflikten internt på arbeidssstedet, eller å hente inn ekstern hjelp. I begge tilfeller er mekling en anvendbar metode, og en måte å løse denne konflikten (og andre lignende konflikter) er ved hjelp av avtalefokusert mekling eller kognitiv systemisk mekling.

Det vil først bli gitt en utdypelse av sentrale aspekter ved begge tilnærmingene. Videre vil jeg eksemplifisere hvordan konflikten mellom Per og Lars kan løses ut fra de to tilnærmingene. I den illustrerte konflikten tenker jeg at det kommer inn en ekstern mekler. Den eksterne mekleren, ”Tove”, vil først anvende og representere den avtalefokuserte meklingstilnærmingen. Deretter vil hun praktisere kognitiv systemisk mekling i løsningen av konflikten mellom Per og Lars. Som det er pekt på tidligere, bør meklere ha kunnskap og innsikt i alle de ulike meklingstilnærmingene.

### **7.3 Avtalefokusert mekling**

Alle mennesker er forhandlere. Ansatte forhandler seg fram til lønnspålegg. Barnehagebarn inngår avtaler om hvordan lekene skal fordeles. Søsken kommer fram til en felles enighet om hvem som skal få se på dvd til hvilket tidspunkt. Barn og foreldre forhandler om når det er leggetid. Og foreldre finner en løsning om hvem som skal hente barna på trening. Alt dette er forhandlinger.

Avtalefokusert mekling bygger i stor grad på forhandlingslogikken. Jeg vil derfor bruke en del litteratur fra forhandlingsteorien når jeg nå skal redegjøre for avtalefokusert mekling. Forhandlinger skjer mellom to mennesker, mens mekling løser en konflikt ved hjelp av en tredjepart. Den avtalefokuserte meklingstilnærmingen benytter seg av prinsipper både fra forhandlingslogikken og fra mekling.

### 7.3.1 Definisjon av begrepet

Jørn Rognes, professor ved Norges Handelshøyskole, beskriver forhandlinger som en beslutningsprosess som har til hensikt å ivareta hver parts interesser. Vi ønsker å forhandle med den stridende part, i håp om å få til en avtale som er bedre enn de alternativene som ellers finnes. Målet er å komme fram til en akseptabel løsning som begge parter godtar.<sup>252</sup> Rognes bruker følgende definisjon på forhandlinger: ”Når to eller flere parter med delvis motstridende interesser prøver å komme frem til en felles beslutning, forhandler de”.<sup>253</sup>

Avhengighet og felles interesser er som regel utgangspunktet for forhandlinger.<sup>254</sup> I enhver forhandlingssituasjon er det et gjensidig avhengighetsforhold mellom to parter. Mykland hevder at vi er avhengig av andre dersom noe binder oss sammen, for eksempel familie, arbeid, eiendom eller andre former for tilknytning.<sup>255</sup> I arbeidslivet står den enkelte medarbeider i et avhengighetsforhold til sine overordnede. Man kan da oppleve som medarbeider at man blir hindret i å nå sine mål, og at den overordnedes væremåte får konsekvenser. Begge parter er imidlertid gjensidig avhengig av hverandre, og de trenger hverandre for å oppnå sine mål.<sup>256</sup> Der en medarbeider er avhengig av sin leder, er samtidig lederen avhengig av sine medarbeidere for at jobben skal bli utført.

Ved avtalefokusert mekling søker man å komme fram til enighet, tross partenes felles konkurrerende og motstridende interesser. Noen interesser knytter partene sammen, mens andre skaper uoverensstemmelser mellom dem. Det kan være både felles og motsatte interesser som er årsaken til forhandling, for eksempel kan det være kamp om samme ressurser, eller det kan være strid om lønnsforhøyelser. I følge Rognes er den grunnleggende felles interessen mellom partene ønsket om å komme fram til en felles avtale som er bedre

---

<sup>252</sup> Rognes, 2001:21

<sup>253</sup> Rognes, 2001:13

<sup>254</sup> Rognes, 2001:21

<sup>255</sup> Mykland, ”Konflikthåndtering og retorikk”, 2007:65

<sup>256</sup> Lewicki, Saunders og Minton, 2001:6

enn de alternativene som foreløpig ligger på bordet. Videre vil partene vanligvis ha felles interesse i at forhandlingen er effektiv og konstruktiv. Partene vil også i mange tilfeller ha like interesser på flere saksdimensjoner.<sup>257</sup> Det kan være gunstig å ta utbytte av den felles interessen, slik at samarbeid mellom partene kan føre til gode løsninger. Felles interesser versus motsatte interesser, altså samarbeid versus konkurranse, er en sentral problemstilling i de fleste meklingsprosesser basert på forhandlingslogikken.

### 7.3.2 Meklerens rolle i avtalefokusert mekling

Selv om forhandlinger om avtaler vedkommer alle, betyr det ikke nødvendigvis at vi er kompetente til å utføre slike forhandlinger. Det er ingen enkel oppgave å skulle samarbeide med to parter som er uenige. Det krever blant annet menneskelig takt, rettferdighetssans og faglig kompetanse. Vindeløv skriver dette om meklerens rolle som forhandler:

Ud over selv at være bekendt med forskjellige forhandlingsteknikker er mæglerens opgave således ved sin atfærd at vise parterne, hvorledes en problemløsende tilgang kan frembringe mer information og dermed et bedre beslutningsgrundlag.<sup>258</sup>

Rognes viser til at mekleren bør utvikle en positiv forhandlingssone gjennom å håndtere konflikttemaet, etablere kontakt mellom partene, utvikle et konstruktivt klima og etablere press for avtaleinngåelse.<sup>259</sup> Det overordnede målet i den avtalefokuserede tilnærmingen er å etablere vinn-vinn-situasjoner. Dette forutsetter kreative løsninger hvor man unngår å møtes på midten og dermed får dårlige kompromiss. Det søkes heller at partene oppfattes som vinnere. Mekleren har kontroll over selve forhandlingsprosessen, men det samme gjelder her som i alle andre meklings situasjoner, at den endelige beslutningen overlates til partene. Det er til syvende og sist partene som må godkjenne og akseptere avtalen, da det er disse som skal leve videre med den.

For å få en best mulig løsning bør mekleren forberede, planlegge og utvikle en strategi for forhandlingsprosessen.<sup>260</sup> Uforutsette hendelser vil alltid forekomme i en meklings situasjon. Likevel vil meklerens forarbeid ha stor innvirkning på forhandlingsprosessen og løsningsarbeidet. En grundig gjennomgang av konflikttemaet kan gi forutsetninger for en effektiv og god avtale.

---

<sup>257</sup> Rognes, 2001:21

<sup>258</sup> Vindeløv, 1997:195

<sup>259</sup> Rognes, 2001:95

<sup>260</sup> Lewicki, Saunders og Minton, 2001:22

### 7.3.3 Hvordan løser vi konflikter rasjonelt ved bruk av forhandling?

I boken "Fra nei til ja" lanserer Fisher, Ury og Patton en forhandlingsmetode kalt prinsippforhandlinger. Metoden er utviklet ved Forhandlingsprosjektet ved Harvard, og formålet er å forhandle ut fra fakta og sannheter, i stedet for usaklige diskusjoner om hva partene vil og ikke vil. Kriterier, fakta og virkeligheter skal frontes slik at personlige angrep kan avverges i den grad det er mulig.<sup>261</sup> Prinsippforhandlinger kan anvendes i de fleste konflikter, alt fra konflikter mellom kollegaer til konflikter mellom ulike nasjoner, og er således interessant også ved avtalefokusert mekling. Forfatterne av boken formidler fire råd til forhandlingsprosessen. Det vil videre bli gitt en presentasjon av disse rådene, for å vise hvordan de kan bidra til at avtalefokusert mekling kan praktiseres i en konflikt ved hjelp av en ekstern mekler. Den illustrerte konflikten mellom Per og Lars vil benyttes til å eksemplifisere hvordan de ulike rådene kan anvendes i praksis.

#### **Skill mellom sak og person**

I enhver konflikt oppstår det lett en stillingskrig der partene inntar bestemte posisjoner. En stillingskrig resulterer sjelden i rettferdige løsninger, da det ofte er den "harde" parten som kontrollerer den "myke" parten. For å unngå en stillingskrig oppfordrer derfor Fisher, Ury og Patton til å *skille mellom sak og person*.<sup>262</sup>

Det legges vekt på at forhandlinger alltid skal være saklig orientert.<sup>263</sup> Partene bør kommunisere på en saklig og tydelig måte, slik at ikke følelser får styre forhandlingen i en irrasjonell retning. Dersom fokuset i meklingen flyttes fra sak til person, er det lett for at psykologiske aspekter setter preg på avtalen som inngås. Om partene får et anspent forhold til hverandre (noe som ofte skjer), blir gjerne meklingen dårlig, og dette kan påvirke partenes villighet til å løse problemet rasjonelt og konstruktivt.

Likevel er det viktig å ta i betraktning de menneskelige forhandlingsaspektene. Med dette menes at forhandlinger skjer mellom mennesker, og av naturlige årsaker er vi mennesker forskjellige grunnet verdier, erfaringer, virkelighetsoppfattelser og så videre. Selv om forhandlinger i prinsippet skal være saklig orientert, vil personlighetene involvert ikke være

---

<sup>261</sup> Fisher, Ury og Patton, 1992:16

<sup>262</sup> Fisher, Ury og Patton, 1992:21

<sup>263</sup> Rognes, 2001:25

ubetydelige. Dersom Tove legger til rette for et godt samarbeidsforhold mellom Per og Lars, kan meklingsprosessen ha et enklere og mer effektivt utgangspunkt.

Også Rognes fokuserer på at formålet med forhandlinger vanligvis ikke først og fremst er å skape gode relasjoner mellom partene. Likevel legger han vekt på at et godt forhold til motparten er viktig for å oppnå gode løsninger. Rognes skriver at han er skeptisk både til overdreven fokus på mellommenneskelige relasjoner og til forsøk på å ignorere betydningen av relasjoner.<sup>264</sup> Det bør være en god balanse mellom sak og person, da for mye vektlegging av sak kan virke imot sin hensikt. Motivasjonen til å følge en avtale kan bli lav hvis relasjonen mellom partene er dårlig.<sup>265</sup>

Det er tydelig at lærer Per har problemer med å forholde seg til sin leder. Lars har en personlighet og lederstil som strider imot Per sine forventninger om hvordan en leder skal være. Det er derfor ikke overraskende at Per og Lars vil gå til angrep mot hverandre, ikke kun på saklig nivå, men også personlig. Tenkt at denne konflikten skal løses ved bruk av avtalefokusert meklings, vil det være viktig å arbeide med å unngå en stillingskrig. Her har Tove som mekler en viktig oppgave med å endre fokus fra person til sak. Lederstilen til Lars oppfattes som annerledes i forhold til den tidligere skolelederen, da de ansatte beskriver han som både autoritær og lite demokratisk. Men for å kunne komme fram til en løsning, bør meklingsen likevel fokusere på hvilke saklige momenter som kan forandre arbeidssituasjonen. Selv om de følelsesmessige aspektene til Per er framtrødende, bør de likevel ikke få mye oppmerksomhet i forhandlingen. Tove bør, gjennom sin ledelse av prosessen, sørge for at den til enhver tid er saklig orientert.

Fisher, Ury og Patton skriver at det er fullt mulig å konsentrere seg om et problem og samtidig bevare et godt vennsforhold til motparten, hvis begge parter er psykologisk forberedt på å holde de to tingene fra hverandre.<sup>266</sup> Dette bør Tove formidle til Per og Lars, da det er viktig at de skal kunne ha et velfungerende samarbeidsforhold på arbeidsplassen. Som mekler bør derfor Tove legge til rette for en klar og tydelig kommunikasjon, hvor følelsene ikke tar overhånd.

---

<sup>264</sup> Rognes, 2001:25

<sup>265</sup> Rognes, 2001:24

<sup>266</sup> Fisher, Ury og Patton, 1992:37

## **Fokuser på partenes interesser og ikke på posisjonene**

Det andre rådet fra Fisher, Ury og Patton, er å *fokusere på partenes interesser og ikke på posisjonene*.<sup>267</sup> I avtalefokuset mekling er det viktig å avdekke hver parts interesser, i stedet for å gå inn i en bestemt rolle eller posisjon. Interesser er de underliggende målene eller motivene partene har for forhandling, mens posisjoner er de krav som partene framsetter som åpenbare forhandlingsdimensjoner.<sup>268</sup> Bokens forfattere mener at forståelsen av forskjellen mellom interesser og posisjoner i mange tilfeller er avgjørende for å finne en god løsning av et problem.<sup>269</sup>

En konflikt har ofte startet på grunn av partenes interesser. Et klassisk eksempel på dette er det såkalte ”appelsineksempelen”. I dette eksempelet krangler to søstre om fordelingen av en appelsin. Etter diskusjoner om hvem som skal få appelsinen, viser det seg etter hvert at søstrene har ulike interesser angående denne appelsinen. Mens den ene vil ha appelsinsaften, ønsker den andre søsteren appelsinkjøttet. Eksempelet illustrerer at i en konflikt har partene ofte ulike interesser, og for en mekler er det viktig å avdekke disse interessene.

Rognes legger også vekt på betydningen interesser har for forhandlinger. ”Råmaterialet i forhandlinger er interesser”, skriver han.<sup>270</sup> Utgangspunktet må derfor være å identifisere interessene. Gjennom en analyse Rognes framstiller, kalt for ”interesseanalyse”, legger han samtidig vekt på å analysere motpartenes interesser. Utgangspunktet til Per og Lars bør derfor være å identifisere sine egne interesser, samtidig som man søker informasjon og stiller spørsmål om motpartens interesser. Konflikten mellom dem viser at Pers interesser er anerkjennelse for det arbeidet han gjør, mens Lars sine interesser ligger i å bevare skolens gode resultater og omdømme. I dette tilfellet har partene ulike interesser.

Fisher, Ury og Patton skriver at det er interesser som ligger til grunn for hvilken posisjon partene har inntatt.<sup>271</sup> Posisjoner kan være konkrete og tydelige, som for eksempel autoritær eller underdanig. I tilfeller hvor partene har felles interesser, er det lett for å fronte en bestemt posisjon. Det oppstår en ”kamp” om å vinne. Men det finnes andre måter å ivareta Per og Lars sine interesser på enn å innta konfliktfylte posisjoner. I den forbindelse kan det igjen vises til

---

<sup>267</sup> Fisher, Ury og Patton, 1992:53

<sup>268</sup> Rognes, 2001:27

<sup>269</sup> Fisher, Ury og Patton, 1992:53

<sup>270</sup> Rognes, 2001:58

<sup>271</sup> Fisher, Ury og Patton, 1992:54

Rognes sin interesseanalyse, hvor formålet er å bevisstgjøre partenes felles, like og ulike interesser. Det er et viktig mål å avdekke hver parts ønsker og behov. Rognes hevder at kriteriene for gode forhandlinger er at man tilfredsstiller egne interesser godt, den andre parts interesser på en akseptabel måte, og at man ikke skader interessene til utenforstående.<sup>272</sup>

En måte å nærme seg andres interesser på, er å forsøke å sette seg selv inn i den andre parts perspektiv.<sup>273</sup> Dette er ikke lett, men heller ikke umulig. Som regel er partene mest opptatt av sine problemer og krav, slik at de glemmer den andre part. Det finnes ingen objektiv sannhet i en konflikt, og det er derfor viktig å forstå at det finnes flere perspektiver på konflikten. For at partene skal forstå hverandre, må mekleren få dem til å snakke om hvilke interesser de har.

Vindeløv bruker begrepet ”forhandlingsposisjon” om posisjoner som blir etablert under forhandlinger.<sup>274</sup> Hun hevder at dette er sentralt i all forhandling, og at blant annet makt er med på å styrke posisjonene. Hierarkiske strukturer, partenes relasjoner og atferdsmønstre, økonomisk status og autoritet er med på å avgjøre maktbegrepet.<sup>275</sup> Makt handler i stor grad om hvilken innflytelse et menneske har på et annet. I den avtalefokuserede meklingen er dette sentralt fordi partene ofte streber etter å være den med mest makt. Makt styrker forhandlingsposisjonene, og den parten med mest makt kan lettere få igjennom sine interesser. Vindeløv poengterer i den forbindelse at:

Ikke alle besidder tilstrækkelig autonomi eller personlig integritet til å varetage egne interesser, og mæglerens oppgave kan herefter blive at afbalancere relationen, så begge oplever det realistiske i at nå en likeværdig aftale.<sup>276</sup>

Den illustrerte konflikten mellom Per og Lars eksemplifiserer en konflikt mellom to sterke personligheter. Tove får dermed som oppgave å motvirke at Per og Lars ikke fokuserer for sterkt på sine forhandlingsposisjoner. Gjennom den avtalefokuserede meklingsprosessen er det viktig at hun i stedet må fokusere på hvilke interesser begge parter har. Dette kan for eksempel gjøres ved å skrive ned eller fortelle om hverandres interesser.

---

<sup>272</sup> Rognes, 2001:28

<sup>273</sup> Fisher, Ury og Patton, 1992:57

<sup>274</sup> Vindeløv, 1997:165

<sup>275</sup> Vindeløv, 1997:165

<sup>276</sup> Vindeløv, 1997:197



Likevel vil ikke partene bestandig være bevisst hva de selv ønsker. I en prosess der man søker å avdekke interesser, kan det derfor være nødvendig at en mekler hjelper partene med å bevisstgjøre hvilke interesser de faktisk har, og hva som egentlig er viktig for dem. Tove har altså en viktig oppgave med å utforske om det finnes bakenforliggende interesser som kan bidra til å skape kreative løsninger for Per og Lars.

### **Skap muligheter for vinn-vinn-situasjoner**

Tredje råd i boken "Fra nei til ja", er å *skape muligheter for gjensidige fordeler*.<sup>277</sup> Med andre ord: Skap muligheter for vinn-vinn-situasjoner. Noen kan oppleve forhandlinger som et spørsmål om å vinne eller tape. Men dette er ikke forhandlingens intensjon. I stedet for å skape en vinner og en taper, søker man heller mot å skape to vinnere. Dette kan gi inntrykk av at konflikten forsvinner og at gode løsninger genereres.<sup>278</sup>

Tove bør arbeide med å skape muligheter for vinn-vinn-situasjoner slik at begge parter opplever å "vinne" noe gjennom avtalen. Vinn-vinn handler ikke om å gi og ta, men å finne muligheter for å skape bare vinnere.<sup>279</sup> Dette krever initiativ og kreativitet, både fra mekleren og partene. Det er ingen enkel oppgave å finne løsninger som tilfredsstillende alle. For å kunne skape muligheter for gjensidige fordeler i avtalen, bør dermed mekleren få best mulig oversikt over de alternativene som finnes og kan skapes.

I en meklingsprosess kan det være lett for de stridende parter å tenke at løsningen er enten vinn eller tap. "Appelsineksempelet" viser at man kan få to vinnere i kampen om appelsinen, ved å avdekke interessene og finne en kreativ løsning som gagnar begge søstrene. I dette tilfellet ble løsningene at den ene søsteren fikk appelsinkjøttet, mens den andre fikk appelsinsaften. Konflikten resulterte i to "vinnere", i stedet for en vinner og en taper. Utfallet i meklingsprosessen mellom Per og Lars bør heller ikke resultere i at en av de blir en tapende part, for eksempel ved at Per bytter arbeidsplass. Hensikten med den avtalefokuserende meklingsstilnærmingen, er at de begge skal komme ut av konflikten som "vinnere", i en eller annen grad. En viktig del av løsningsprosessen blir dermed å finne fram til kreative løsninger som er til felles beste for både Per og Lars. For eksempel må Tove skape muligheter for gjensidige fordeler.

---

<sup>277</sup> Fisher, Ury og Patton: 1992:69

<sup>278</sup> Rognes, 2001:55

<sup>279</sup> Lewicki, Saunders og Minton, 2001:89

### **Å kreve bruk av objektive kriterier**

Til slutt rådes det i all forhandling at det *kreves bruk av objektive kriterier*.<sup>280</sup> Selv om partene forsøker å forstå hverandres interesser, kan en interessekonflikt likevel oppstå. Ved all mekling skal en avtale godkjennes og aksepteres av begge parter. Men når det oppstår situasjoner der det ikke er mulig å komme fram til en avtale basert på begge parterers vilje, kan bruk av objektive kriterier være nødvendig. Eksempler på slike objektive kriterier kan være uttalelse av en uavhengig ekspert, vitenskapelige fakta eller markedspriser.<sup>281</sup>

Objektive kriterier er virkemidler for å håndtere konflikter på en konstruktiv måte.<sup>282</sup> Fisher, Ury og Patton forklarer at hensikten med bruk av objektive kriterier er å komme fram til en enighet basert på prinsipper i stedet for press. Da er det viktig at de objektive kriteriene er rettferdige, slik at de ikke knytter seg til noen av partenes vilje.<sup>283</sup> Kriteriene skal være et alternativ til en eventuell makt- eller posisjonskamp.

Også i Per-Lars-konflikten kan det være behov for bruk av objektive kriterier. Selv om partene kommer fram til enighet på noen områder, kan det være andre områder det vil være vanskeligere å enes om. For eksempel blir ikke partene enige om hvor stor innflytelse Lars skal ha på Pers undervisning. Da kan det være hensiktsmessig at Tove forsøker å finne fram til noen kriterier som er rettferdige for begge parter, for eksempel at Per gir en oversikt over hvilke undervisningsmetoder han bruker, mens Lars ikke får bestemme hvilken måte Per utfører undervisningen på.

Selv om en eventuell forhandlingsavtale er frivillig inngått av både Per og Lars, kan det være at Tove må hjelpe dem med å lage denne avtalen. Avtalen bør være realistisk og oppnåelig, det er tross alt Per og Lars som skal klare å leve opp til avtalen i fremtiden. Det er som regel mest ønskelig at avtalen skal være basert på begges vilje, men dette er ikke bestandig mulig. Bruk av objektive virkemidler kan dermed bli et nødvendig redskap.

---

<sup>280</sup> Fisher, Ury og Patton, 1992:92

<sup>281</sup> Kjelland-Mørdre m. fl., 2008:76

<sup>282</sup> Rognes, 2001:67

<sup>283</sup> Fisher, Ury og Patton, 1992:94-96

## 7.4 Kognitiv systemisk mekling

*”Tanken, dette merkverdige vesen” – men den forekommer oss ikke merkverdig, når vi tenker. Tanken forekommer oss ikke merkverdig, når vi tenker, men bare når vi liksom tilbakeskuende sier: ”Hvordan var det mulig?” Hvordan var det mulig at tanken selv behandlet denne gjenstand? Det synes oss som om vi ved hjelp av den hadde fanget inn virkeligheten.<sup>284</sup>*

Dette sitatet er hentet fra den østerrikske filosofen Ludwig Wittgenstein (1889-1951). Sitatet kan relateres til den kognitive tradisjonen, som handler om det ”tankemessige” hos oss mennesker. Vi tenker uten nødvendigvis å tenke over det, og vi er ikke bestandig bevisst våre tanker. Tankene er styrende for både følelser og atferd, og innholdet i et menneskes tanker bestemmer i stor grad menneskets følelser og handlinger.<sup>285</sup> I den kognitive systemiske meklingstilnærmingen er det tankene som er utgangspunktet.

### 7.4.1 Definisjon av begrepet

Den kognitive tilnærmingen<sup>286</sup> orienterer seg mot alt kunnskapsliv, og mennesket ses på som et system som handler rasjonelt på grunnlag av kunnskap.<sup>287</sup> Begrepet ”kognitiv” stammer fra det latinske ordet ”cognitio”, som betyr *viten eller kunnskap*.<sup>288</sup> Dette er en gren av psykologien som handler om menneskers mentale prosesser og tilegnelse av kunnskap. Innenfor tilnærmingen søker man blant annet å kartlegge hvordan mennesker bearbeider informasjon, hvordan vi tenker og lærer, og på hvilken måte problemer blir løst.<sup>289</sup>

Den kognitive terapiformen er hovedsakelig utviklet i USA av psykologene Aaron Beck og Albert Ellis. De orienterte seg mot kognitive prosesser i viten om at mentale forstyrrelser ofte kan oppstå som følge av at personer har dannet seg urealistiske og falske oppfatninger av seg selv og sine sosiale omgivelser.<sup>290</sup> Vi kommenterer kontinuerlig våre handlinger og opplevelser, og i blant er disse kommentarene feilaktige eller falske. Irrasjonelle, angstfulle eller deprimerende tanker kan virke forstyrrende på et individs mentale prosesser. Kognitiv

---

<sup>284</sup> Wittgenstein, 1993:131

<sup>285</sup> Wilhelmsen, 1997:56

<sup>286</sup> Først og fremst en psykologisk tilnærming.

<sup>287</sup> Egidius, 2002:262

<sup>288</sup> Johansen, Nygaard og Schreiner, 1998:117

<sup>289</sup> Egidius, 2002:261

<sup>290</sup> Saugstad, 2003:528

terapi handler derfor om å identifisere, teste og eventuelt endre slike tanker hos et individ, og på den måten påvirke uønskede, ubehagelige eller uhensiktsmessige følelser og atferd.<sup>291</sup>

Kognitiv terapi er en behandlingsform som blir særlig anvendt hos klienter med angst, depresjon, posttraumatiske stresslidelser, personlighetsforstyrrelser og relasjonsproblemer. Torkil Berge og Arne Repål, spesialister i klinisk psykologi, viser likevel til forskningslitteratur som tilsier at kognitiv terapi passer for de fleste grupper mennesker, og at dette kan være en egnet behandlingsform både når det gjelder psykiske lidelser, familierapi, kognitiv basert miljøterapi og allmennlegepraksis.<sup>292</sup> Kognitiv terapi anvendes i stadig nye sammenhenger, og med utgangspunkt i de generelle prinsippene ved behandlingsformen har man utviklet tilnæringer som er tilrettelagt for ulike arenaer og klientgrupper, også mekling og parter i konflikt. I denne sammenheng vil kognitiv terapi være utgangspunkt for en utdypelse av kognitiv systemisk mekling, og ledetråder fra terapien vil bli overført til meklingen.

Den kognitive systemiske meklingstilnærmingen har bakgrunn i en gruppe systemiske psykiatere i Milano, som på begynnelsen av 1970-tallet utviklet en modell kalt for Milanoskolens systemiske teori. I korte trekk handler teorien om å fokusere mer på systemene som individene er en del av, enn på individene i seg selv. Tilnærmingen ser på partene og mekleren som et system, derav navnet systemisk mekling.<sup>293</sup> Systemteorien har sitt opphav i den engelske filosofen og antropologen Gregory Bateson. Det teoretiske utgangspunktet for hans forskning var at all kunnskap får sin mening og funksjon fra sammenhengen mellom ulike oppfatninger, fakta og system av ideer.<sup>294</sup>

#### **7.4.2 Meklerrollen i kognitiv systemisk mekling**

Mekleren fungerer ikke som en dommer med myndighet til å fastslå hvem av partene som har rett eller galt. I stedet bør mekleren ideelt sett framstå som en ledsager, guide eller instruktør for partene.<sup>295</sup> De stridende parter skal bli instruert eller guidet gjennom meklingsprosessen slik at et endelig løsningsresultat kan skapes. Ut fra den kognitive forståelsen er det alltid

---

<sup>291</sup> Wilhelmsen, 1997:57

<sup>292</sup> Berge og Repål, 2004:35

<sup>293</sup> Boserup, 2007:111

<sup>294</sup> Egidius, 2002:61. For en nærmere beskrivelse av Batesons` systemteori, se ”Steps to an ecology of mind”, Bateson, 1972.

<sup>295</sup> Haynes, 1994:7

klientene som er eksperter på seg selv, mens terapeuten er ekspert på kognitiv terapi.<sup>296</sup> ”Bør Per finne seg en ny arbeidsplass, eller skal vi fortsette å arbeide sammen på tross av de vanskelige samarbeidsforholdene?”, er et eksempel på et spørsmål som kan bli stilt i meklingsprosessen mellom Per og Lars. Men som mekler skal man ikke gi råd om hvordan partene skal leve sitt liv. En mekler har ikke svar på hva som er best for partene. I stedet kan meklerin vise sin forståelse for at mennesker lever i vanskelige forhold, men løsningen må de finne selv. I følge den kognitive tradisjonen, har meklerin ikke ansvar for beslutningene partene tar, da de selv er ansvarlige for dette.<sup>297</sup>

Meklerin er ekspert på meklingsfaget, som for eksempel meklingsprosessen, meklings teknikker og typiske reaksjonsformer hos partene. Men det er partene som er eksperter på seg selv og den eksisterende konflikt. Når disse to ”ekspertområdene” møtes, dannes det et team, et system, mellom meklerin og de involverte partene. Sammen i dette systemet skal meklerin og partene samarbeide mot et felles definert mål. Meklingsprosessen bør derfor inneholde en målsetting som settes opp i samarbeid mellom meklerin og partene, et mål som bør være både konkret, identifiserbart og oppnåelig for begge parter.<sup>298</sup>

Med utgangspunkt i den kognitive forståelsen skal meklerin kartlegge hvordan partene tenker og tolker ulike hendelser, for så å teste om forestillingene og tolkningene stemmer overens med virkeligheten. Denne form for testing skjer via det som blir kalt for ”sokratisk utspørring”.<sup>299</sup> Sokratiske dialog og utspørring bygger på at Sokrates underviste sine elever ved å stille spørsmål og ikke argumentere. Spørsmålene må derfor formuleres slik at man tvinges til ettertanke og omprøving av tidligere oppfatninger.<sup>300</sup> I følge Wilhelmsen skal klientene selv komme med utsagn, fakta eller betraktninger som fører til en nøyaktigere konklusjon. Meklerin skal ikke servere ferdige påstander eller argumenter, men heller lære partene hvordan man resonnerer seg fram til logisk holdbar viten.<sup>301</sup> Gjennom en slik form for spørreteknikk kan partene selv tenke seg fram til både kunnskap og innsikt som fører til en endring av negative tankemønstre.

---

<sup>296</sup> Wilhelmsen, 1997:57

<sup>297</sup> Wilhelmsen, 2004:11

<sup>298</sup> Wilhelmsen, 1997:60

<sup>299</sup> Wilhelmsen, 1997:57

<sup>300</sup> Egidius, 2002:473

<sup>301</sup> Wilhelmsen, 1997:57

Berge og Repål viser til forskning som konkluderer med at klientens engasjement og involvering i sin behandling er avgjørende for et positivt resultat.<sup>302</sup> Mekleren har dermed en sentral oppgave med å fremme partenes engasjement og deltakelse, da partene sjelden kan klare dette på egen hånd. Det er partene som er ”eksperter” på konflikten, og mekleren bør ta utbytte av dette for få den informasjonen om konflikten som er nødvendig for å komme fram til et løsningsresultat. Partene ses ikke på som passive mottakere, men tvert i mot som de viktigste bidragsyterne i meklingen. Kvaliteten på forholdet mellom mekleren og partene er likevel ikke uten betydning, da samarbeidsproblemer kan gi utslag i at meklingen ikke gir resultater. Den gode relasjonen mellom mekleren og partene og meklerens evne til å skape denne relasjonen, er nødvendig for å oppnå konstruktive utfall.<sup>303</sup>

### **7.4.3 Konfliktløsning ved bruk av kognitiv systemisk mekling**

Psykologene John Haynes og Larry Fong har videreutviklet Milanoskolens systemiske teori, ved å lage ulike systemiske spørreteknikker. I en meklingskontekst skal spørreteknikkene bidra til å utvikle tanker om hvordan man tenker. Spørreteknikkene blir anvendt på en syklisk måte og ikke i faste faser.<sup>304</sup>

Denne meklingsmodellen skal hovedsakelig foregå i fellesmøter, og tilnærmingen er mest anvendt innenfor foreldremekling.<sup>305</sup> Haynes deler denne meklingsprosessen i ni faser, og i korte trekk består de ulike fasene av å først identifisere problemene som forårsaket konflikten, for så bestemme hvilken meklingsmetode som er mest hensiktsmessig å anvende. Videre skal det plukkes ut en egnet mekler til løsningsarbeidet, og prosessen fortsettes ved å samle inn informasjon, definere konflikten og finne fram til mulige løsningsalternativer. Deretter blir løsningsalternativene redefinert ut fra de innsamlede data, og partene forhandler seg fram til en løsning. Meklingsprosessen avsluttes med å drøfte løsningsresultatet og hvordan prosessen har vært for de ulike partene.<sup>306</sup>

Det foreligger få situasjoner hvor kognitiv terapi ikke bør brukes. Wilhelmsen hevder det er fullt mulig å jobbe ut fra prinsippene i kognitiv terapi også i andre typer kontekster.<sup>307</sup> Både

---

<sup>302</sup> Berge og Repål, 2004:229

<sup>303</sup> Berge og Repål, 2004:230

<sup>304</sup> Vindeløv, 2004:249

<sup>305</sup> Haynes, 1994

<sup>306</sup> Haynes, 1994:1

<sup>307</sup> Wilhelmsen, 1997:125

som individualterapi, gruppeterapi og familierapi kan terapiformen anvendes.<sup>308</sup> Med dette som utgangspunkt ønsker jeg å illustrere at kognitiv systemisk mekling også kan anvendes i Per-Lars konflikten.

### **”Thinking about your thinking”**

Den franske filosofen og matematikeren René Descartes lanserte det kjente begrepet ”Je pense, donc je suis”. Oversatt fra fransk til norsk, betyr dette: ”Jeg tenker, altså er jeg”. Tankene gjennomsyrer hele vår eksistens, ved at de alltid er til stede hos oss mennesker. Som regel er tenkning hos voksne mennesker kontrollert og rettet mot bestemte målsettinger. Men i blant hender det også at tankene er ukontrollerte, noe som gjør at vi ofte blir overrasket over den vending vår tenkning har.<sup>309</sup> Ukontrollert eller kontrollert, urealistisk eller realistisk, ubevisst eller bevisst, det finnes altså mange former for tenkning og det er ikke bestandig like enkelt å skulle gjøre rede for hvorfor man tenker som man gjør.

*Thinking about your thinking*, å utvikle tanker om hvorfor og hvordan man tenker som man gjør, er en del av den kognitive prosessen.<sup>310</sup> Denne delen av en meklingsprosess handler om å redegjøre for og kartlegge konflikter på det intrapsykiske plan, altså konflikter som oppstår på grunn av uoverensstemmelser i sinnet. Å være bevisst sine egne tanker er relatert til begrepet metakognisjon, som betyr kunnskap og innsikt i egne tankeprosesser. Metakognisjon kan beskrives som erfaringsbasert kunnskap om sin egen mentale fungering på områder som for eksempel læring, problemløsning og refleksjoner over egne ønsker.<sup>311</sup> Eksempelvis handler det om å være bevisst hvordan man selv lærer, eller om hvordan uforenelige tanker resulterer i en konflikt.

Hvordan vi tenker om en spesiell hendelse, har å gjøre med vårt personlige tankemønster og er i sterk grad påvirket av tidligere erfaringer. Dette er en forklaring på hvorfor Per og Lars reagerer helt forskjellig på samme situasjon. Som mekler må Tove utfordre Per og Lars til å formidle sine tanker, slik at de kan bli forstått av både seg selv, motparten og meklere. Det vil dermed være hensiktsmessig å benytte seg av såkalte ”sokratiske” spørsmål. Tove kan for eksempel stille følgende spørsmål til Per og Lars: Har dere vært i en liknende situasjon tidligere? Hvordan forløp situasjonen da? Og hvordan vil dere instruere en person som er i

---

<sup>308</sup> For en nærmere beskrivelse av familiemekling med prinsipper fra kognitiv terapi, se Haynes, 1994.

<sup>309</sup> Helstrup, 2005:180

<sup>310</sup> Vindeløv, 2008:22

<sup>311</sup> Helstrup, 2005:66

samme situasjon som dere er i nå? Gjennom disse spørsmålene kan Per og Lars få en ny forståelse av konflikten, og Tove hjelpe partene med å avdekke de muligheter som finnes, utvikle en felles kontekst og forhandle fram en løsning.<sup>312</sup> Tove stiller forskjellige spørsmål som krever både ettertanke og resonnering, uten at hun forhører eller angriper partene.

Å sette seg inn i hverandres virkelighetsoppfattelse vil mest sannsynlig være en utfordring for både Per og Lars, men de sokratiske spørsmålene kan være en hjelp på veien, da de legger til rette for en logisk resonnering rundt konflikten. Partene skal tenke over og bevisstgjøre hva de tenker, hvorfor de tenker på den måten og hvilke tanker som kan forbedre situasjonen. Målsettingen er at både Per og Lars klarer å endre sine tankemønstre slik at de kan tenke seg fram til en felles løsning.

### **Endring av holdninger og tenkemåte**

*Nøkkelen til endring ligger i å reflektere over sine egne holdninger, vurdere dem og lete etter alternativer som gjør det lettere å nå sine mål her i livet. For å hindre at dette blir overfladisk og bare teori, må man snarest mulig endre praksis, dvs. hverdagsliv, i overensstemmelse med de nye holdningene. Uten handling, ingen endring!*<sup>313</sup>

Utdraget er fra boken ”Sjef i eget liv”, skrevet av Wilhelmsen. Med dette sikter han til at dersom det har vært vedvarende og langvarige problemer hos et individ, er det viktig å kartlegge hvilke holdninger som utgjør problemet. For å løse problemene må det forekomme en *endring i holdninger og tenkemåte* hos et menneske.<sup>314</sup>

I meklingen mellom Per og Lars kan en endring av tenkemåte og holdninger bidra til et løsningsresultat. Partene kan ha kjørt seg fast i sine etablerte tankemønstre, noe som fører til stagnering i løsningsarbeidet. Det kan synes som om Per er svært opphengt i at Lars ikke er lik sin forgjenger. Både lederstilen og personligheten avviker fra den avgåtte skolelederen, og dette er en vanskelig omstillingsprosess for medarbeiderne. Den kognitive tilnærmingen har som utgangspunkt at vi ikke kan endre andre, bare oss selv.<sup>315</sup> Det legges altså et stort ansvar på den enkelte part for at en endring av tankemønstre skal kunne skje. Dette betyr at Per og de

---

<sup>312</sup> Boserup, 2007:114

<sup>313</sup> Wilhelmsen, 2004:19

<sup>314</sup> Wilhelmsen, 2004:18-19

<sup>315</sup> Wilhelmsen, 2004:18



andre medarbeiderne ikke skal fokusere i for stor grad på at Lars må tre inn i sin forgjengers fotspor. Tanker som ”bare hvis Lars var en annerledes leder”, og ”hvis Per var mer tilpasningsdyktig ville denne konflikten aldri eksistert”, er destruktive og fører ikke til noen løsning. Tove har derfor en stor utfordring med å hjelpe de stridende parter til å se at man kan velge å endre tankene og holdningene, selv om dette er på det intrapsykeplan. Det finnes mange forskjellige måter å tolke situasjoner på, og som regel er det flere alternativer å velge mellom.

Men motstand mot endring er vanlig hos oss mennesker, og i en brennende konflikt vil det trolig være vanskelig å endre tankemønster og holdninger. Det kan være en stor utfordring å endre eller gi slipp på de gamle holdningene som vedlikeholder konflikten, og det kan være vrient å komme fram til nye tanker og holdninger. Likevel er baktanken med dette at en stagnasjon i årsaksforholdene ikke fører noen vei, mens en optimistisk tro på en personlig endring vil lettere løse konflikten. I stedet for å fokusere på hverandres negative sider, bør de heller ta tak i hvilke forhold ved dem selv som kan endres. Kan Per bli mer åpen for en ny lederstil? Og kan Lars bli mer demokratisk og overlate en del ansvar til sine medarbeidere?

For at Per og Lars skal klare å endre sine tenkemåter, kan Tove legge til rette for rollespill i meklingsprosessen. Dette kan hjelpe dem til å lettere se seg selv objektivt, ved at de for eksempel bytter karakterer. Per spiller Lars, og vice versa. Eksponering betraktes også som en effektiv hjelp til atferdsendring.<sup>316</sup> Dersom man skal endre seg, er det ikke nok å bare snakke om det. Partene må også vise i praksis at de virkelig ønsker en endring. Det kan dermed være nyttig at Per og Lars eksponerer seg for ulike momenter som er utfordrende, for eksempel problemer med samarbeid, relasjonen mellom dem og respekten for hverandre.

Å endre fokus på tankene kan være en vanskelig og nærmest uopnåelig oppgave i meklingsprosessen. Men dette kan få partene til å komme videre i konflikten, ved at de ikke stagnerer i sine fastlåste tankemønstre. I konflikter kan det være lett å neglisjere aspekter som kan endres. Å arbeide aktivt med dette i meklingsprosessen kan derfor være en hjelp på veien i løsningsarbeidet.

---

<sup>316</sup> Wilhelmsen, 2004:143

### **Her-og-nå-orientert**

Meklingsprosessen med utgangspunkt i den kognitive forståelsen, kan karakteriseres som *her-og-nå-orientert* fordi det viktigste er hva partene tenker i dag, og ikke hva som skjedde for lang tid tilbake.<sup>317</sup> I stedet for å spørre etter årsaken og hva som utløste en konflikt, er det ut fra den kognitive forståelsen mer hensiktsmessig å kartlegge hva som vedlikeholder konflikten.

I meklingen må det derfor arbeides med at Per og Lars ikke er bundet av fortiden. Utgangspunktet er i nuet, med fokus på framtiden.<sup>318</sup> Tove har til oppgave å forsøke å gripe tak i konflikten slik det er her og nå. Samtidig har partene ofte behov for å snakke om årsakene til konflikten. Partene har som regel trang til å "lette på trykket" ved å fortelle om hva som har gått galt, og hvorfor noen faktorer er problematiske. Det er vanskelig, og kanskje umulig, å unngå fortidssnakk i konflikthåndteringsarbeid. Dette må nødvendigvis ikke være et krav. Likevel er målsettingen i den kognitive systemiske meklingen at mest mulig av prosessen skal ta utgangspunkt i den nåværende situasjonen.

### **Veiledet selvinnsikt**

Bærebjelken i kognitiv terapi er at klienten skal nå fram til veiledet selvinnsikt.<sup>319</sup> For å kunne oppnå dette, er det viktig at klienten stimuleres til å observere seg selv ved hjelp av ulike teknikker. Den kognitive terapien bruker en kombinasjon av kognitive og atferdsterapeutiske teknikker som rollespill, aktivitetsvurdering og atferdsoppgaver. Hjemmeoppgaver og eksponering er også sentrale teknikker.<sup>320</sup> Klientene har selv ansvaret for en endring av tankemønsteret, men ved hjelp av terapeuten og ulike teknikker kan de lære å ta kontroll over egne tanker og følelser.

Det typiske for enhver konflikt er at partene ikke forstår hverandres ståsteder, og at det er uenigheter om konfliktens opphav. Forskjellige virkelighetsoppfattelser er ofte uforenlige som følge av parters ulike forståelser av konflikten. Konfliktløsningsarbeid handler derfor i stor grad om å skape mulighet for at to forståelseshorisonter møtes. Dette gjelder også i Per-Lars konflikten, da ingen av partene forstår hverandres frustrasjoner. Lars er lite imøtekomende når Per forsøker å ytre sine tanker om den økende mistrivselen på arbeidsplassen. Når Per

---

<sup>317</sup> Wilhelmsen, 1997:77

<sup>318</sup> Boserup, 2007:111

<sup>319</sup> Wilhelmsen, 2004:123

<sup>320</sup> Wilhelmsen, 1997:89-94

først bestemmer seg for å snakke om problemene, blir Lars oppfarende og sint. Dette gjør ikke situasjonen bedre, og Tove har en vanskelig oppgave med å gi begge parter *veiledet selvinnsikt*.

Vindeløv skriver at i den kognitive meklingsmodellen legges det særlig vekt på en intellektuell forståelse av konflikten.<sup>321</sup> Det er ikke bestandig like enkelt å være bevisst sine egne tankeprosesser og holdninger, og vi vet ikke alltid hvorfor vi handler som vi gjør. Særlig i konflikter kan det være vanskelig å ha en intellektuell, intrapsyksisk forståelse av konflikten. Tove må derfor hjelpe partene til å få innsikt i egne tanker, følelser og atferd. Dette kan hun gjøre ved å legge til rette for at kognitive teknikker blir en del av meklingsprosessen.

Konflikter skaper også lett konkurranse mellom partene, og det blir en kamp om hvem som skal vinne. For å vinne denne kampen kan Per og Lars benytte seg av forskjellige virkemidler som maktbruk, brutalitet og psykisk utpressing. Konflikten kan dermed åpne opp for muligheter til å møte ukjente sider ved seg selv og dermed lede partene til tanker og holdninger som vanligvis ikke vil forekomme.

Det er langt lettere å observere andre i en konfliktsituasjon enn å observere seg selv. Som mekler er man nødt til å se konflikten utenfra slik at man er i stand til å veilede partene til selvinnsikt. Vi sier at noen mennesker er flinkere til å se seg selv enn andre, og at noen har god selvinnsikt, mens andre har dårlig. I konflikter synes det særlig å være vanskelig å ha innsikt i seg selv. Det er lett å miste sine rasjonelle sider, og man gjør alt som står i sin makt for å vinne. Men om det gjelder konflikt eller ikke: ”Veien til selvinnsikt er lang, og den stopper sannsynligvis aldri”.<sup>322</sup>

## **7.5 Sammenfatning av de to utvalgte tilnærmingene**

Konflikten mellom Per og Lars viser at det er ulike måter å anvende meklings på, alt etter hvilket perspektiv en mekler støtter seg til. Det har blitt illustrert hvordan én mekler kan benytte seg av to ulike tilnærminger. Målsettingen med analysen har vært å vise hvordan aspekter fra avtalefokustert meklings og kognitiv systemisk meklings på hver sine måter kan anvendes i praksis.

---

<sup>321</sup> Vindeløv, 2004:248

<sup>322</sup> Djuliman og Hjort, 2007:365

Analysen av de to utvalgte meklingsstilnærmingene viser at meklings er en kompleks metode som kan praktiseres på flere forskjellige måter. De to tilnærmingene har både likheter og ulikheter som gjør dem mer eller mindre egnet i ulike sammenhenger.

### **7.5.1 Likheter**

Det første som kan nevnes, er at begge tilnærmingene er fra samme tidsepoke. Både avtalefokuseret meklings og kognitiv systemisk meklings ble etablert på 1980-tallet. Videre legger begge tilnærmingene vekt på å være saklig orienterte i meklingsarbeidet. Kognitiv systemisk meklings orienterer seg mot alt kunnskapsliv, og mennesket ses på som et system som handler rasjonelt på grunnlag av kunnskap. Ved avtalefokuseret meklings legges det også vekt på at meklingsprosessen skal være saklig orientert, men i den hensikt å unngå at følelsene får styre prosessen i en usaklig eller irrasjonell retning.

Både avtalefokuseret meklings og kognitiv systemisk meklings vektlegger i liten grad partenes følelser og forhold til hverandre. Tilnærmingene synes også å være "her-og-nå-orientert". Det sentrale er å kartlegge hva partene tenker i dag, og hvordan man kan arbeide mot en løsning ut fra dagens situasjon.

I forhold til både avtalefokuseret meklings og kognitiv systemisk meklings har mekleren en framtreddende rolle. Selv om mekleren ikke skal bestemme et løsningsresultat, er mekleren likevel et viktig "redskap" i prosessene. Som mekler har man en sentral oppgave med å lede eller guide partene gjennom en meklingsprosess.

### **7.5.2 Forskjeller**

En viktig forskjell mellom disse to tilnærmingene handler om konflikter på det intrapsykiske og det interpersonlige plan. Mens intrapsykiske konflikter går på uoverensstemmelser og spenninger *i sinnet*, handler interpersonlige konflikter om uoverensstemmelser og spenninger som oppstår *mellom mennesker*. Det synes som kognitiv systemisk meklings først og fremst arbeider med konflikter på et intrapsykisk plan. Denne tilnærmingen ønsker ved hjelp av meklings å endre fastlåste tankemønstre. Det er tankene som styrer oss mennesker, og endringer av tankemønstre vil derfor være et viktig kjernemoment i et løsningsarbeid med parter i konflikt. Intrapsykiske konflikter kan eskalere eller resultere i interpersonlige

konflikter, da personlige tankeprosesser kan påvirke våre reaksjoner på andre mennesker. Siden tankene er styrende for både følelser og atferd, vil det kunne ha innvirkning på en konflikt til et annet menneske.

Den avtalefokuserte meklingsstilnærmingen synes å være mer orientert mot konflikter på det interpersonlige plan. Her er det først og fremst fokus på konflikter grunnet samhandling mellom to eller flere mennesker.

Mens det overordnede målet ved avtalefokuseret mekling er en vinn-vinn-løsning, er målet til den kognitive meklingsstilnærmingen å finne fram til et løsningsresultat gjennom en endring av partenes tanker og holdninger. Meklingsfokuset synes dermed å være noe ulikt, for eksempel søker avtalefokuseret mekling å finne fram til en avtale som tar vare på hver parts interesser. Det kommer ikke fram i analysen at dette er en vesentlig del av prosessen ved kognitiv systemisk mekling. I stedet er tilnærmingen mer sentrert rundt å identifisere, teste og endre tankemønstre som kan være utslagsgivende i en konflikt.

Analysen av meklingsstilnærmingene viser at den avtalefokuserte meklingsstilnærmingen tar i bruk objektive kriterier dersom det er behov for det. Hvis meklingsprosessen blir fastlåst og partene ikke kommer fram til en enighet på egen hånd, kan det være aktuelt å ta i bruk ulike prinsipper som grunnlag for et løsningsresultat. Dette er ment som alternativ til press. Ved den kognitive systemiske meklingsstilnærmingen synes det ikke å være noe tilsvarende. Som alternativ kan sokratiske spørsmål bli anvendt. I stedet for å framlegge prinsipper i løsningsarbeidet, vil mekleren heller stille spørsmål som krever ettertanke og resonnering.

Meklerens praksis ved de ulike meklingsstilnærmingene synes også å ha noe forskjellig fokus. Meklere i følge den avtalefokuserte meklingsstilnærmingen, synes eksempelvis å være opptatt av å utvikle en positiv forhandlingssone, etablere kontakt mellom partene, utvikle et konstruktivt klima og etablere press for avtaleinngåelse. Ved kognitiv systemisk mekling skal mekleren hjelpe partene med å gi veiledet selvinnsett. Gjennom ulike teknikker må mekleren derfor kunne stimulere klientene til å observere seg selv. Eksempler på slike teknikker er rollespill, hjemmeoppgaver, aktivitetsvurdering og atferdsteknikker. Selv om det er partene som har ansvaret for en endring av tankemønstre, skal mekleren likevel fungere som en guide i denne prosessen. Det er mekleren som er ekspert på meklingsprosessen, mens partene er eksperter på seg selv. Sammen skal disse ”ekspertområdene” samarbeide om et løsningsresultat. I følge

den kognitive systemiske meklingstilnærmingen skal altså mekleren og partene fungere som et system.

Forskjellene mellom meklingstilnærmingene viser at det ikke bare er en måte å komme fram til et løsningsresultat på ved hjelp av mekling. Det er flere veier å velge mellom, noe som kan ses på som en styrke ved meklingsfaget. Men for å kunne utnytte tilnærmingenes potensial, vil det igjen bli vektlagt betydning av opplæring. Gjennom en organisert opplæring bør meklere få innsikt, teoretisk kompetanse og opplæring i spesifikke, praksisrettede kjerneområder innenfor enhver tilnærming. På den måten kan meklere være i stand til å ta et valg mellom hvilken tilnærming man ønsker å benytte seg av. I tillegg kan meklere være fleksible i bruk av tilnærming, avhengig av hvilken type konflikt det gjelder. Det er nødvendig at meklere blir kjent med de ulike stilarter, slik at de kan tilpasse prosessgangen etter hva som passer partene og situasjonen best.<sup>323</sup> Eksempelet med konflikten mellom Per og Lars illustrerer at samme mekler kan bruke to ulike meklingstilnærminger. Men uansett om meklere etter hvert spesialiserer seg på ett perspektiv eller man er mer fleksibel avhengig av type konflikt, bør enhver mekler være kvalifisert til å anvende de ulike tilnærmingene på en kompetent og profesjonell måte.

---

<sup>323</sup> Boserup og Humle, 2001:111

## 8 Avslutning

Denne masteravhandlingen har søkt å behandle et sentralt og aktuelt samfunnstema. Konflikter er en sosial realitet som oppstår på alle områder hvor menneskelig aktivitet finner sted. Det er derfor alltid til stede et behov for metoder for å håndtere konflikter.

Spenningen som oppstår i en konflikt er ikke nødvendigvis kun destruktiv og ødeleggende. Mye av den energi som skapes på grunn av konflikter, kan føre til endringer og generere innovasjon. Utfallet konflikter får, avhenger i stor grad av måten de blir håndtert og løst på.

Alexander den Store løste den gordiske knuten ved hjelp av ett sverdslag. Mekling er eksempel på en annen, mer velegnet metode for å løse vanskelige ”knuter” som oppstår i samfunnet, ettersom en løsning forhåpentligvis bygger på partenes enighet. Norge har i lang tid vært internasjonalt anerkjent for å håndtere konflikter ved hjelp av mekling. Om mekling blir anvendt på et tidlig stadium i konflikter, kan metoden ha stor samfunnsøkonomisk betydning. I enkeltsaker kan for eksempel Riksmeklingsmannens arbeid bidra til å unngå langvarige streiker mellom arbeidsgiverorganisasjoner og fagforeninger. Men særlig summen av konflikter som løses gjennom en enighet mellom partene, framfor behovet for en tvangsgjennomføring av en tredjeparts autoritative løsning, vil trolig gi store fordeler samfunnsmessig, for ikke å nevne for de involverte parter.

I tillegg til meklingens samfunnsøkonomiske betydning, kan mekling bidra til å opprettholde eller gjenopprette en dialog mellom stridende parter. Mekling kan skape dialog og dermed åpning for avtaleinngåelse. Dette kan gjelde alt fra storpolitiske konflikter, som Namibias løsrivelse fra Sør-Afrika, til par som trenger hjelp med forsoning etter en opprivende konflikt. Samtidig som partene skal komme fram til et løsningsresultat, blir relasjonsaspektet mellom partene også søkt ivaretatt i meklingen. Fra et pedagogisk ståsted er dette særlig interessant. Det relasjonelle komplekset mellom mennesker er et viktig aspekt å arbeide med.

### 8.1 Refleksjoner

Når Alexander den Store løste den gordiske knuten hadde mange forsøkt før ham. Han hadde imidlertid bedre forutsetninger enn de andre, med sin store styrke. Vi kan si at han var mer kompetent enn sine forgjengere.

Presentasjonen av ulike meklingstilnæringer og analysen av to utvalgte tilnæringer, viser at mekling er en kompleks prosess som bør anvendes på ulike måter avhengig av type konflikt. Analysen reflekterer at det er store forskjeller mellom tilnærmingene. Dette gir grunnlag for en påstand om at meklere må inneha en viss kompetanse og at det trengs teoretisk kunnskap og opplæring i spesifikke praksisrettede metoder.

Mekling foregår på alle arenaer, bevisst eller ubevisst. Mekling er imidlertid institusjonalisert i flere viktige arenaer, som for eksempel konfliktrådsmekling, rettsmekling og familiemekling. Kompetansekravene til meklerne i disse institusjonene er som vist varierende. Det mest omfattende opplæringstilbudet i Norge i dag begrenser seg til et 30 studiepoengs fag. Hvorvidt dette er for lite eller ikke, skal det ikke her tas stilling til. Det er mer vist som et eksempel på at opplæring i mekling synes å være for fraværende i den allmenne bevissthet og at det er liten kultur for opplæring i meklingsfaget.

Skolen er den grunnleggende institusjonen som samfunnet har opprettet for å sikre læring hos samfunnsmedlemmene. Den er dermed en av de viktigste samfunnsinstitusjoner og har en påfølgende visjon om å skape en bedre kultur for læring. Skolen skal ha gode rammebetingelser, riktig og tilstrekkelig kompetanse og positive holdninger til læring og utvikling.<sup>324</sup>

På samme måte som det arbeides mot å stadig utvikle en bedre kultur for læring i skolen, kan det pekes på at det er viktig med en kultur for læring i mekling også. Den verdiplassering læring har i dagens kunnskapssamfunn må kunne overføres til meklingsfaget. Det er en kultur for læring i Norge, noe som i en utdanningssammenheng har resultert i en rekke forskjellige rammeplaner og læreplaner. Men også i tilknytning til arbeidslivet er det en kultur for læring. Som arbeidskraft ønsker vi kompetente arbeidsfolk.

Det kan ikke etter den foreliggende redegjørelsen fremmes påstander om hvorvidt konflikter i dag legges fram til mekling uten å få et tilfredsstillende resultat, eller om dette eventuelt har sammenheng med at meklere er gitt opplæring eller ikke. Arbeidet med å kartlegge dette kan fylle en avhandling i seg selv. Det er imidlertid vist at økt grad av opplæring gir økte fordeler

---

<sup>324</sup> St. Meld. Nr. 30, 2003-2004 s.29



i et fag. Gjennom profesjonalisering sikres opplæring og forskning. Det sikres videre at utøverne kvalitetsgodkjennes. På denne måten kan man forhindre at mekling blir en mer eller mindre tilfeldig prosess.

Det som etter gjennomgangen av masteravhandlingen framstår som betenkelig, er fraværet av krav om formell kompetanse og opplæring i meklingsfaget. Masteravhandlingens konklusjon må derfor være at mekling er en for kompleks, og for viktig metode, til ikke å være seg bevisst bruken av den. Det bør stilles langt mer konkrete og formelle krav til meklernes kompetanse. Obligatorisk opplæring vil nødvendigvis ikke bety at konfliktene blir stjålet fra de involverte parter, men heller at de blir tatt hånd om av profesjonelle meklere med kompetanse og opplæring i sitt fag.

## **8.2 Veien videre**

Kompetanseutvikling og opplæring er en sentral og engasjerende del av pedagogikken. Det gjelder nødvendigvis ikke bare innenfor meklingsfeltet. Kompetanse og opplæring i andre pedagogiske virksomhetsområder er også aktuelt. Behovet for fokus på opplæring er imidlertid vist særlig stort innen meklingsfaget.

Som en videreføring av denne avhandlingens tema, kan det være interessant å arbeide aktivt med en bevisstgjøring av dette behovet. Selv har jeg fått anledning til å gi et slikt bidrag gjennom en artikkel om samme tema, som publiseres i det juridiske tidsskriftet ”Kart og Plan” i desember 2008.<sup>325</sup> Arbeidet bør likevel ikke stoppe der.

Det er imidlertid ikke bare økt bevissthet om behovet for opplæring som er egnet for å stå på dagsorden. Selve behovet kan godt søkes nærmere begrunnet, gjennom studier av eventuelle forskjeller i prosesser og løsningsutfall mellom meklere som er gitt opplæring og meklere som ikke er gitt opplæring. Denne problemstillingen kan være velegnet å belyse ved både kvalitative og kvantitative studier.

Som et videre steg fra både bevisstgjøring og kartlegging av behovet for opplæring, står arbeidet med å nærmere utarbeide opplæringsrammer for meklingsfaget. Dette vil trolig være

---

<sup>325</sup> En særlig takk til Solfrid Mykland, for forespørselen.

et meget omfattende prosjekt, da det vil forutsette en inngående studie av mekling som fenomen, koblet opp mot opplæringsteori.

Det er ikke mye pedagogikk i meklingsfaget i dag. En inntreden på meklingsfagets arena vil derfor være en utviding av pedagogens arbeidsfelt. Innen alle de nevnte problemstillinger vil likevel pedagogens rolle være sentral. Som vist er det stort behov for pedagogiske grunntanker i forbindelse med hvilken kompetanse meklere bør ha. Men samtidig er også mekling en metode som kan være praktisk i pedagogenes alminnelige yrkeshverdag. Pedagogikken håndterer konflikter i mange sammenhenger. De vil derfor selv være naturlige kandidater som meklere. For sist, men ikke minst, mekling er givende og gøy!

## Litteraturliste

- Adrian, L. (2001). *Konfliktløsning ved mediation*. København: ENCORE.
- Angvik, B. (2005). *Spisse tenner i mjukt skinn: Hans Sande i ein nynorsk karnevalistisk tradisjon*. Volda: Høgskulen i Volda.
- Aschehoug og Gyldendals store ettbinds leksikon. (2001). Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Askheim, O.P. (2005). *Fra normalisering til empowerment: Ideologier og praksis i arbeid med funksjonshemmede*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Austbø, A. og Engebretsen, G. (2006). *Mekling i rettkonflikter: Rettsmekling, mekling ved advokater og mekling i forlikrådene og konfliktrådene*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Bakhtin, M. (2003). *Latter og dialog: Utvalgte skrifter*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2008). "Mekling for foreldre". Hentet fra nettsiden til regjeringen, 28.02.08.  
[http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/veiledninger\\_brosjyrer/2008/mekling-for-foreldre.html?id=501555](http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/veiledninger_brosjyrer/2008/mekling-for-foreldre.html?id=501555)
- Befring, E. (2007). *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. Oslo: Det norske samlaget.
- Berge, T. og Repål, A. (2004). *Den indre samtalen: Kognitiv terapi i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Boserup, H. og Humle, S. (2001). *Mediationsprosessen*. København: Nyt juridisk forlag.
- Boserup, H. (2007). *Mediation: Seks måder i syv dage*. København: Nyt juridisk forlag.
- Bush, R.A.B. og Folger, J.P. (2005). *The promise of mediation: The transformative approach to conflict*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Bø, I. og Helle, L. (2002). *Pedagogisk ordbok: Praktisk opplagsverk i pedagogikk, psykologi og sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Børtnes, J. (1993). *Polyfoni og karneval: Essays om litteratur*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christie, N. (1977). Konflikt som eiendom. *Tidsskrift for rettsvitenskap*. Årgang 89-1977:113-132.
- Collins, R. (1990). Changing conceptions in the sociology of the professions. I: Torstendahl, R. og Burrage, M. (red.) *The formation of professions*. London: Sage.
- Dale, E.L. (1989). *Pedagogisk profesjonalitet: Om pedagogikkens identitet og anvendelse*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Det kongelige Kirke-, Utdannings- og Forskningsdepartement (1996). *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*.
- Deutsch, M. (1973). *The resolution of conflict: Constructive and destructive processes*. New Haven and London: Yale University Press.
- Deutsch, M. og Coleman, P. T. (2000). *The handbook of conflict resolution: Theory and practice*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Djuliman, E. og Hjort, L. (2007). *Bygg broer, ikke murer: 97 øvelser i menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og konflikthåndtering*. Oslo: Humanist forlag.
- Dysthe, O (red.). (2001). *Dialog, samspel og læring*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Egidius, H. (2002). *Psykologisk leksikon*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Einarsen, S. og Pedersen, H. (2007). *Håndtering av konflikter og trakassering i arbeidslivet*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Evenshaug, O. og Hallen, D. (1997). *Familiepedagogikk: Oppdragelsens hva, hvordan og hvorfor*. Oslo: Ad notam Gyldendal AS.

- Fisher, R., Ury, W. og Patton, B. (1992). *Fra nei til ja: Kreativ forhandlingsteknikk*. Oslo: Hjemmets bokforlag.
- Føllesdal, D. og Walløe, L. (2000). *Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofii*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gadamer, H.G. (2007). *Sandhed og metode: Grundtræk af en filosofisk hermeneutik*. København: Academica.
- Gisle, J., m. fl. (2003). *Jusleksikon*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Grøgaard J.B. og Aamodt P.O. (2006). Veksten i høyere utdanning: Noen drivkrefter og konsekvenser. I: Grøgaard J.B. og Støren L.A. (red.) *Kunnskapsamfunnet tar form: Utdanningseksplosjonen og arbeidsmarkedets struktur* (s. 17-54). Oslo: Cappelen.
- Hansteen, H.M., m. fl. (2007). *Tekst og kultur: Ei innføring*. Oslo: Spartacus forlag.
- Hareide, D. (2006). *Konfliktmegling: Et nordisk perspektiv*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Haynes, J.M. (1994). *The fundamentals of family mediation*. Albany, N.Y.: State University of New York Press.
- Helstrup, T. (2005). *Personlig kognisjon: Kan vi kontrollere våre tanker og handlinger?* Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Hotvedt, T. (2001). *Konflikt og konflikthåndtering i arbeidslivet*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hov, J. (2007). *Rettergang I: Sivil- og straffeprosess*. Oslo: Papinian.
- Hoyle, R.H, Harris, M.J. og Judd, C.M. (2002). *Research methods in social relations*. Forth Worth, Texas: Wadsworth.
- Illeris, K. (2006). *Læring*. Frederiksberg C: Roskilde Universitetsforlag.
- Johanssen, J., Nygaard, M. og Schreiner, E. (1998). *Latinsk- Norsk ordbok*. Oslo: Cappelen forlag.
- Kittang, A. (1975). *Litteraturkritiske problem: Teori og analyse*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Kjeldstadli, K. (1999). *Fortida er ikke hva den en gang var: En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kjelland-Mørdre, K., m. fl. (2008). *Konflikt, mekling og rettsmekling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kressel, K. og Pruitt, D.G. (1989). *Mediation research: The process and effectiveness of third-party intervention*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Krogh, T., m. fl. (1998). *Historie, forståelse og fortolkning: Innføring i de historisk-filosofiske fags fremvekst og arbeidsmåter*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Langslet, G. J. (2005). *LØFT: Løsningsfokusert tilnærming til organisasjonsutvikling, ledelsesutvikling og konfliktløsning*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lewicki, R.J., Saunders, D.M. og Minton, J.W. (2001). *Essentials of negotiation*. New York: MacGraw-Hill.
- Lothe, J., Refsum, C. og Solberg, U. (1999). *Litteraturvitenskapelig leksikon*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Molander, A. og Terum, L.I., m. fl.(2008). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Monsen, N.K. (2007). *Det innerste valget: Språk – tanke – mening*. Bergen: Vigmostad og Bjørke AS.
- Moore, C.W. (2003). *The mediation process: Practical strategies for resolving conflict*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mykland, S. (2007). "Vallas rot med virkeligheten". Hentet fra Bergens Tidende, 15.01.07 <http://www.bt.no/meninger/kronikk/article333571.ece>
- Mykland, S. (2007). "Konflikthåndtering og retorikk". I: *Beta, 1*, 64-77.
- Mykland, S. (2007). "Domstolsretorikk versus meglingsretorikk". I: Kristiansen, H.I. og Nordhaug, O. m.fl. (2007). *Retorikk, juss og rettferdighet* (s.293-319). Oslo: Forlag 1.

- Mykland, S. og Schei, V. (2007). "Effektiv mekling: Kan større problemfokus gi mindre Problemer?" I: *Kart og Plan*, 4, 253-267.
- Mykland, S. (2008). "Lett antenkelig, lenge ulmende". Hentet fra Bergens Tidende, 08.02.08. <http://www.bt.no/meninger/kronikk/article505071.ece>
- Mykland, S. (2008). "Språklige bilder i rettsmekling: En analyse av metaforer i meklingsprosessen". I: *Lov og rett. Vol.47*, 1-20.
- Myhre, R. (1980). *Innføring i pedagogikk: Pedagogisk filosofi*. Oslo: Fabritius Forlagshus.
- Myhre, R. (2003). *Grunnlinjer i pedagogikkens historie*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Noddings, N. (2001). *Pedagogisk filosofi*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Nordhelle, G. (2006). *Mekling: Konfliktforståelse og konflikthåndtering*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Nordhelle, G. (2007). *Mekling II: Sentrale temaer i konflikthåndtering*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Nordhelle, G. (2008). "Man blir ikke mekler på to dager". I: *Advokatbladet*. Hentet fra nettsiden til Advokatbladet, 26.08.08. <http://www.advokatbladet.no/Nyheter1/Advokatbladet-Nyheter-2007/Mekling-2007-1/>
- NOU 1999:22. "Domstolene i første instans".
- Ot.prp. nr 56, 1989-1990 om lov om mekling i konfliktråd og om endringer i straffeloven m.m.
- Ot. prp. nr. 41, 1995-1996 om lov om endringer i tvistemålsloven.
- Raaheim, K. (1999). *Ulike perspektiver på psykologi som vitenskap: En historisk oversikt*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rognes, J.K. (2001). *Forhandlinger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Saugstad, P. (2003). *Psykologiens historie: En innføring i moderne psykologi*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Skogen, K. (2004) *Innovasjon i skolen: Kvalitetsutvikling og kompetanseheving* Oslo: Universitetsforlaget.
- Spurkeland, J. (2005). *Relasjonskompetanse: Resultater gjennom samhandling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- St. Meld. Nr. 30, 2003-2004: *Kultur for læring*. Det kongelige utdannings- og forskningsdepartement.
- Tjersland, O.A. (1992). *Samlivsbrudd og foreldreskap. Meklingsprosessens psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Torgersen, U. (1972). *Profesjonssosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Umbreit, M.S. (2001). *The handbook of victim offender mediation: An essential guide to practice and research*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Utdannings- og forskningsdepartementet (2005). *Kunnskapsløftet: Læreplaner for gjennomgående fag i grunnskolen og videregående opplæring. Læreplaner for grunnskolen*. Midlertidig trykt utgave – september 2005.
- Vindeløv, V. (1997). *Konflikt, tvist og mægling: Konfliktløsning ved forhandling*. København: Akademisk forlag.
- Vindeløv, V. (2004). *Konfliktmægling*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Vindeløv, V. (2008). *Konfliktmægling: En refleksiv model*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Wahlström, G.O. (1996). *Konflikthåndtering: Metodebok for pedagoger*. Oslo: Ad Notam Gyldendal AS.
- Wilhelmsen, I. (2004). *Sjef i eget liv: En bok om kognitiv terapi*. Stavanger: Hertervig Forlag.
- Wilhelmsen, I. (1997). *Hypokondri og kognitiv terapi*. Oslo: Pax Forlag.
- Winslade, J. og Monk, G. (2000). *Narrative mediation: A new approach to conflict resolution*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Wittgenstein, L. (1993). *Filosofiske undersøkelser*. Oslo: Pax Forlag.

Yssen, Ingunn. (2007). "Ingunn Yssens oppsigelsesbrev". Hentet fra VG nett, 11.01.07  
<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=178098>